

Cultureel Erfgoed Migranten
Collecties en beleid van openbare archiefinstellingen
Werkgroep migratiegeschiedenis

Uitvoerders:

Erhan Tuskan

Zülfikar Özdoğan

Marlou Schrover

Aanvragers:

Charles Jeurgens

Jan Lucassen

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG)

Centrum voor Geschiedenis van Migranten (CGM)

Cruquiusweg 31

1019 AT Amsterdam

020-6685866

Woord vooraf	3
1. Inleiding	5
1.1 Aard en omvang van de migratie	6
1.2.Migratiewetgeving en archiefvorming	8
1.3 Aard en omvang van organisaties van migranten	13
1.4 Conclusies en kritische opmerkingen	16
2.Collecties bij openbare archiefinstellingen	18
2.1 Onderzoeksopzet	18
2.2 Conclusies	24
3. Collecties met betrekking tot “oral history”	29
3.1 Onderzoeksopzet	29
3.2 Resultaten	31
4. Beleid van openbare archiefinstellingen	33
4.1 Onderzoeksopzet: de archiefgesprekken	33
4.2.Verslagen van de gesprekken	35
4.2.1 Stadsarchief Dordrecht	35
4.2.2 Het Utrechts Archief	38
4.2.3 Rijksarchief Noord-Brabant	39
4.2.4 Historisch Centrum Leeuwarden	40
4.2.5 Vier archiefinstellingen in Limburg	43
4.2.6 Gemeentearchief Amsterdam	45
4.2.7 Gemeentearchief Rotterdam	47
4.3 Conclusies	48
5. Conclusies en aanbevelingen	53
6. Bibliografie	55
7. Bijlagen	60
7.1 Namen van aangeschreven instellingen	60
7.2 Overzicht van informatie ontvangen van aangeschreven instellingen	64
7.3 Overzicht van nuttige sites met informatie over migranten	74
7.4 Overzicht van collecties van het IISG betreffende migratie en vestiging	78
7.4.1. Inleiding	78
7.4.2. ‘Zijn wij de sociale proefkonijnen voor de Hollandse onderzoekers?’	81
7.4.3 Migrantencollecties van het IISG	87
Van migranten	87
Over migranten	94
Grotere collecties waarin zich onder meer materiaal over migranten bevindt	107
Beeld- en geluidsmateriaal	132
Affiches	133
Foto’s	146
Video’s en films	151
Geluidsbanden	152
Spandoeken	153
Jaarverslagen	154
Periodieken	156

Woord vooraf

Het Ministerie van OC&W heeft een subsidie gegeven voor het project ‘Verwerving erfgoed minderheden’. Het project wordt uitgevoerd onder leiding van Renée Kistemaker. Onderdeel van dit project is een ‘inventarisatie van het Erfgoed Minderheden wat betreft de sectoren “archieven” en “oral history”. Aanvragers van dit gedeelte van het onderzoek waren dr. Charles Jeurgens (Gemeentearchivaris Dordrecht) en Prof. dr. Jan Lucassen (IISG, afdeling onderzoek). Uitvoerders waren dr. Marlou Schrover, Erhan Tuskan en Zülfikar Özdoğan (allen IISG). De aanvraag werd gehonoreerd door de Mondriaan Stichting.

In het verslag dat hier volgt worden woorden uit andere talen dan het Nederlands gebruikt. In enkele gevallen was het niet mogelijk om de spelling van deze woorden geheel correct te krijgen. Het verslag is in elektronische vorm aangeleverd en niet alle computers zijn in staat om in het Nederlands niet-gangbare letters (zoals een kleine letter ‘i’ zonder punt of een hoofdletter ‘I’ met punt) correct weer te geven. Om te voorkomen dat er na omzetting totaal onleesbare tekst kwam te staan, hebben wij gekozen voor een spelling die zo dicht mogelijk bij de correcte spelling ligt, maar waarbij de kans op door de computer gegenereerde fouten het kleinst was. Wij zijn ons ervan bewust dat dit weliswaar de meest praktische, maar niet de meest elegante oplossing is.

Een voorlopige versie van dit verslag is gepresenteerd op de DIVA-CGM-studiedag op 10 oktober. Die voorlopige versie is bovendien verspreid in de congresmap van deze studiedag aan alle congresdeelnemers. Het verslag is voorts toegezonden aan alle mensen die ons informatie voor ons voorlopige verslag hadden gezonden. Reacties hierop zijn in het verslag verwerkt. Onderdelen van het verslag zijn op de studiedag zelf in *workshops* ter discussie gesteld. Zo is onder meer aandacht besteed aan onze keuze om vooral veel aandacht te besteden aan migrantenorganisaties. Verder is ook gesproken over mogelijkheden en problemen bij de ontsluiting van archieven. Reacties uit deze *workshops* zijn ook in dit verslag verwerkt.

Het verslag zoals dat hier ligt zien we als een afsluiting van de inventarisatie. Op termijn willen wij echter komen tot een meer volledig overzicht, dat eventueel op de website van het CGM (Centrum voor Geschiedenis van Migranten) een plaats zou kunnen krijgen. Via deze website zouden

geïnteresseerden in migratie dan een snel overzicht moeten kunnen krijgen van het materiaal dat beschikbaar is bij verschillende archiefinstellingen. Om dit overzicht te kunnen maken en actualiseren stellen wij verdere reacties nog steeds zeer op prijs. Gelieve reacties te mailen naar Erhan Tuskan (etu@iisg.nl) of Marlou Schrover (msc@iisg.nl).

1. Inleiding

Ons doel was een inventarisatie van schriftelijke (archieven, boeken, brochures, tijdschriften, afbeeldingen), mondelinge (*oral history*), visuele (film, video) en digitale bronnen die betrekking hebben op migratie bij openbare archiefinstellingen en het in kaart brengen van het beleid van deze instellingen op dit gebied en de mate waarin ze dit tot nu toe verwezenlijkt hebben. Bij deze inventarisatie werd voortgebouwd op de uitkomsten van een eerdere DIVA- enquête zoals die gepresenteerd zijn op de DIVA-CGM studiedag op 11 oktober 2001.

De inventarisatie bestaat uit vier onderdelen.

1. Ten eerste is, met behulp van een rondschrijven aan 104 archiefinstellingen, geprobeerd te achterhalen welk materiaal er bij archieven aanwezig is (zie bijlage voor een overzicht van de instellingen die zijn aangeschreven).
2. Ten tweede is er speciale aandacht besteed aan *Oral History*. Wat is er aan geluidsmateriaal beschikbaar?
3. Op de derde plaats zijn met medewerkers van negen archieven gesprekken gevoerd.
4. Op de vierde plaats is er een overzicht gemaakt van het materiaal dat betrekking heeft op migratie en vestiging, zoals dat aanwezig is op het IISG. Dit overzicht is als bijlage bij dit verslag gevoegd.

Wij hebben bij onze inventarisatie gekeken naar archieven van en over migranten en hun organisaties. Voordat wij op de uitkomsten van ons onderzoek ingaan, beschrijven wij kort naar enkele factoren die invloed hebben op de het al dan niet beschikbaar zijn of komen van archiefmateriaal van en over migranten. Welke organisaties migranten vormden, en bij gevolg welk archiefmateriaal er eventueel is, was immers niet in alle tijdvakken hetzelfde. Ten eerste waren de aard en omvang van de migratie belangrijk wanneer het gaat om de vorming van archieven. De komst van vluchtelingen – in grote aantallen, soms met weinig bezittingen en in een kort tijdvak - waren aanleiding voor acties en bemoeienis door lokale overheden en charitatieve instellingen. Zo waren er in vrijwel elke Nederlandse gemeente comité's die zich bezighielden met de opvang van Hongaarse vluchtelingen in 1956. Archieven van deze comité's zijn bij gevolg te vinden bij veel archiefinstellingen.

Ten tweede leidde wetgeving van lokale of nationale overheden tot het ontstaan van archiefmateriaal. De introductie van de Vreemdelingenwet van 1849 had tot gevolg dat op gemeentelijk niveau vreemdelingenregistraties werden aangelegd. De Vreemdelingenwet werd in de twintigste eeuw gevolgd door andere wetten en maatregelen en daarmee samenhangende registraties op gemeentelijk of landelijk niveau.

Als laatste was de houding van de samenleving ten opzichte van migranten en hun organisaties van invloed op het ontstaan van organisaties en hun karakter. In het onderstaande wordt op deze drie punten nader ingegaan.

1.1 Aard en omvang van de migratie

In de negentiende eeuw was de omvang van de immigratie beperkt, vergeleken met die in de daaraan voorafgaande eeuwen. In hun boek *Nieuwkomers* geven Jan Lucassen en Rinus Penninx een overzicht van de aard en omvang van de migratie in de afgelopen eeuwen.¹ Wat volgt is een korte samenvatting van hun beschrijving. In het midden van de negentiende eeuw was het percentage van de bevolking dat in het buitenland was geboren ongeveer twee procent. Dit was beduidend lager dan in de achttiende eeuw toen zes procent van de bevolking uit vreemdelingen bestond. In de tweede helft van de negentiende eeuw daalde het percentage onder de twee. Er waren toen 50.000 tot 60.000 geregistreerde vreemdelingen in Nederland. Het percentage bleef laag tot de laatste helft van de twintigste eeuw en steeg naar vijf procent omstreeks 1990. In de gehele periode gold dat het aantal vreemdelingen in de steden verhoudingsgewijs groter was dan op het platteland.

In de negentiende eeuw waren Duitse immigranten de belangrijkste groep vreemdelingen in Nederland.² Zij bleven de grootste groep tot de komst van gastarbeiders na de Tweede Wereldoorlog. In de twintigste eeuw waren er enkele afzonderlijke getalsmatig belangrijke groepen nieuwkomers. De bezetting van België tijdens de Eerste Wereldoorlog leidde tot de komst van

¹ J. Lucassen en R. Penninx, *Nieuwkomers, nakomelingen, Nederlanders. Immigranten in Nederland 1550-1993* (Amsterdam 1994). Zie ook, Jan Lucassen, *Immigranten in Holland 1600-1800. Een kwantitatieve benadering* (cgm working paper 3 Amsterdam 2002).

² Marlou Schrover, *Een kolonie van Duitsers. Groepsvorming onder Duitse immigranten in Utrecht in de*

Belgische vluchtelingen. Reeds in oktober 1914 waren 340.000 Belgische vluchtelingen in ons land.³ In de jaren twintig zochten Duitse dienstmeisjes massaal in Nederland werk in een poging om aan problemen in hun vaderland te ontsnappen die een gevolg waren van de grote inflatie. In totaal kwamen er in het Interbellum 175.000 Duitse vrouwen naar Nederland om als dienstbode te werken.⁴ Het antisemitisme in Oost-Europa bracht toen ook 10.000 joodse vluchtelingen naar Nederland. Zij werden in de jaren dertig gevolgd door 20.000 joodse en 7.000 niet-joodse vluchtelingen uit Duitsland en Oostenrijk. Na de Tweede Wereldoorlog bleven ongeveer 3.000 vooral Poolse militairen, die onderdeel hadden uitgemaakt van het bevrijdingsleger in Nederland achter vanwege de politieke omwentelingen in hun geboorteland.

Na de Tweede Wereldoorlog nam de migratie uit de (voormalige) Nederlandse koloniën sterk toe, vooral uit Nederlands-Indië. Na de onafhankelijkheid van Indonesië kwamen ongeveer 400.000 mensen uit dat land naar Nederland.⁵ Na 1951 werden 12.500 Molukkers ‘tijdelijk’ naar Nederland gebracht.⁶ In 1956 kwamen, na het mislukken van de Hongaarse opstand, enkele duizenden Hongaren, gevolgd door Tsjechische vluchtelingen die hun land verlieten toen de Praagse lente niet werd gevolgd door een zomer.⁷ In de jaren zestig werden gastarbeiders actief geworven in landen rond de Middellandse Zee.⁸ In de decennia daarna zouden Surinamers, Turken en Marokkanen de grootste groepen immigranten in Nederland vormen.⁹ Rondom de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 kwamen veel Surinamers naar Nederland. In 1990 woonden er in Nederland

negentiende eeuw (Amsterdam 2002).

³ Evelyn de Roodt, *Oorlogsgasten. Vluchtelingen en krijgsgevangenen in Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog* (Zaltbommel 2000).

⁴ Barbara Henkes, *Heimat in Holland. Duitse dienstmeisjes 1920-1950* (Amsterdam 1995); Leo Lucassen en Gerard van der Harst, ‘De vreugde van het tellen. Nut en noodzaak van vreemdelingenregisters voor historisch migratie-onderzoek’, in: *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* (1998) 293-315; en de reactie hierop van Barbara Henkes, ‘De betekenis van kennis. Vragen bij de vreugde van het tellen’, in: *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* (1998) 437-442.

⁵ Wim Willems, *De uittocht uit Indië 1945-1995. De geschiedenis van Indische Nederlanders* (Amsterdam 2001); W. Willems en L. Lucassen (red.), *Het onbekende vaderland. De repatriëring van Indische Nederlanders (1946-1964)* (Den Haag 1994).

⁶ F. Steijlen, ‘Het ontstaan van een RMS-beweging in Nederland, 1951-1956’, in: C. Bouw en B. Kruithof (red.), *De kern van het verschil. Culturen en identiteiten* (Amsterdam 1993) 217-231; F. Steijlen, *RMS van ideaal tot symbool. Moluks nationalisme in Nederland, 1951-1994* (Amsterdam 1996).

⁷ Corrie K. Berghuis, *Geheel ontdaan van onbaatzuchtigheid. Het Nederlandse toelatingsbeleid voor vluchtelingen en displaced persons van 1945 tot 1956* (Amsterdam 1999).

⁸ W. Tinnemans, *Een gouden armband. Een geschiedenis van mediterrane immigranten in Nederland (1945-1994)* (Utrecht 1994).

⁹ I. van der Valk, *Van migratie naar burgerschap. Twintig jaar komitee Marokkaanse Arbeiders in Nederland*

237.000 mensen van Surinaamse herkomst. Het aantal immigranten uit de Nederlandse Antillen was in 1990 84.000. In de jaren 1979 tot 1982 dienden 6.000 Vietnamezen een asielverzoek in. In 1994 werden er in totaal 52.000 asielverzoeken ingediend vooral door mensen uit Iran, Irak, Sri Lanka, Ethiopië, Somalië en voormalig Joegoslavië.¹⁰ In dat jaar werden 31.185 vreemdelingen uit Nederland verwijderd, onder wie 13.293 asielzoekers. Sedert 1985 mogen asielzoekers zich niet meer vrij overal in Nederland vestigen, maar worden zij ondergebracht in asielzoekerscentra.

<i>Etnische minderheden in Nederland tussen 1971-1997 (x1000)</i>						
	1972	1975	1980	1985	1990	1997
Turken	30	63	120	156	206	280
Marokkanen	22	33	72	111	168	233
Zuid-Europeanen	62	76	72	65	105	143
Surinamers	38	69	146	181	237	287
Antilianen	18	19	36	47	81	95
Molukkers	26	29	35	35	35	38
Derde wereld/Oost Europa anderen	10	18	33	53	64	435
	206	307	514	648	896	1473
percentage	1,6	2,3	3,7	4,5	6,0	9,4
niet Ned nationaliteit	252	316	473	559	632	680
percentage	1,9	2,3	3,4	3,9	4,3	4,3

P.T.M. Tesser, F.A. van Dugteren en J.G.F. Merens: Rapportage minderheden 1998: de eerste generatie in de derde levensfase (Den Haag 1998).

1.2 Migratiewetgeving en archiefvorming

Wetgeving ten aanzien van migranten had invloed op het soort archieven dat er werd gevormd. In het inleidende hoofdstuk van *Broncommentaren 5, Bronnen betreffende de registratie van*

(Amsterdam 1996).

vreemdelingen in Nederland wordt deze wetgeving uitvoering beschreven. Hier wordt volstaan met een korte samenvatting op basis daarvan.¹¹ De hieronder genoemde wetten dateren gedeeltelijk reeds van voor de Tweede Wereldoorlog, maar de administratie die eruit voortvloeide liep soms nog door tot na die oorlog. De registratie van vreemdelingen, zoals die in 1849 werd opgezet, werd in sommige plaatsen, met tussentijdse wijzigingen, gevoerd tot het heden.

Problemen met arme vreemdelingen, die zwervend en bedelend in Nederland werden aangetroffen, waren de belangrijkste aanleiding voor een landelijke vreemdelingenwetgeving. De ‘Wet van den 13den Augustus 1849’ regelde de toelating, het verblijf en de uitzetting van vreemdelingen.¹² Vreemdelingen die een geldig paspoort hadden en middelen van bestaan, hadden recht op toelating en kregen een reis- en verblijfpas. De reis- en verblijfpassen werden uitgereikt door het hoofd van politie in de gemeente waar iemand zich meldde en moesten elke drie maanden worden verlengd.

In de twintigste eeuw nam de overheidsbemoeyenis met het toezicht op vreemdelingen toe. Bovendien maakte de groei van het ambtenaren- en politieapparaat het mogelijk om de naleving van regelgeving beter af te dwingen. In 1918 werd het toezicht op in Nederland verblijvende vreemdelingen verscherpt. Er werden twee nieuwe wetten afgekondigd: een wet op het toezicht op vreemdelingen (1918) en een wet op de grensbewaking (1920).¹³ Het ‘Vreemdelingenreglement’ van 1918 schreef voor dat alle vreemdelingen zich binnen 24 uur moesten melden bij de politie. Iedere vreemdeling kreeg een identiteitskaart en was verplicht die bij zich te dragen. Vanaf 1919 werden er maatregelen genomen om de nationale arbeidsmarkt te beschermen tegen immigranten.

¹⁰ Informatie over de recente periode is afkomstig van de Immigratie- en Naturalisatiedienst.

¹¹ Deze samenvatting stoelt op: Corrie van Eijl en Marlou Schrover, ‘Inleiding’, in: Marlou Schrover (red.), *Broncommentaren 5. Bronnen betreffende de registratie van vreemdelingen in Nederland in de negentiende en twintigste eeuw* (Den Haag 2002). Zie verder ook: C.A. Groenendijk, *Op weg naar een Nederlandse paspoortwet* (Deventer 1973); R. Tjin, ‘Nederlandse paspoorten. De politiek van reizen en identificatie van personen’, in: *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift* 17 (1990) 74-100; Marij Leenders, *Ongenode gasten. Van traditioneel asielrecht naar immigratiebeleid 1815-1938* (Hilversum 1993); Eic Heijs, *Van vreemdeling tot Nederlander* (Amsterdam 1995); L. Lucassen, ‘“Het paspoort als edelste deel van een mens.” Een aanzet tot een sociale geschiedenis van het Nederlandse vreemdelingenbeleid’, in: *Historisch Tijdschrift Holland* (1995) 265-285; Paul van de Laar, Thimo de Nijs, Johan Okkema en Albert Oosthoek (red.), *Vier eeuwen migratie. Bestemming Rotterdam* (Rotterdam 1998); Leo Lucassen en Floris Vermeulen, *Immigranten en lokale arbeidsmarkt. Vreemdelingen in Den Haag, Leiden, Deventer en Alkmaar (1920-1940)* (Amsterdam 1999); Corrie van Eijl en Marlou Schrover, ‘Vreemde landlopers. Het Nederlandse vreemdelingenbeleid tussen 1800 en 1940’, in: *Jaarboek Centraal Bureau voor Genealogie* deel 55 (Den Haag 2001) 161-180.

¹² Wet van 13-8-1849, Staatsblad nr. 39.

Vreemdelingen die naar Nederland wilden komen, moesten bij een Nederlands consulaat in het buitenland een visum aanvragen. Het Rijkspaspoortenkantoor, dat vanaf 1920 over deze aanvragen besliste, adviseerde alleen positief als het arbeidsbureau geen bezwaar maakte. Met de sterke stijging van de werkloosheid in de jaren dertig nam de roep om bescherming van de arbeidsmarkt toe. Dat leidde uiteindelijk tot twee wetten waarmee de toegang van vreemdelingen tot de Nederlandse arbeidsmarkt aan banden werd gelegd. De Vreemdelingenarbeidswet van 1934 gaf de overheid de bevoegdheid te bepalen dat bepaalde soorten werk niet door vreemdelingen mochten worden verricht zonder schriftelijke vergunning van de minister.¹⁴ In 1937 volgde een tweede wet, de Vreemdelingenbedrijfswet om ook het zelfstandig uitoefenen van beroepen en bedrijven tegen te kunnen gaan.¹⁵

In de jaren dertig werd het voor vreemdelingen steeds lastiger Nederland binnen te komen. De Nederlandse overheid probeerde een vluchtelingenstroom uit Duitsland tegen te gaan. In 1934 besloot de Nederlandse regering vluchtelingen alleen nog voor tijdelijk verblijf toe te laten. In mei 1938 volgde het besluit dat vluchtelingen voortaan als 'een ongewenscht element voor de Nederlandsche maatschappij en derhalve als een ongewenschte vreemdeling te beschouwen zijn'.¹⁶ Zij werden aan de grens geweerd en zouden worden uitgeleid als ze toch in het binnenland werden aangetroffen.

De Vreemdelingenwet van 1849 werd in 1965 vervangen door een nieuwe wet.¹⁷ Na 1965 werd de wet enkele keren aangepast. Sinds het ontstaan van de Europese Unie mogen onderdanen uit lidstaten zich in Nederland vestigen en hier werken. Dit geldt ook voor mensen uit Zweden, Noorwegen, Oostenrijk, Finland en IJsland. Gezinsvorming en –hereniging en asiel geven ook recht op verblijf.

Op dit moment moeten vreemdelingen van buiten de Europese Unie en enkele andere landen die langer dan drie maanden in Nederland willen blijven een Vergunning tot Verblijf (VTV) aanvragen. Mensen die hun partner willen laten overkomen, moeten een garantverklaring tekenen waarin staat dat de ondertekenaar garant staat voor de kosten van het onderhoud van het gezinslid.

¹³ Wet van 17-6-1918, Staatsblad nr. 410 en de Wet van 16-8-1918, Staatsblad nr. 521.

¹⁴ Wet van 16-5-1934, Staatsblad nr. 257.

¹⁵ Wet van 22-4-1937, Staatsblad nr. 628.

¹⁶ Circulaire minister van Justitie (2de afd A, nr. 1184), Bijvoegsel Staatsblad 1938, nr. 132.

Het toezicht op vreemdelingen en vreemdelingenadministratie is in handen van de vreemdelingendiensten van de 25 politiekorpsen. Aanvragen van Vergunning tot Verblijf worden afgehandeld door de Immigratie- en Naturalisatiedienst.

De toelating van vluchtelingen en arbeidsmigranten is niet alleen geregeld in de Vreemdelingenwet, maar ook in specifieke wetten en besluiten. Uit vrees voor een terugkeer van de vooroorlogse werkloosheid, werd na 1945 voor arbeidsmigranten lange tijd de Vreemdelingenarbeidswet uit 1934 gehandhaafd. Er ontstonden echter al snel tekorten op de Nederlandse arbeidsmarkt. Vanaf het midden van de jaren vijftig kwam de werving van arbeidsmigranten uit Zuid-Europa op gang. De Nederlandse regering sloot met een aantal Zuid-Europese landen wervingscontracten: met Italië in 1949 (voor de mijnbouw) en in 1960 (voor alle bedrijfstakken); met Spanje in 1961; met Griekenland in 1962 en met Portugal in 1963.

Uiteindelijk werd de Vreemdelingenarbeidswet uit 1934, die gericht was op een beperking van de toegang van buitenlandse arbeidskrachten, in 1964 vervangen door de veel minder restrictieve Wet Arbeidsvergunning Vreemdelingen. Deze wet werd niet alleen ingevoerd vanwege de tekorten op de arbeidsmarkt, maar ook met het oog op de liberalisatie van het werknemersverkeer binnen de EEG. Deze liberalisatie kwam tot stand in 1968, met de regeling voor een vrij verkeer van werknemers voor alle onderdanen van landen van de EEG (en later de Europese Unie).¹⁸ Sindsdien is alleen de arbeidsmigratie van werknemers van buiten deze landen gereguleerd door een stelsel van verblijfs- en arbeidsvergunningen. De precieze regeling daarvan is nog een aantal keren gewijzigd. In 1979 werd de Wet Arbeidsvergunning Vreemdelingen vervangen door de Wet Arbeid Buitenlandse Werknemers, die weer wat restrictiever was bij het verlenen van vergunningen. Deze wet werd uiteindelijk in 1995 gevolgd door de Wet Arbeid Vreemdelingen. Het belangrijkste instrument in deze regelgeving is de tewerkstellingsvergunning, die werkgevers voor iedere werknemer van buiten de EU moeten aanvragen, tenzij zij een vrijstelling van de vergunningplicht hebben. De Arbeidsvoorzieningsorganisatie, die met de vergunningverlening is belast, toetst de aanvragen aan de arbeidsmarkt.¹⁹

¹⁷ Wet 13-1-1965, Staatsblad 1965, nr. 40. De wet trad in 1967 in werking en bleef geldig tot 1994.

¹⁸ EEG-verordening 1612/68 betreffende het vrije verkeer van werknemers. Zie voor deze en volgende regelingen voor arbeidsmigranten: A. Böcker en L. Clermonts, *Poortwachters van de Nederlandse arbeidsmarkt* (Nijmegen 1995). Dit vrije verkeer is in 1994 uitgebreid tot de Europese Economische Ruimte, die behalve de vijftien lidstaten ook Noorwegen, Liechtenstein en IJsland omvat.

¹⁹ Per 1 oktober 2000 is de Arbeidsvoorzieningsorganisatie in meerdere bedrijven opgesplitst. De uitvoering van de

Vluchtelingen waren voor de Tweede Wereldoorlog reeds een aparte categorie vreemdelingen, maar sinds Nederland in 1951 het internationaal Vluchtelingenverdrag tekende, is hun positie wettelijk beschermd. Vluchtelingen die in hun land van herkomst worden vervolgd, mogen volgens dit verdrag niet worden teruggezonden. Dat verdrag werd uiteindelijk in 1956 door het parlement goedgekeurd en leidde in 1957 tot het Vluchtelingenbesluit dat een Permanente Vreemdelingen Adviescommissie in het leven riep. In de eerste helft van de jaren zeventig werd Nederland, evenals andere West-Europese landen, geconfronteerd met groepen vluchtelingen die de overheid niet als vluchteling wilde erkennen, maar die ze ook niet wilde terugsturen.²⁰ Voor deze groep creëerde de Nederlandse regering een aparte status. Daardoor bestaan er sinds 1973 vluchtelingen met een A-status, die zijn erkend als vluchteling in de zin van het verdrag, en vluchtelingen met een B-status, die werden toegelaten op 'humanitaire gronden'.

De wetgeving had, zoals gezegd, gevolgen voor het ontstaan van archiefmateriaal betreffende vreemdelingen. In het eerder genoemde *Broncommentaar 5* wordt een groot aantal archieven opgesomd. Hier volgt uit dat overzicht een selectie. Deze selectie heeft vooral betrekking op archieven op nationaal niveau. Het behoeft echter geen betoog dat in principe ook op lagere bestuursniveaus corresponderende stukken te vinden zijn. De Vreemdelingenwet van 1849 en het Vreemdelingenreglement van 1918 leidden tot uitgebreide lokale registraties van vreemdelingen. De Vreemdelingenbedrijfswet van 1937 leidde tot registratie van *aanvragen om vergunningen en verleende vergunningen* bij het ministerie van Handel en Nijverheid.²¹ De komst van repatrianten uit Indonesië in de naoorlogse periode leidde tot de vorming van het *Oudpaspoortarchief*. De repatrianten hadden geen Nederlands paspoort. Omdat ze in het nieuwe Indonesië woonden, moesten ze bij de Nederlandse overheid een paspoort aanvragen, wanneer ze naar Nederland wilden komen.²² Het *Centraal Archief Ambonnezenzorg* ontstond na het besluit van de regering in 1951

WAV valt nu onder Arbeidsbureau Nederland, afdeling Juridische Zaken.

²⁰ Zie voor vluchtelingenbeleid onder meer: Daan Bronkhorst, *Een tijd van komen. De geschiedenis van vluchtelingen in Nederland* (Amsterdam 1990).

²¹ NA, Archief Ministerie van Economische Zaken, Directie van Handel en Nijverheid 1883-1945, 2.06.001, inv.nr. 8412-8416; 8426-8452.

²² Peter Christiaans en Marlou Schrover, 'Het Oudpaspoortarchief (1950-1959)', in: Marlou Schrover (red.), *Broncommentaren 5. Bronnen betreffende de registratie van vreemdelingen in Nederland in de negentiende en twintigste eeuw* (Den Haag 2002). Wim Willems, *De uittocht uit Indië 1945-1995. De geschiedenis van Indische*

om 12.500 Molukkers naar Nederland te laten komen.²³ Molukkers woonden tot hun terugkeer naar de Molukken, zo was het idee, in woonoorden en werden afzonderlijk geregistreerd. Voor de begeleiding van deze groep werd het Commissariaat Ambonezenzorg (CAZ) opgericht dat tot 1970 heeft bestaan.²⁴

Tot 1 januari 1977 hield het Ministerie van Justitie een vreemdelingenbestand bij, gebaseerd op gegevens uit de vreemdelingenbevolkingsregisters van de politie. In deze registers zijn alle niet-Nederlanders opgenomen die langer dan drie maanden in Nederland wilden blijven. Gedetailleerde gegevens op basis van deze registratie zijn gepubliceerd voor de jaren 1968 tot 1977 in de memories van toelichting bij de Rijksbegroting voor het Ministerie van Justitie.²⁵ De aanvragen om werkvergunningen, die ook na 1945 voor vreemdelingen moesten worden gedaan, zijn te vinden bij het landelijk bureau van de arbeidsvoorzieningsorganisatie. Deze dossiers van aanvragen om *tewerkstellingsvergunningen* variëren sterk in omvang en inhoud.²⁶

1.3 Aard en omvang van organisaties van migranten

Of er organisaties van migranten ontstaan, en daarmee archieven van migranten als collectief, wordt bepaald door de houding die een samenleving aanneemt ten aanzien van migranten en hun

Nederlanders (Amsterdam 2001).

²³ Steijlen, 'Het ontstaan van een RMS-beweging in Nederland, 1951-1956'; Steijlen, *RMS van ideaal tot symbool*; H. Smeets, *Een kwestie van organisatie. Organisatie van het Molukkersbeleid en Molukse zelforganisatie* (Utrecht 2001).

²⁴ Het archief van het CAZ wordt bewaard op het Nationaal Archief, Archief van het commissariaat van Ambonezenzorg (1924) 1953-1970, nummer toegang: 2.27.03. Zie: Fridus Steijlen, 'Het archief van het commissariaat Ambonezenzorg', in: *Archievenblad* (augustus 2002) 18-23.

²⁵ Handelingen Tweede Kamer, zitting 18973-1974 nr. 12600, 1974-1975 nr. 13100, 1975-1976 nr. 13600; Jeannette J. Schoorl, *Allochtonen deelpopulaties in Nederland. Een inventariserende studie van bronnen van statistische gegevens en demografisch onderzoek* (Voorburg 1982). Molukkers in woonoorden en -wijken, Navo-militairen met de nationaliteit van een van de NAVO-landen en mensen met het recht van diplomatieke immuniteit zijn niet in de vreemdelingenbevolkingsregisters opgenomen.

²⁶ Het landelijk bureau van de arbeidsvoorzieningsorganisatie bevindt zich sinds oktober 2000 in Zoetermeer. Böcker en Clermonts maakten gebruik van deze dossiers in een onderzoek naar de uitvoering van de WABW door de Arbeidsvoorzieningsorganisatie. Behalve bij het landelijk bureau werden in dit onderzoek ook dossiers bij plaatselijke arbeidsbureaus en regionale stafbureaus bestudeerd; die dossiers bleken echter veelal incompleet te zijn. Zie: Böcker en Clermonts, *Poortwachters*. Odé maakte gebruik van statistische gegevens met betrekking tot alle 146.000 tewerkstellingsvergunningen die in de jaren 1979-1992 werden afgegeven. A.W.M. Odé, *Migrant workers in the Dutch labour market today* (1996 Amsterdam).

organisaties. In het boekje *Bastion of bindmiddel? Organisaties van immigranten in historisch perspectief*, wordt nader op dit punt ingegaan.²⁷ In vogelvlucht gaat het om de volgende punten: worden de migranten als tijdelijk of als blijvend gezien; wordt er in de beleidspraktijk van uit gegaan dat migranten in een achterstandspositie verkeren en dat het de taak van de overheid is om die situatie te verbeteren; en als laatste, vindt de overheid dat het opheffen van die vermeende achterstand haar taak is, een taak voor organisaties van migranten, of die van meer algemene particuliere instellingen?

De overheid kan ten aanzien van organisaties van migranten vier houdingen aannemen. Organisaties van migranten kunnen, op de eerste plaats, door overheid worden verboden, met als gevolg dat zij ondergronds gaan en informaliseren of onzichtbaar worden. Migrantenorganisaties kunnen, op de tweede plaats, door de overheid worden getolereerd, maar zonder dat dit uitmondt in steun of subsidie. In het overheidsbeleid kan er, op de derde plaats, vanuit worden gegaan dat een vermeende achterstand het beste kan worden verholpen via de inspanningen van eigen organisaties. Organisaties kunnen dan door middel van subsidieaanvragen in een dergelijk beleid participeren. Het minderhedenbeleid in Nederland, dat vanaf 1981 een duidelijke taak en betrokkenheid van organisaties stipuleerde en daarvoor subsidiegelden vrijmaakte, heeft waarschijnlijk het aantal organisaties doen toenemen.²⁸ Aannemelijk is dat het relatief grote aantal Turkse en Marokkaanse organisaties gericht op de opheffing van de dubbele achterstandspositie van vrouwen gedeeltelijk een weerspiegeling is van Nederlandse emancipatie-idealen en veronderstellingen omtrent een dubbele achterstand van moslimvrouwen. Op de vierde plaats kan de overheid migranten stimuleren tot het opzetten van organisaties, die dan als gesprekspartner van de overheid kunnen dienen. IOT is hiervan een voorbeeld.

Of er organisaties van migranten ontstaan is ook afhankelijk van het bestaan van zogenaamde concurrerende organisaties. Andere actoren in het zogenaamde ‘maatschappelijke middenveld’ zoals werkgeversorganisaties, vakbonden, kerkelijke of levensbeschouwelijke organisaties en politieke

²⁷ Rinus Penninx en Marlou Schrover, *Bastion of bindmiddel? Organisaties van immigranten in historisch perspectief* (Amsterdam 2001).

²⁸ Zie de drie belangrijkste nationale beleidsnota's: Ministerie van Binnenlandse Zaken, Minderhedennota. TK, zitting 1982-1983, 16102, nrs.20-21; Integratiebeleid etnische minderheden. Contourennota. TK, vergaderjaar 1993-1994, 23684, nrs.1 en 2; Minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid. Kansen krijgen, kansen pakken. Integratiebeleid 1999-2002. TK, 1998- 1999, 26333, nrs.1 en 2.

partijen kunnen worden aangeduid als concurrerende organisaties. Het werk dat zij doen, hoeft niet per se door eigen organisaties van migranten te worden gedaan of – anders gezegd – soms is er weinig ruimte voor initiatieven vanuit migrantenorganisaties.

De mate waarin migranten zich organiseren is niet voor alle groepen nieuwkomers gelijk.²⁹ Er zijn opvallende verschillen per groep. De onderwerpen waarop groepen zich organiseren, lopen eveneens sterk uiteen. Voor alle groepen geldt dat religieuze en sociaal-culturele organisaties verreweg het belangrijkste zijn: organisaties met een politiek of sociaal-economisch doel zijn zeldzaam. Verklaringen voor de opmerkelijke verschillen tussen de groepen zijn gedeeltelijk te vinden in de sociale en culturele hulpbronnen en oriëntaties die migranten meenemen uit het herkomstland.

In het algemeen is de invloed van de achtergrond van immigranten het meest herkenbaar in de beginfase van het vestigingsproces. Zo waren in de jaren zestig en zeventig migrantenorganisaties van Turken en Marokkanen bijna een afspiegeling van wat er in Turkije en Marokko aan politieke organisaties bestond. Terwijl organisaties die zich richtten op de Nederlandse politiek zeldzaam waren, waren juist organisaties gericht op de politiek in het land van herkomst gangbaar (zeker in de eerste decennia). Na verloop van tijd trad een diversificatie en verbreding op.

Direct na de Tweede Wereldoorlog zag Nederland zich primair als emigratieland. Immigratie in de als overbevolkt beschouwde natie werd als ongewenst gezien. Immigranten werden in het beleid vooral gezien als tijdelijk aanwezigen. Pas in de laatste decennia is dit idee van tijdelijkheid verlaten. Immigranten worden nu gezien als cultureel ‘anders’ en problematisch omdat ze zich op de laagste sporten van de maatschappelijk ladder bevinden. Het bestrijden van de achterstand werd doel van het overheidsbeleid na 1983. Tegelijkertijd moest het cultureel anders zijn worden geaccepteerd als een verrijking.

De overheid nam maatregelen om de positie van migranten en hun organisaties te versterken. Organisaties zouden ook een actieve inbreng moeten hebben bij de vorming van beleid. Vanaf 1988 stichtten islamitische en hindoeïstische ouders, geheel volgens de regels van de Nederlandse wetge-

²⁹ Voor een samenvattend overzicht van deze studies zie: M. Fennema en J. Tillie, ‘Political participation and political trust in Amsterdam: civic communities and ethnic networks’, in: *Journal of Ethnic and Migration Studies* 25 (1999) 4, 703-726; M. Fennema, J. Tillie, A. van Heelsum, M. Berger en R. Wolff, Sociaal kapitaal en politieke participatie van etnische minderheden (een nog niet gepubliceerd essay i.o.v. het ministerie van BZK).

ving, basisscholen op religieuze grondslag. Tien jaar later waren er al meer dan dertig van zulke scholen.

1.4 Conclusies en kritische opmerkingen

Na de Tweede Wereldoorlog nam zowel de omvang van de migratie als de bemoeienis van de overheid met migranten toe. Dit betekent dat er vanaf dat moment veel archiefvorming heeft plaatsgevonden, zowel bij de overheid op alle niveaus, als bij organisaties in het maatschappelijk middenveld, als bij groepen migranten.³⁰ Op basis van het bovenstaande kunnen we verwachten dat er enerzijds archiefmateriaal is dat zijn bestaan dankt aan de regelgeving van de overheid: registraties van vreemdelingen en aanvragen van werkvergunningen vormen omvangrijke collecties. Daarnaast is er materiaal dat betrekking heeft op vluchtelingen: lokale overheden en particuliere instellingen hebben zich intensief bemoeit met de opvang en begeleiding van vluchtelingen. Als laatste is er het materiaal dat enerzijds voorspruit uit de behoefte van immigranten om zich onderling aaneen te sluiten en anderzijds uit het idee dat de overheid een belangrijke rol zou moeten spelen bij de opheffing van de achterstand van migranten. Dit heeft geleid tot een intensieve bemoeienis van lokale overheden met organisaties van migranten. Waar die organisaties er niet waren, heeft de overheid een rol gespeeld in het ontstaan van die organisaties. Die organisaties ontplooiden vervolgens vooral activiteiten op het terrein waar de (vermeende) achterstand zich voordeed. In het onderstaande zullen we zien in hoeverre dat materiaal inderdaad bewaard is gebleven en in hoeverre het beschikbaar is voor onderzoek.

In het bovenstaande zijn, naast de lokale en landelijke overheden, vooral organisaties van migranten als archiefvormers naar voren geschoven. Vanzelfsprekend vormden niet alleen deze organisaties archieven. Privé-personen hebben dat ook gedaan. De insteek via organisaties heeft als voordeel dat potentiële archieven (gemakkelijk) te traceren zijn. Deze benadering heeft ook nadelen. Het eerste nadeel vloeit voort uit het feit dat, zoals hierboven reeds werd opgemerkt, niet alle migrantengroepen in dezelfde mate overgingen tot het vormen van organisaties. Sommige

³⁰ Zie het onderscheid tussen positieverwerving en positietoewijzing in Lucassen en Penninx, *Nieuwkomers*.

migrantengroepen waren en zijn veel actiever op organisatiegebied dan andere. Dit betekent dat we langs deze weg over de ene groep meer te weten kunnen komen dan over de andere.

De tweede kanttekening betreft de aard van de organisaties die tot archiefvorming overgaan. Politieke organisaties vormden eerder of meer archieven dan bijvoorbeeld een kanariezangvogelvereniging. Niet alle organisaties vinden gelijkelijk hun weerslag in archieven.

Als laatste kan worden opgemerkt dat in het algemeen geldt dat vrouwen minder dan mannen geneigd zijn tot het vormen van officiële of formele organisaties. Dit leidt tot een zekere onzichtbaarheid van vrouwen in het bronmateriaal.

2. Collecties bij openbare archiefinstellingen

2.1 Onderzoeksopzet

Onze opzet was om te achterhalen welke archiefbestanden op het gebied van de immigratiegeschiedenis bij de openbare archiefinstellingen voor handen en ontsloten zijn. We hebben daartoe drie stappen genomen. Allereerst hebben wij afgezien van een uitgebreid onderzoek naar de belangrijkste instelling ter zaken, het Nationaal Archief. Dit mag paradoxaal klinken, maar hiervoor bestaan goede redenen. Allereerst bestaat er al een overzicht, zij het inmiddels enigszins gedateerd, van het beschikbare materiaal.³¹ Verder is het binnen het financiële kader van onze opdracht niet mogelijk hier iets wezenlijks aan toe te voegen. Ten tweede hebben we - met enkele uitzonderingen - in het kielzog van het DIVA-onderzoek van 2001 alle openbare archiefinstellingen van Nederland aangeschreven. Ten derde hebben we van dezelfde instellingen geprobeerd via hun websites relevante informatie te verzamelen. We zullen deze stappen hier nader toelichten.

Het Nationaal Archief in Den Haag (het voormalige Algemeen Rijksarchief) bevat een schat aan informatie wanneer het gaat om migratie en vestiging. Louise Rietbergen heeft in 1994 een eerste overzicht opgesteld van al het naoorlogse materiaal (1945-1993) in ministeriële archieven. Na de Tweede Wereldoorlog ging de nationale overheid een steeds belangrijkere rol spelen op het terrein van migratie en vestiging. Ministeriële archieven uit de naoorlogse periode bevatten dan ook een schat aan informatie voor migratieonderzoekers. Materiaal is te vinden in de archieven van de Ministeries van Buitenlandse Zaken, Justitie, Binnenlandse Zaken, Onderwijs en Wetenschappen, Volkshuisvesting, Ruimtelijk Ordening en Milieubeheer, Economische Zaken, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. Het overzicht geeft geen indicatie van het aantal strekkende meters, maar duidelijk is dat het gaat om vele kilometers materiaal. Voor een indruk van de diversiteit van dit materiaal wordt verwezen naar het verslag van Rietbergen.

Na 1994 in de collectie van het Nationaal Archief op dit punt uitgebreid. Belangrijk in dit verband is het besluit om de persoonsdossiers, die onderdeel uitmaakten van het archief van de

³¹ Louise Rietbergen heeft een overzicht gemaakt van deze recente, centraal bewaarde archieven. L. Rietbergen, (sam.) Migratie en vestiging in Nederland. Bronnenoverzicht en geselecteerde bibliografie (Amsterdam 1994).

Immigratie en Naturalisatiedienst, allemaal te behouden.¹⁹ In deze persoonsdossiers zit soms informatie die nergens anders voorhanden is. Voor sommige immigranten geven de dossiers de eerste informatie over hun geboorteplaats en –datum omdat de registratie in eigen land slecht was of verloren is gegaan.³³

Voorafgaande aan de versturing van ons rondschrĳven aan archiefinstellingen, hebben wij de antwoorden op de DIVA-enquēte van 2001 opnieuw geanalyseerd.³⁴ Het rondschrĳven aan de archiefinstellingen werd verzonden in het voorjaar van 2002. Tegelijkertijd is er ook een oproep verschenen in het Archievenblad (die wel meer bekendheid heeft gegeven aan ons project, maar die geen spontane respons heeft opgeleverd). Wij hebben 104 archiefinstellingen geselecteerd voor ons rondschrĳven.³⁵ Deze groep omvat alle Rijksarchieven, gemeentearchieven_ streekarchivariaten en_ regionaal historische centra. Waterstaatsarchieven vielen buiten ons onderzoek.

In ons rondschrĳven hebben expliciet gerefereerd aan de uitkomsten van de DIVA- enquēte, zoals die zijn gepresenteerd op de DIVA-CGM-studiedag van 11 oktober 2001. Wij wilden nu echter niet alleen van archiefinstellingen weten welk materiaal ze van migranten hadden, maar ook wat ze hadden over migranten.

Via een e-mail hebben wij de 104 geselecteerde instellingen aangeschreven. Wij hebben opzettelijk niet gekozen voor opnieuw een enquēte omdat wij, op basis van de antwoorden op de DIVA-enquete merkten dat er bij archiefinstellingen sprake was van een zeker enquētemoeheid, als gevolg waarvan formulieren slordig ingevuld geretourneerd werden. Wij hebben daarom gekozen

³² Leo Lucassen, "'Vreemdelingendossiers' en de mogelijkheden tot reductie (1975-1995)', in: Paul M. M. Klep, (red.), *Steekproeven uit massale archiefbestanden ter wille van historisch belang* (Den Haag 1997) 129-139.

³³ Corrie Berghuis en Marlou Schrover, 'Persoonsdossiers in het archief van de Immigratie- en Naturalisatiedienst en haar rechtsvoorgangers (1906-) 1945-1985 (-1999)', in: Marlou Schrover (red.), *Broncommentaren 5. Bronnen betreffende de registratie van vreemdelingen in Nederland in de negentiende en twintigste eeuw* (Den Haag 2002), 135-155.

³⁴ Richard Hermans, 'Erfgoed van migranten. De praktijk van migrantenarchieven', in: *Archievenblad* November 2001.

³⁵ Voor het doen van historisch onderzoek naar migratie zijn enkele gidsen beschikbaar: Ronald Rommes en Marlou Schrover, *Grensverleggers. Gids voor lokaal historisch onderzoek naar migratie in de provincie Utrecht* (Utrecht 2001); A.J. Cottaar, J. Lucassen en L. Lucassen, *Van over de grens. Gids voor lokaal historisch onderzoek naar immigratie in Nederland* (Utrecht 1998); M.B. Chotkowski, *750 jaar migratie naar Delft. Onderzoek en bronnenoverzicht* (Leiden 1996)

voor een brief, waarin wij puntsgewijs voorbeelden noemden van het soort archieven waarnaar wij op zoek waren. Hieronder volgt een voorbeeld van deze brief.

<datum>

Geachte mevrouw/meneer <NAAM> <OF> medewerker van <streekarchivariaat, gemeentearchief, rijksarchief NAAM>

Het Ministerie van OC&W heeft een projectsubsidie gegeven voor het project 'Verwerving erfgoed minderheden'. Onderdeel van dat project is een inventarisatie van archieven van en over naoorlogse immigranten zoals die bewaard worden door verschillende archiefinstellingen. Bij deze inventarisatie wordt voortgebouwd op de resultaten van de DIVA-enquête, die vorig jaar werd gehouden. We brengen een verdieping aan doordat we nu niet alleen vragen naar archieven van immigranten, maar ook over migranten. Verder willen we niet alleen iets weten over recente nieuwkomers, maar over alle mensen die naar Nederland kwamen na 1945. Als laatste willen we nu niet alleen weten of er archieven zijn, maar ook wat de aard of inhoud is van die archieven. De bedoeling is om op basis van deze inventarisatie een overzicht samen te stellen van wat er in archiefbewaarplaatsen op dit terrein aanwezig is. Dat overzicht zou de basis moeten zijn voor een gerichte acquisitie van archieven van migranten door archiefinstellingen. Uit gesprekken met verschillende archiefmedewerkers weten wij dat meerdere archieven bezig zijn met het opstellen van acquisitieplannen. Onze inventarisatie zou ter ondersteuning van die plannen kunnen dienen.

<OPTIE 1 wel antwoord op eerder DIVA-enquête, wel enige info>

Uit uw antwoord op de DIVA-enquête weten we dat uw instelling wel materiaal heeft over immigranten. Wij zouden graag meer informatie over dit materiaal hebben.

<OPTIE 2 wel antwoord op enquête, maar negatief>

U heeft destijds op de DIVA-enquête geantwoord dat uw instelling geen archieven van migranten beheerde. Wij vragen u nu ook te kijken naar archieven over migranten. Bovendien hebben wij, zoals u hieronder kunt zien, het tijdvak en het onderwerp duidelijker afgebakend. Wellicht beïnvloedt ook dat het antwoord op onze vraag.

<OPTIE 3 geen antwoord>

U heeft destijds op de DIVA-enquête niet geantwoord. Bij deze verzoeken wij u vriendelijke om nogmaals naar het materiaal in uw archief te kijken, nu wij de vraag hebben verbreed en verdiept. Wellicht dat deze nieuwe afbakening meer resultaten oplevert.

<OPTIE 1 wel site, maar weinig info>

Wij hebben inmiddels op de website van uw archief gezocht naar informatie die past bij de doelstellingen van ons project. Daar hebben wij wel enige informatie gevonden. Wij denken en hopen echter dat uw archief meer informatie heeft dan wij via uw site konden achterhalen. Daarom richten wij ons tot u met een verzoek om aanvullende informatie.

<OPTIE 2 wel site geen info of juist overkill>

Wij hebben op de website van uw archief gezocht naar informatie. Deze zoekactie heeft in het kader van ons project geen resultaat opgeleverd. Mogelijk hebben wij iets over het hoofd gezien. Daarom richten wij ons tot u met een verzoek om aanvullende informatie.

<OPTIE 3 geen site>

Wij richten ons tot u met een verzoek om informatie.

Wij zijn geïnteresseerd in archieven die betrekking hebben op immigranten die na de Tweede Wereldoorlog naar Nederland zijn gekomen. Wij denken dan niet alleen aan recentere nieuwkomers zoals de asielzoekers die de afgelopen decennia kwamen, maar ook aan gastarbeiders uit Turkije, Marokko, Joegoslavië, Italië, Tunesië, Spanje en Portugal, aan Chilenen die de dictatuur in hun land ontvluchtten, vluchtelingen uit landen in Midden-Amerika, Vietnamese bootvluchtelingen, aan Poolse militairen die hier na de bevrijding bleven wonen en aan mensen die naar Nederland kwamen uit de (voormalige) Nederlandse koloniën (Surinamers, Molukkers, Antillianen en Indische Nederlanders).

Wij maken bij onze inventarisatie onderscheid tussen vijf typen archieven. Deze opsomming is niet uitputtend bedoeld, maar slechts indicatief. Hieronder omschrijven wij deze archieven kort en geven voorbeelden ter illustratie:

1. Archieven van eigen organisaties van immigranten. Hierbij kan het gaan om archieven van immigranten die gestuurd worden vanuit het herkomstland van immigranten (zoals organisaties die bijvoorbeeld zijn aangesloten bij de Diyanet) en om archieven van instellingen die beschouwd kunnen worden als eigen organisaties van immigranten in Nederland. Als voorbeeld kan worden genoemd het Archief van de Twents Turkse arbeidersvereniging (1979-1986) dat bewaard wordt in het gemeentearchief Enschede of het archief van HTIB dat door het IISG in Amsterdam wordt bewaard. Organisaties kunnen actief zijn op verschillende terreinen: politiek, cultuur, taal, religie enzovoorts. Organisaties op het gebied van sport, zoals 'Stukken betreffende de organisatie voor Surinamers 'S.I.O.S. - De ster' (1987 – 1988) in het gemeentearchief Dordrecht, zijn vanzelfsprekend ook interessant.

2. Archieven van particuliere instellingen die zich bezighielden met zorg voor en opvang van immigranten, maar die niet beschouwd kunnen worden als eigen organisaties van immigranten. Als voorbeeld kan worden genoemd het archief van het Amsterdamse comité voor hulp aan Hongaarse vluchtelingen (1956-1964). Vergelijkbare organisaties vinden we ook in tal van andere plaatsen zoals bijvoorbeeld in Gouda. Organisaties van religieuze aard vallen ook onder deze noemer. Tot deze categorie zijn voorts te rekenen archieven van zogenaamde solidariteitscomités die zich vooral richtten op de situatie in het land van herkomst van immigranten, maar die zich ook hebben beziggehouden met de opvang van immigranten. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan de Chilicómités, die in sommige plaatsen vluchtelingen uit Chili hebben opgevangen. Als laatste kunnen worden genoemd de archieven van bedrijven die veel immigranten te werk hebben gesteld en die voor deze werknemers speciale instellingen kenden voor huisvesting, opvang en begeleiding. Te denken valt hierbij aan archieven van Hoogovens of Twentse textiel fabrieken.

3. Archieven van overheidsinstellingen die zich bezighielden met registratie, de zorg en opvang van immigranten. Als voorbeeld van zo'n archief kan worden genoemd het archief van de Stichting Welzijn Buitenlandse Werknemers Zeeland 1976-1984. Vergelijkbare archieven worden (waarschijnlijk) in een groot aantal gemeentelijke archiefinstellingen bewaard. Een ander voorbeeld is materiaal ten aanzien van de 'Opvang en Begeleiding van Migranten uit Suriname en de Nederlandse Antillen (1976-1984)' zoals dat op het gemeentearchief Dordrecht wordt bewaard. Toezicht op immigranten valt ook onder deze noemer. Een voorbeeld daarvan is het materiaal dat in het politiearchief van het gemeentearchief Zwolle wordt bewaard en dat betrekking heeft op geheime bijeenkomsten die een groep Molukkers in de jaren 1960 in deze plaats hield.

4. Wij zijn ook geïnteresseerd in materiaal over en van immigranten dat niet als een archief kan worden beschouwd, maar dat wel belangrijk is in het kader van onze inventarisatie, zoals kranten van migranten, tv-films van of over immigranten, posters en aankondigingen van activiteiten van immigranten(organisaties), egodocumenten en radio- en tv-interviews.

Veel archieven van immigranten zelf zullen, omdat de organisaties niet zo oud zijn, nog niet zijn overgedragen. Als u goede suggesties heeft hoe deze archieven ter zijner tijd voor verlies behoed kunnen worden, houden wij ons zeer aanbevolen.

<OPTIE 1 veel info>

Mogelijk heeft uw archief zoveel materiaal dat niet met een simpel antwoord of een fotokopie kan worden volstaan. In dat geval zouden we dat graag horen en komt een van ons beiden langs voor een gesprek en inventarisatie ter plaatse. Wij zouden dan graag een afspraak maken. Voor informatie kunt u ons vanzelfsprekend mailen of bellen.

<OPTIE 2 geen info/mogelijk wel materiaal>

Mogelijk heeft uw archief weinig of geen materiaal dat betrekking heeft op naoorlogse immigranten, maar heeft u gezien de geschiedenis van de omgeving waarin uw archief ligt wel het idee dat dergelijke informatie buiten het archief beschikbaar zou moeten zijn. In dat laatste geval zou een van

ons graag langs komen om met u te praten over mogelijkheden om deze archieven te verwerven en behouden.

Bij voorbaat heel erg veel dank voor uw moeite.

Vriendelijke groeten

Drs. Erhan Tuskan en dr. Marlou Schrover

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis

Cruquiusweg 31

1019 AT Amsterdam

Telefoon: 020-6685866

Email: etu@iisg.nl of msc@iisg.nl

Voorafgaande de verzending van ons rondschrijven hebben we systematisch de websites bekeken van de 104 archiefinstellingen die wij als doelgroep voor ons onderzoek hadden geselecteerd. Een gedeelte van deze archieven biedt via de website de mogelijkheid om in de titels van inventarissen te doorzoeken op trefwoord, of beschrijvingen van onderdelen binnen de inventaris (bijvoorbeeld Het Utrechts Archief, stadsarchief Dordrecht, Gemeentearchief Amsterdam). Wij hebben bekeken of het op deze manier mogelijk was om te achterhalen of er in het archief materiaal van en over naoorlogse migranten aanwezig was. Wij hebben gezocht aan de hand van verzamelbegrippen - zoals migrant, immigrant, emigrant, vluchteling, asielzoekers, gastarbeider – en met behulp van woorden die refereren aan de landen van herkomst – bijvoorbeeld Turkije, Marokko, Suriname, Hongarije, Polen, Italië of Joegoslavië. De eerste benadering leverde weinig hits op, de tweede iets meer. Zo er al materiaal van en over migranten aanwezig was in de archieven, bleek het moeilijk om dit via de

websites te traceren. Overkoepelende begrippen, zoals migrant, immigrant, of vreemdeling, worden niet gebruikt.

Van de 104 aangeschreven archieven hebben er 52 geantwoord (50 procent). In 60 procent van de antwoorden (28 archieven) werd aangegeven dat de instelling over materiaal beschikte dat betrekking had op migranten.

Het is op basis van de antwoorden op het rondschrijven niet eens bij benadering mogelijk om te zeggen hoeveel materiaal er over immigranten in archieven aanwezig is. Slechts een enkel archief heeft omvang van het materiaal opgegeven. Zo meldde bijvoorbeeld het stadsarchief Vlaardingen 1,5 meter archief met betrekking tot migranten te bezitten. Het Stadsarchief Vlaardingen was daarmee een uitzondering.

Sommige archieven geven in hun antwoord aan dat er in het secretariaarchief van het gemeentebestuur (ongetwijfeld) materiaal over migranten zit en volstaan daarmee. Andere archieven, zoals bijvoorbeeld het gemeentearchief Den Haag en het Streekarchief Gooi en Vechtstreek, geven een gedetailleerd overzicht van de inhoud van hun archieven.

Belangrijker dan het ontbreken van een antwoord op de vraag over de omvang van het materiaal is dat archiefinstellingen de vraag naar het materiaal dat zij hebben over immigranten zeer wisselend interpreteren. Sommige archiefinstellingen hebben gekozen voor een beperkte invulling van wat onder migrantenarchieven moet worden verstaan. Anderen hanteren een veel bredere interpretatie. Dit gebeurde ondanks onze poging om dit te ondervangen door in de brief verschillende voorbeelden te noemen.

In bijlage 7.2 wordt een overzicht gegeven van de antwoorden. Ofschoon er op basis van de antwoorden geen uitputtend overzicht is op te stellen van het materiaal dat over migratie en vestiging bij archiefinstellingen aanwezig is, is het wel mogelijk om knelpunten aan te geven en een indruk te geven van het soort materiaal dat totnogtoe is verzameld.

2.2 Conclusies

1. Hoewel 40 procent van de respondenten beweert geen archieven over migratie en migranten te hebben moet dit hoogst onwaarschijnlijk worden geacht en wel om twee redenen. Ten eerste is in een centralistisch bestuurd land als Nederland bij bestuurslichamen van een zelfde soort in principe (behoudens onbedoelde verliezen) hetzelfde archiefmateriaal aanwezig. Waar de bijna 60 procent positieve respondenten dit materiaal kunnen aanduiden, zou dit ook voor de overigen moeten gelden (zie ook hierna onder punt 4), althans, en hier komen we bij de tweede overweging, als in die andere plaatsen en provincies ook immigratie van enige omvang plaats heeft gevonden. Dit is bijna altijd het geval. Immers, hoe verschillend de immigratie-intensiteit per plaats en per provincie ook mag zijn, vrijwel geen enkele plaats is zonder immigratie geweest.

2. Er zijn vrijwel geen archieven die materiaal hebben dat afkomstig is van migranten(organisaties) zelf. Het archief van Twents Turkse Arbeiders vereniging in Enschede is een uitzondering. Den Haag heeft materiaal van een organisatie van Indische Nederlanders.

3. Niet in alle gevallen is zonder meer duidelijk in hoeverre een organisaties een eigen organisatie van migranten was. Als voorbeeld kan de 'Landelijke vereniging van alleenstaande Arabische vrouwen', waarvan het archief bij het IIAV berust, worden genoemd. Op basis van alleen de naam van het archief is niet uit te maken of dit een organisatie van of voor migranten was.

4. Alleen de archieven van Venlo en Amsterdam merken op dat er vreemdelingendossiers in het politiearchief zitten. Waarschijnlijk is echter dat dit materiaal op veel meer plaatsen beschikbaar is. Mogelijk berust een gedeelte van dit materiaal nog bij de vreemdelingenpolitie zelf en is het nog niet overgedragen aan een archiefinstelling.

5. Een groot aantal archiefinstellingen geeft aan materiaal te hebben van comité's die zich hebben beziggehouden met de opvang van Hongaarse vluchtelingen. Dit geldt voor grote plaatsen (Utrecht, Amsterdam, Leeuwarden), maar ook voor kleinere, zoals bijvoorbeeld gemeentearchief Waspik - 'vluchtelingenhulp Waspik 1952-1956' - of een vergelijkbaar archief in het archief van Bodegraven (Woerden). Slechts weinig archiefinstellingen melden materiaal te hebben van andere (latere)

vluchtelingencomité's. Wel worden archieven genoemd met meer algemene (minder tijdsgebonden) aanduidingen zoals het 'Haarlems comité vluchtelingen hulp' en vergelijkbare organisaties in Maastricht en Utrecht. De gemeente Zoetermeer is een uitzondering en geeft aan archiefmateriaal te hebben over bootvluchtelingen, Iraanse vluchtelingen en materiaal van de Stichting Vluchtelingenwerk

6. Archieven van de organisaties als Stichting Welzijn Buitenlandse Werknemers zijn in tal van lokale archiefinstellingen voorhanden. Het archief van het Haarlems Centrum Buitenlanders of de Stichting opbouw migrantenwerk Tiel zijn voorbeelden hiervan. In de archieven van meer algemene zorginstellingen is ook materiaal van vergelijkbare aard te vinden. Als voorbeeld kan worden genoemd het archief van het 'Stedelijk instituut welzijn en stichting voor samenlevingsopbouw' in het archief in Roosendaal. Hierin bevinden zich enkele stukken die betrekking hebben op buitenlandse werknemers. Een ander voorbeeld is het archief 'st. Welzijn Kennemerland'.

7. Slechts weinig archieven noemen organisaties die zich bezighielden met zorg voor gerepatrieerden. Een uitzondering is het archief van het 'centraal comité van kerkelijke en particulier initiatief voor sociale zorg t.b.v. gerepatrieerden 1956-1964' in het gemeentearchief Vlaardingen.

8. In de secretariearchieven van de gemeentes bevindt zich materiaal dat betrekking heeft op de bemoeinissen van gemeentelijke instellingen met migranten en hun organisaties. Als onderdeel van het archief van het gemeentebestuur is er materiaal dat betrekking heeft op huisvesting van buitenlandse werknemers in pensions, regelingen omtrent onderwijs aan kinderen van buitenlandse werknemers, brandveiligheidsvoorzieningen in pensions, huisvesting van asielzoekers en taalcursussen. Als voorbeeld kan worden genoemd het archief van het Gemeentebestuur Wouw (onderdeel van het archief van Roosendaal) waarin in het archief van de sociale dienst enkele dossiers zitten die betrekking hebben op pensionadressen van buitenlandse werknemers, regeling hulpverlening Hongaarse vluchtelingen en de opname van Hongaarse kinderen in pleeggezinnen.

9. In de secretariearchieven bevindt zich ook materiaal over immigranten in de vorm van jaarverslagen, rapporten en evaluaties, die zijn opgemaakt in verband met subsidieaanvragen door

migrantenorganisaties. In deze aanvragen wordt vermeld wie de bestuurders zijn van de aanvragende organisatie en wat het doel van de organisatie is. Jaarverslagen van de aanvragers geven zicht op de activiteiten van de stichting. Helaas behoren deze subsidieaanvragen tot het materiaal dat in principe vernietigd zou mogen worden. Sommige archieven hebben echter reeds besloten dit belangrijke materiaal te bewaren. Het gemeentearchief Enschede heeft ons als eerste op deze potentieel belangrijke bron gewezen. In het archief van de Dienst Welzijn van de gemeente Vlaardingen zitten ook deze subsidiebescheiden.

10. Er worden op archiefbewaarplaatsen vrijwel geen kranten of brochures van migranten verzameld. Een uitzondering is het archief in Leiden dat beschikt over het Marokkaans-Nederlands maandblad Al Mizan 1984-1991. Andere uitzonderingen zijn het gemeentearchief in Den Haag of Het Regionaal Archief Rivierenland. Dit laatste archief heeft ook een aantal affiches. Het Gemeentearchief in Amsterdam heeft een aardige verzameling zogenaamd 'klein materiaal' met betrekking tot het thema migranten opgebouwd (naast brochures onder meer ook kalenders, folders en aankondigingen)

Door archieven werd vrijwel geen ander materiaal genoemd, zoals interviews, films, foto's, behalve in algemene termen. Het gemeentearchief Soest meldde dat er fotomateriaal zat in enkele bedrijfsarchieven. Hieronder bevond zich een foto van een stakende Turkse arbeider uit de jaren 70. Hij droeg een bord mee met een opschrift in het Turks. Archiefmedewerker Joop Piekema heeft de tekst laten vertalen door een Turkse medewerker van het stadhuis en er bleek te staan 'deze werknemers willen wel werken, maar niet met een lege maag'.

11. In vrijwel alle archieven is materiaal te vinden van grote bedrijven die gastarbeiders te werk gesteld hebben, waarover materiaal beschikbaar is in de personeelsdossiers. Haarlem noemt het archief van de Dorste en het Stadsarchief Deventer het archief van blikfabriek Thomassen, Drijver en Verblifa. Verder zijn er bijvoorbeeld de Kokosgarenfabriek Nedcos (gemeentearchief Apeldoorn) en de archieven van Hero en Heineken. Speciale vermelding in dit verband verdient het archief van Oranje-Nassau mijnen. In andere bedrijfsarchieven zijn personeelsgegevens van gastarbeiders niet afzonderlijk gerubriceerd. In het mijnarchief zijn er echter afzonderlijke archiefnummers voor Polen, Tsjechen, Oostenrijkers, Joegoslaven, Duitsers, Hongaren, Italianen, Ambonezen, Grieken,

Spanjaarden, Turken en Marokkanen. Wanneer het gaat om gegevens omtrent individuele immigranten bieden de archieven van bedrijven in de vorm van persoonsdossiers belangrijke informatie over de eerste gastarbeiders in Nederland. Sommige archiefinstellingen (zoals Deventer) hebben reeds besloten aan dit belangrijke materiaal speciale aandacht te besteden.

12. Enkele archieven gaven in hun antwoord aan dat ze een actief beleid willen opstellen en daarbij, wat we hier voor het gemak zullen noemen, de Dortse methode willen volgen. Kort gezegd houdt deze methode in dat de archiefinstelling zich actief bezighoudt met het creëren van archiefmateriaal door het houden van interviews en het maken van foto's (meer informatie hierover volgt in hoofdstuk 4). Zo meldde het Streekarchief Hollands Midden dat het weinig materiaal over immigranten heeft en niets over de grote Marokkaanse gemeenschap. Er wordt overlegd met Marokkaanse instellingen in Gouda over hun cultuur-historisch erfgoed. Het archief wil de migratiegeschiedenis van Marokkanen vastleggen door het maken van video's en verzamelen van publicaties en foto's. Zoetermeer wil ook een actief beleid ontwikkelen en wil contact zoeken met Stichting Allochtonen Adviesraad, Stichting Sayidaati, en de Stichting voor Surinamers in Zoetermeer.

13. Veel archiefinstellingen geven aan dat zij eventueel wel de Dortse methode zouden willen volgen, maar dat ze niet eens de menskracht en tijd hebben om volledige inventarisaties te maken van het materiaal dat zij wel in huis hebben. Toch is een dergelijke inventarisatie wel belangrijk omdat die een soort breekijzerfunctie zou kunnen vervullen. Door een goede inventarisatie en enige publiciteit daaromheen zouden archiefinstellingen kunnen laten zien dat ze reeds heel wat hebben op het gebied van migratie. Op die manier zouden ze nieuw materiaal kunnen aantrekken.

14. Regels ten aanzien van het vernietigingsbeleid moeten, in het licht van wat hierboven is opgemerkt, worden aangepast. Op dit punt wordt in het onderstaande nog teruggekomen.

3. Collecties met betrekking tot *Oral History*

3.1 Onderzoeksopzet

Historici, en zeker migratiehistorici, maken in toenemende mate niet alleen gebruik van schriftelijke bronnen van diverse soort (boeken, archieven en visueel materiaal), maar creëren waar mogelijk ook zelf hun bronnen door het houden van interviews. Deze vorm van geschiedbeoefening, *oral history* genaamd, levert behalve publicaties ook nieuwe bronnen op in de vorm van geluids- of videobanden. In tegenstelling tot de andere genoemde bronnen bestaat er nauwelijks een geïnstitutionaliseerde vorm van verzamelen voor dit soort bronnen. In de regel berusten deze geluidsdragers bij de onderzoekers zelf, als zij ze al niet na verloop van tijd vernietigen. Behalve wetenschappelijke onderzoekers - historici, sociologen, antropologen vooral - is er natuurlijk geluids- en beeldmateriaal verzameld in het kader van documentaires en radio- en televisie-uitzendingen.

Een afzonderlijke vraag binnen dit project betreft de mate waarin dit soort bronnen gemaakt is, bewaard is gebleven en ter beschikking staat voor verder onderzoek. Het eerste lid van de vraag kan eigenlijk alleen maar beantwoord worden door een grondige kennis van de literatuur en geluidsproducties waaraan dit soort bronnen ten grondslag ligt. De twee andere deelvragen zijn slechts te beantwoorden door de betreffende instellingen en auteurs individueel te benaderen. Belangrijker dan het materiaal bij instellingen, waar het over het algemeen redelijk bewaard wordt, concentreert het onderzoek in het kader van deze inventarisatie zich zoveel mogelijk op individuele wetenschappers.

Voorafgaande aan een overzicht van dat materiaal kan een opmerking worden gemaakt over enkele grote producenten en verzamelaars van dit materiaal. Het Nederlands Audiovisueel Archief (NAA), nu nog gevestigd op zeven locaties, beschikt over een zeer grote verzameling geluids- en beeldmateriaal, onder meer afkomstig van omroeporganisaties. Van de NAA-archieven in Hilversum en Rijswijk maken vooral programmamakers, studenten en wetenschappers gebruik.

Regionale omroepen hebben in het verleden veelvuldig aan het onderwerp migratie of migranten aandacht besteed. In hun archieven is veel over dit onderwerp te vinden. De ontsluiting is, net als bij het papieren materiaal, niet altijd even goed. Bij het Katholiek Documentatie Centrum

wordt geluids- en beeldmateriaal bewaard dat betrekking heeft op onder meer katholiek vluchtelingenwerk. Het trefwoord *vluchtelingen* leverde 251 treffers op. Onduidelijk is echter wat de aard is van dat materiaal.

Op het Gemeentearchief in Amsterdam wordt het volledige videoarchief van Migrantentelevisie bewaard, sedert de oprichting in 1994.

Gedeeltelijk is er materiaal geproduceerd als onderdeel van grotere onderzoeksprojecten. De stichting Mondelinge Geschiedenis Indonesië beschikt over 3000 uur bandmateriaal afkomstig van gesprekken met 720 geïnterviewden. Van al deze interviews zijn geluidsopnames op CD-ROM gemaakt die zowel voor wetenschappers als niet-wetenschappers op aanvraag te beluisteren zijn bij het Koninklijk Instituut voor Taal-en Volkenkunde te Leiden. Het idee achter het project was dat schriftelijke bronnen slechts een deel van de relatie Nederland-Nederlands-Indië-Indonesië in de periode 1940-1962 laten zien. Van de interviews zijn geen transcripties gemaakt. Wel zijn er samenvattingen opgesteld aan de hand waarvan de geïnteresseerde of onderzoeker kan besluiten het betreffende interview in zijn geheel te beluisteren. Coördinatie van het project is in handen van dr. Fridus Steijlen.

Het Meertensinstituut in Amsterdam participeert in het TCULT-project (Talen en Culturen in het Utrechtse Lombok en Transvaal) en doet onder meer onderzoek naar tweetaligheid in de Utrechtse wijk Lombok. In het kader hiervan zijn 150 banden met interviews, toespraken en liedjes verzameld vooral van Turkse en Marokkaanse Lombokkers.

Belangrijker dan het materiaal bij instellingen, waar het over het algemeen redelijk bewaard wordt, was het onderzoek naar materiaal dat nog bij wetenschappers thuis lag. Om te beginnen is een inventarisatie gemaakt van onderzoeken waarbij *Oral History* is gebruikt. Via het werkgezelschap Migratie, onderdeel van het CGM, is een oproep verspreid. Dezelfde oproep is ook verspreid onder de leden van de Migratiewerkgroep van het inventarisatieproject waarvan dit verslag onderdeel vormt. Verder zijn de medewerkers van het IMES (Instituut voor Migratie en Etnische Studies) in Amsterdam, waar een groot aantal migratieonderzoeken loopt, collectief en individueel benaderd. Daarnaast zijn 32 wetenschappers rechtstreeks aangeschreven met het verzoek of zij materiaal zouden willen afstaan (dit waren Maria Berger, Barbara Henkes, Dienne Hondius, Ellis Jonker, Susan Ketner, Rosanne Langendijk, Pamela Pattynama, Jan Rath, Marlene de Vries, Wim Willems,

Annemarie Cottaar, Joanna van der Leun, Mies van Niekerk, Ewald Engelen, Frank Buijs, Alfons Fermin, Frank Bovenkerk, Augus Choennie, Maykel Verkuyten, Wil Tinnemans, Nathal Dessing, Cor Hoffer, Richard Staring, Godfried Engbersen, Meindert Fennema, Judith Roosblad, Aslan Zorlu, Eric Wolff, Hans van Amersfoort, Kees Masson, Geertje Mak en Jaap Donselaar).

Bij onze inventarisatie van het geluids- en beeldmateriaal werden we geattendeerd op een verwante bron. Migranten schreven in het recente verleden niet alleen naar familieleden en kennissen, die nog woonden in het land van herkomst, maar stuurden in plaats van brieven of als aanvulling daarop ook cassettebandjes en later videobanden. Het zou de moeite waard zijn om deze cassettebrieven en videobrieven te verzamelen (zoals er in het verleden collecties zijn aangelegd van brieven die migranten stuurden en ontvingen). Binnen het kader van onze inventarisatie was dit onmogelijk, maar het verdient aanbeveling om eens een proefonderzoek te doen naar de mogelijkheden voor het verzamelen van dit soort materiaal.

3.2 Resultaten

De resultaten van de inventarisatie zijn te verdelen in drie groepen. Ten eerste waren er onderzoeken die nog liepen en waarvan de onderzoekers nog niet klaar waren met het bewerken van hun materiaal. Op termijn wilden zij wel over overdracht nadenken, maar vooralsnog hadden ze het materiaal zelf nog nodig. Ten tweede waren er de oudere onderzoeken waarvoor gold dat het bandmateriaal reeds verloren was gegaan of overgespoeld. Dit gold bijvoorbeeld voor materiaal van Frank Buijs, Alfons Fermin, Frank Bovenkerk (Vreemd volk, gemengde gevoelens; Italiaans ijs), Augus Choennie (allochtone ondernemers), Maykel Verkuyten en Wil Tinnemans. Nathal Dessing (levenscyclusrituelen bij moslims) en Cor Hoffer (islamitische genezers) hadden bij hun onderzoek wel met interviews gewerkt, maar niet met geluidsbanden. In enkele gevallen beschikken deze onderzoekers over een uitgebreid schriftelijk archief. In het merendeel van de gevallen geldt echter dat na de publicatie van de eindresultaten het basismateriaal verloren is gegaan. Als derde waren er de onderzoekers die klaar waren met hun materiaal en die de banden nog niet hadden vernietigd. Over het algemeen waren zij terughoudend bij de overdracht van hun geluidsbanden. De reden hiervoor is dat zij bij het afnemen van de interviews aan hun gesprekspartner hadden toegezegd dat

het materiaal alleen door hen zou worden gebruikt. In totaal bleken tien onderzoekers bereid hun materiaal af te staan aan het IISG. Gedeeltelijk heeft de overdracht aan het IISG inmiddels plaatsgevonden (zie ook het afzonderlijke verslag van de inventarisatie van IISG-archieven). Het gaat om ongeveer driehonderd uur interview gemaakt door Wim Willems, onder meer voor zijn boek *De uittocht uit Indië 1945-1995*, ongeveer driehonderd uur interview gemaakt door Dienne Hondius voor haar boek *Gemengde huwelijken, gemengde gevoelens. Aanvaarding en ontwijking van etnisch en religieus verschil sinds 1945* (inclusief vijf ordners uitgeprinte transcripten), ongeveer tweehonderd uur interview gemaakt door Barbara Henkes, die Duitse dienstbodes interviewde voor haar boek *Heimat in Holland. Duitse dienstmeisjes 1920-1950* en ongeveer tweehonderd uur interview met allochtone gemeenteraadleden in Rotterdam afgenomen door Jan Rath. Bij deze laatste serie hoort ook een verzameling verkiezingsaffiches.

4. Beleid van openbare archiefinstellingen

4.1 Onderzoeksopzet: de archiefgesprekken

Hoeveel informatie de inventarisatie in hoofdstuk 2 ook heeft opgeleverd, zoals duidelijk is uit onze vraagstelling ging het ons daarbij in eerste instantie om het traceren van relevante collectieonderdelen en niet primair om de achterliggende beleidsvoornemens en de uitvoering daarvan. Om daarvan een beeld te krijgen hebben we besloten een beperkt aantal belangrijke archieven te selecteren en deze te benaderen met het verzoek om een diepgaand gesprek over deze problematiek. Uiteraard zijn de meeste beheerders van archiefmateriaal vrij sterk beperkt door wet- en regelgeving, maar in de praktijk zijn er toch voldoende mogelijkheden om daarbinnen bepaalde accenten te leggen, ook ten aanzien van het thema ‘erfgoed minderheden’ en migratiegeschiedenis.

Wij wilden dus weten wat er bij archiefinstellingen op dit terrein in de praktijk gebeurt. Wat doen archiefinstellingen daadwerkelijk, zowel beleidsmatig als organisatorisch? Wat zijn de problemen? Wat zijn de mogelijkheden? Wat zijn de toekomstige plannen? Een belangrijk doel van onze gesprekken was een overzicht krijgen van de aard en omvang van het materiaal over migranten dat archiefinstellingen op basis van hun wettelijke verplichtingen ontvangen en het inventariseren van wensen en mogelijkheden.

Tijdens de gesprekken zijn onder meer de volgende onderwerpen aan de orde gekomen:

Beleid en plannen voor de toekomst

- Voert de instelling een actief acquisitiebeleid op het gebied van archieven van migranten?
- Zo ja, welke bijzonderheden onderscheiden het archief van andere archieven?
- Wat zijn de toekomstige plannen?

Methodiek

- Hanteert de instelling een specifieke methode om materiaal te verwerven?
- Welke bijzonderheden zijn te onderscheiden ten opzichte van andere archieven?
- Wat zijn de knelpunten?

- Hoe komt men in contact met migrantenorganisaties en migranten?
- Wat doet men om de bekendheid van de instelling onder migranten te bevorderen?

Praktijk

- Waar heeft dit beleid in de praktijk toe geleid? (afhankelijk van de antwoorden op de vragen over het beleid)
- Over welke middelen (personeel, financieel, kennis) beschikt men voor de ontsluiting van het materiaal?
- Hoe gaat men om met het taalprobleem?
- Is het wenselijk een soort netwerk op te richten voor het verspreiden de kennis en ervaring die verschillende instellingen in huis hebben?
- Wat vindt men van een voorstel tot het opstellen van een speciale bewaarplaats voor migrantenarchieven?

Wetgeving

- Wat ontvangt men als materiaal op dit gebied i.v.m. de wettelijke bepalingen?
- Welk materiaal wordt vernietigd?
- Wordt er aparte aandacht besteed aan materiaal dat met migranten te maken heeft?
- Is het een goed idee voor het materiaal over migranten een ander selectie criterium toe te passen? Zo ja, is dat haalbaar?

In het verslag van de gesprekken, zoals dat hieronder volgt, keren niet alle hierboven genoemde vragen terug. Niet alle vragen waren voor elke instelling even relevant of ze werden niet of negatief beantwoord. In de verslagen zijn slechts die antwoorden opgenomen die iets nieuws toevoegden of informatief waren.

Instellingen

Er is met medewerkers van de volgende archiefinstellingen gesproken:

- Stadsarchief Dordrecht

- Het Utrechts Archief
- Rijksarchief Noord-Brabant
- Historisch Centrum Leeuwarden
- Stadsarchief Heerlen
- Gemeentearchief Maastricht
- Rijksarchief Limburg
- Sociaal Historisch Centrum Limburg
- Gemeentearchief Amsterdam
- Gemeentearchief Rotterdam

Bij de selectie van de instellingen is enerzijds gekozen voor instellingen die een actief acquisitiebeleid voerden (zoals Stadsarchief Dordrecht), en anderzijds waar gezien de omvang van de migrantenpopulatie veel migrantenmateriaal verwacht kan worden (zoals het Gemeentearchief Amsterdam). Het archief in Leeuwarden werd bezocht met de verwachting dat daar relatief weinig materiaal zou zijn. Voorts werd er naar een balans gezocht tussen verschillende overheidsarchieven (rijks-, provinciaal gemeente- of streekarchieven). Ten slotte is er een bepaalde regio gekozen (Limburg) om de onderlinge relaties en samenwerkingsmogelijkheden tussen verschillende instellingen te bekijken.

4.2 Verslagen van de gesprekken

4.2.1 *Stadsarchief Dordrecht*

Beleid en toekomstige plannen

Het stadsarchief Dordrecht is een van de eerste archiefinstellingen die zich actief met het veilig stellen van het culturele erfgoed van migranten bezighield. Het ‘Project Generaties Later’, een gezamenlijk initiatief van het archief en de Stichting Tuana om bronnen te verzamelen over de migratiegeschiedenis van de Turkse gemeenschap in Dordrecht (grotendeels afkomstig uit het dorp Kayapinar), is in de

archieffwereld bijna bij iedereen bekend. In het kader van dit project zijn er in Kayapinar met bewoners interviews gehouden, foto's gemaakt en ander materiaal verzameld. Inmiddels is dit project afgerond en zijn de resultaten daarvan in een boek en een tentoonstelling gepresenteerd.³⁶

Het stadsarchief Dordrecht is dit jaar met een vervolgproject begonnen. Dit keer worden met de eerste generatie Turkse migranten die nog steeds in Dordrecht woont, interviews gehouden. Ook met organisaties en personen die zich bezighielden met de opvang van migranten, wordt er gesproken. Uiteindelijk hoopt men een compleet beeld van de migratie van de Turkse gemeenschap in Dordrecht te creëren.

Methodiek

Het woord *creëren* is hier op z'n plaats om de methodiek van het Stadsarchief Dordrecht te beschrijven. Het Stadsarchief Dordrecht heeft vanaf het begin voor een andere aanpak gekozen dan andere archieven. Men heeft zich niet beperkt tot het verzamelen van materiaal over en van migranten, maar heeft getracht dit materiaal zelf tot stand te brengen. Het uitgangspunt is interessant: bij dit werk begon men niet meteen met het interviewen van de eerste generatie Turken woonachtig in Dordrecht, maar met hun afkomst, namelijk mensen in Kayapinar. Verder worden de geïnterviewden als individu benaderd, niet als vertegenwoordigers van organisaties of subgroeperingen.

Praktijk

Deze aanpak bleek vooral nuttig voor de band tussen de archiefinstelling en de Turkse gemeenschap. Het initiatief ging uit van de Stichting Tuana. Deze organisatie van jonge migranten van Turkse afkomst zocht contact met het stadsarchief Dordrecht. In de beginfase moest er veel vergaderd en gepraat worden. De interviews in Kayapinar verliepen niet altijd even soepel. Maar dankzij het vertrouwen en de kennis die opgebouwd is tijdens het eerste project verlopen de interviews in Dordrecht nu makkelijker. Voor de interviews in Kayapinar heeft men een Turkse tolk gebruikt. Nu worden de gesprekken rechtstreeks in het Turks gevoerd en daarna door een tolk naar het Nederlands vertaald. Dat maakt de geïnterviewden opener en spontaner in hun antwoorden.

³⁶ Over het ontstaan en verloop van dit project zie de presentatie van dr. Ch. Jeurgens, gemeentearchivaris Dordrecht, op de DIVA-conferentie "Archieven en het Cultuurofgoed van Migranten" in oktober 2001; *Gurbetci*,

De organisaties van migranten in Dordrecht zijn relatief jong. Daarom verwacht men nog niet bijzonder veel materiaal langs die weg te verzamelen. De reeds gelegde contacten en het opgebouwde vertrouwen zullen het verwerven van het materiaal in de toekomst makkelijker maken.

Sinds enkele maanden is het archief in Dordrecht ook begonnen met het interviewen van mensen uit de Antiliaanse gemeenschap (de tweede grootste groep in Dordrecht).

Wetgeving

In het Stadsarchief Dordrecht is men zich bewust van de rol die de archiefinstelling tijdens het selectieproces over het migrantenmateriaal kan spelen. De rijksarchieven hanteren, anders dan de lokale archieven, met betrekking tot de selectie van archieven een institutionele benadering (PIVOT-methode). De gemeenten maken gebruik van de 'Lijst van voor vernietiging in aanmerking komende bescheiden' (Staatscourant 20-12-1983, nr 247). Inmiddels is een concept selectielijst voor archiefbescheiden van gemeentelijke en intergemeentelijke organen aangeboden ter vaststelling. In de praktijk kunnen gemeentearchieven makkelijker dan de rijksarchieven invloed uitoefenen op het selectie van het materiaal. De gemeentearchivaris (of voor hem door de gemeentelijke archiefinspecteur) kan door de in vergelijking tot de rijksorganen in de meeste gevallen overzichtelijke schaal van de gemeentelijke organen en de directe contacten met archiefvormers, makkelijker invulling geven aan het criterium van het historische belang bij het bewaren van archieven. Dat betekent in de praktijk dat het makkelijker is om bepaalde bestanden uit te zonderen van vernietiging, hoewel ze volgens de wet- en regelgeving vernietigbaar zijn. Bewustzijn van het belang van het materiaal over migranten is niet voldoende. Ervaring en deskundigheid op dit gebied zijn ook noodzakelijk, en dat is volgens het Dordrechtse archief nauwelijks aanwezig bij de huidige archivariissen. Dat is geen verwijt, maar een constatering. Daarom is scholing heel belangrijk. Er moet aandacht worden besteed aan het ontwikkelen van een programma waarbij de archivaris meer inzicht en kennis krijgt over het materiaal van en over migranten en migratie.

Kayapinar, migrantendorp in Turkije (Dordrecht 2001).

4.2.2. Het Utrechts Archief

Beleid en toekomstige plannen

Hoewel in de stad en de provincie Utrecht grote aantallen naoorlogse migranten (vooral Turken en Marokkanen) wonen, beschikt Het Utrechtse Archief over vrijwel geen archieven van deze groepen. Van een actief acquisitiebeleid is geen sprake. Dat betekent niet dat men niet geïnteresseerd is in de archieven van migranten. Het tekort aan middelen (personeel en geld) en de tijdsdruk van de reguliere werkzaamheden belemmeren een actief acquisitiebeleid. Het maken van een begin is de grootste en tevens de moeilijkste stap. Vooral het achterhalen van wat te verwerven is en het leggen van contacten met de archiefvormers is essentieel om verder te gaan. Bij dit laatste verwacht men in de komende jaren vooruitgang te boeken dankzij een project dat nu op de agenda staat.

Methodiek

Het gaat hier om een gezamenlijk project van het Centraal Museum en Het Utrechtse Archief over tweeduizend jaar migratie naar Utrecht, uitmondend in een gezamenlijke tentoonstelling in 2004. Het project richt zich niet specifiek op het verwerven van archieven van migranten. Het project wil via tentoonstellingen, educatieve activiteiten en publicaties een beeld wil scheppen van migratie naar de stad en de provincie Utrecht door de eeuwen heen. In dat kader staan verschillende activiteiten samen met migrantenorganisaties op de agenda.

Naast het vergroten van de bekendheid van Het Utrechts Archief onder de migranten kunnen deze activiteiten tot nieuwe contacten met organisaties en personen leiden. Dat kan een goed uitgangspunt zijn om een actief acquisitiebeleid te ontwikkelen en te voeren.

Praktijk

Momenteel is men bezig met het voorbereiden van het project. Het project bestaat uit de volgende onderdelen:

- een grote tentoonstelling over migranten in het Centraal Museum
- kleine tentoonstelling in het Utrechtse Archief
- educatieve programma's voor de scholen

- publicaties

Wetgeving

Met de inspecteur van Het Utrechtse Archief is over de selectieprocedure gesproken. Het materiaal over migranten verdient speciale aandacht. Wanneer het materiaal expliciet over de migranten gaat, is de selectie geen probleem. De inspecteur kan makkelijk voorkomen dat dit materiaal vernietigd wordt. De selectielijsten gaan echter vaak over grote gehelen. De vraag is dan ook hoe men in deze grote hoeveelheid het migrantenmateriaal kan onderscheiden. In het archief van de 'Onder Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (DMO)' van de gemeente Utrecht bevinden zich, bijvoorbeeld, allerlei subsidieaanvragen die een waardevolle informatiebron over verschillende migrantenaangelegenheden kunnen zijn. Helaas komen de meeste aanvragen in principe in aanmerking voor vernietiging. Een selectieve behandeling van deze aanvragen is mogelijk, maar de instellingen (zowel de gemeente als het archief) moeten dan over extra middelen beschikken want deze aanpak is arbeidsintensiever en duurder.

De invloed van de inspecteur op de selectie van particuliere archieven is aanzienlijk kleiner. Het Utrechtse Archief heeft het archief van DEMKA in huis, de fabriek waarin in de jaren zestig en zeventig veel buitenlandse arbeiders werkten. Omdat het archief nog niet geordend is weet men niet precies wat er met de personeelsdossiers gebeurd is. Het kan zijn dat deze dossiers reeds vernietigd zijn en zich niet meer in het archief bevinden.

4.2.3. Rijksarchief Noord-Brabant

Beleid en toekomstige plannen

Het Rijksarchief Noord-Brabant beheert geen archief dat afkomstig is van naoorlogse migranten. Momenteel zijn er geen plannen voor een actief acquisitiebeleid. Interesse in migrantenarchieven bestaat er wel. Hierbij denkt men vooral aan de Molukse gemeenschap die in Noord-Brabant relatief groot was. Anders dan de gemeentelijke archieven, die bevoegd zijn om archieven van lokale organisaties te verwerven, moet het rijksarchief zich op archiefvormers richten die op provinciaal niveau opereren.

Methodiek

Onlangs heeft men kennis genomen van de oprichting van de Brabantse Islamitische Raad (BIR). In deze koepelorganisatie van de Moslimorganisaties ziet men een toekomstige archiefvormer voor het Rijksarchief Noord-Brabant. Binnenkort wil men met deze organisatie contact opnemen in de hoop andere koepelorganisaties op provinciaal niveau te kunnen traceren. Men heeft echter de indruk dat er tussen de archiefinstellingen en migrantenorganisaties een grote kloof bestaat. Om deze kloof te dichten is er meer nodig dan een eenmalig gesprek

Wetgeving

Het Rijksarchief Noord-Brabant beheert de archieven van het provinciaal bestuur van Noord-Brabant en van andere provinciale rijksinstellingen en openbare organen. In deze archieven bevinden zich ook stukken over de migranten en de migratie in de provincie. In de archieven van fabrieken zoals Hero en Heineken zijn er ook stukken te vinden. Een overzicht van deze stukken is er niet.

Men onderkent dat er behoefte bestaat aan een speciale aanpak voor de selectie van het migrantenmateriaal. Het is echter een vraagstuk dat vanuit Den Haag behandeld dient te worden. Op provinciaal niveau kan men niet zo veel doen.

In het algemeen doet men op dit moment niet anders dan het volgen van de selectierichtlijnen voor de rijksarchieven. Aparte selectie is bijna onuitvoerbaar, zo niet onmogelijk. Het PIVOT (Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn) brengt nog een globaal selectiecriteria met zich mee. Hoe deze verandering in de praktijk voor de stukken over migranten zal zijn, valt nog te bezien, maar dit zal, in vergelijking met de huidige selectiecriteria, wellicht ten nadele van de stukken over migranten uitpakken.

4.2.4. Historisch Centrum Leeuwarden (Gemeentearchief Leeuwarden)

Beleid en toekomstige plannen

Leeuwarden heeft een betrekkelijk jonge allochtone gemeenschap. De meeste migranten die in de jaren zestig en zeventig naar Leeuwarden kwamen vertrokken naar andere steden. Daarnaast zijn de

capaciteit en de middelen van het Historisch Centrum te beperkt om een apart beleid rond de archieven van migranten te realiseren.

Methodiek

Het Historisch Centrum Leeuwarden beschouwt de beleidsmedewerker van de gemeente, die met het vraagstuk minderheden belast is, als een belangrijk instrument om potentiële archiefvormers en archieven binnen de allochtone gemeenschap te bereiken. Men heeft onlangs contact opgenomen met de beleidsmedewerker en de toezegging gekregen dat hij de vinger aan de pols zal houden voor wat betreft het papieren erfgoed van de organisaties waar hij contact mee heeft.

Het voordeel van deze bemiddeling is dat de beleidsmedewerker nauwe contacten heeft met de migrantenorganisaties en hij het vertrouwen verder kan opbouwen. Deze benadering kan ook enige nadelen met zich meebrengen. Eén daarvan kan de strenge associatie van de archiefinstelling met het gemeentelijke apparaat zijn.

Praktijk

Het Historisch Centrum Leeuwarden probeert materiaal van migranten te verzamelen, zoals foto's, affiches, los drukwerk en brochures. Vaak stuurt men een fotograaf of neemt contact op met de lokale krant om de manifestaties van migranten vast te leggen. De regionale krantenindex van Het Historisch Centrum Leeuwarden is een waardevolle bron over de gebeurtenissen rond migranten in Leeuwarden.

Wetgeving

Stukken over migranten zijn voornamelijk in de archieven van het gemeentelijk bestuur te vinden. Wat de selectie betreft volgt men het landelijke beleid en handhaaft men de wettelijke bepalingen. Toch kan men zeggen dat de gemeentelijke organisaties meer materiaal bewaren in vergelijking met het rijksapparaat. Subsidieaanvragen en personeelsdossiers worden over het algemeen vernietigd. Alleen incidentele subsidies of dossiers die over grote zaken gaan worden bewaard. Er wordt geen uitzondering gemaakt voor stukken over migranten. Speciale aandacht besteden aan stukken over migranten kan wenselijk zijn maar dat maakt de selectie ook heel lastig. In elk geval moet er rekening

gehouden worden met de wettelijke bepalingen inzake privacy en de termijnen van het bijhouden van bepaalde documenten.

4.2.5. Vier archiefinstellingen in Limburg

(Rijksarchief Limburg, Gemeentearchief Maastricht, Stadsarchief Heerlen, Sociaal Historisch Centrum voor Limburg)

Onlosmakelijke verbondenheid tussen de mijnen en de buitenlandse arbeiders die daar werkten, was een van de redenen voor het bezoek van verschillende archiefinstellingen in Limburg. Het is interessant te zien welke archieven van mijnbedrijven (zowel de particuliere als de Staatsmijnen) door welke instellingen bewaard worden. De archieven van de Oranje Nassau Mijnen bevinden zich in Het Rijksarchief Limburg. Het Rijksarchief Limburg is ook de bewaarplaats van de archieven van DSM. De archieven van de Julia en Laura Mijnen zijn te vinden bij het SHCL (Sociaal Historisch Centrum voor Limburg). Het Stadsarchief Heerlen, een belangrijk centrum van steenkolenmijnen, beheert daarentegen geen archieven van mijnondernemingen.

Beleid en toekomstige plannen

Geen van de vier instellingen beheert archieven afkomstig van migranten. Het SHCL, een belangrijk centrum in de mijnstreek, heeft, naast bedrijfsarchieven, het archief van de Limburgse Immigratie Stichting.

Er is wel interesse voor archieven van migranten, maar voor een actief acquisitiebeleid ontbreken zowel de middelen als de wil. Het Rijksarchief heeft de handen vol met dagelijkse werkzaamheden en verwacht niet zo veel materiaal dat in hun verzamelgebied zal vallen. Dat lijkt meer op een gemeentelijke aangelegenheid dan een rijksaangelegenheid.

Het Gemeentearchief Maastricht heeft een paar pogingen gedaan om materiaal van Italiaanse organisaties te verwerven maar deze waren niet bereid hun materiaal over te dragen. Ook enkele Marokkaanse en Turkse contacten hebben geen resultaat opgeleverd. Tijdens deze contacten heeft men gemerkt dat de onderlinge relaties tussen de organisaties en de interne verhoudingen binnen een organisatie ook een negatief effect kunnen hebben op het resultaat. Anders dan landelijke organisaties zijn de lokale migrantenorganisaties niet zo professioneel ingesteld; ze kijken vaak naar elkaar voordat ze iets ondernemen en personen hebben een grote invloed.

Het stadsarchief Heerlen heeft meegewerkt aan een boek over de Poolse arbeiders in de

mijnen.³⁷ De auteur van het boek, Frans Wojciechowski, heeft gesprekken gevoerd met Poolse mensen en materiaal gebruikt van Poolse organisaties. Het Stadsarchief is niet op het idee gekomen om naar deze documentatie te vragen. De contacten van de auteur konden (en kunnen) ook de gelegenheid bieden om meer materiaal van en over Poolse arbeiders in mijnen te verzamelen. Het feit dat men van deze gelegenheid geen gebruik heeft gemaakt is grotendeels te wijten aan het ontbreken van beleid ten opzichte van migrantenmateriaal. Verder is men van mening dat het beleid goed voorbereid moet worden, ongeduldige pogingen kunnen soms averechts werken en de toekomstige stappen nog meer belemmeren.

Methodiek

Het mijnenverleden van de regio vormt een goede basis voor samenwerking tussen archiefinstellingen in de regio. Het uitwisselen van informatie en gegevens over dit onderwerp zal niet alleen de dienstverlening van individuele instellingen bevorderen, maar het kan ook helpen met het ontwikkelen van acquisitieplannen. Samenwerking tussen een aantal archiefdiensten in de regio kan ook een oplossing zijn voor het tekort aan middelen (personeel, financiën, kennis).

Het Rijksarchief Limburg en het Gemeentearchief Maastricht werken op dit moment aan een fusie. Wellicht zal het SHCL ook een fusiepartner worden. De vraag is hoe de migrantenarchieven in de beleidsnota van de nieuwe organisatie een plaats zullen krijgen.

Wetgeving

Met uitzondering van het SHCL, dat een particuliere archiefinstelling is, passen alle de drie instellingen voor de selectie de algemene richtlijnen toe. Er worden geen uitzonderingen gemaakt met betrekking tot het materiaal over migranten. Het probleem met stukken over migranten is dat ze niet zo zichtbaar zijn in de archieven. Ze zijn verspreid over de archieven van gemeentelijke diensten en ze zijn opgenomen in grote bestanden (algemene rubrieken). In dit geval wordt het toepassen van een specifieke selectie een lastige karwei. Men kan niet zeggen wat wordt vernietigd en wat wordt bewaard.

Kenmerkend is de situatie van de personeelsdossiers in de archieven van mijnondernemingen.

³⁷ Frans Wojciechowski, *Voor brood en vrijheid. Honderd jaar Polen in Zuid-Limburg* (Heerlen 2000).

Het Rijksarchief Limburg beschikt over de personeelskaarten van de Oranje Nassau Mijnen. Personeelsdossiers van DSM worden bij het Rijksarchief Limburg bewaard. Deze dossiers zijn samen met de rest van het archief aan de archiefdienst overgedragen. Van deze dossiers is er niks vernietigd en dit beslaat tientallen meters archief. Het is een belangrijke (en misschien de enige) informatiebron over de buitenlandse arbeiders in dienst van deze bedrijven. Bij het archief van Laura daarentegen ontbreken de meeste personeelsdossiers. Ze zijn niet met het archief meegekomen. Men is er niet in geslaagd om te achterhalen wat met deze dossiers gebeurd is.

4.2.6. Gemeentearchief Amsterdam

Beleid en toekomstplannen

Sinds twee jaar is het Gemeentearchief Amsterdam actief bezig met het ontwikkelen en uitwerken van acquisitiebeleid rond het migrantenerfgoed in de stad. Kijkt men naar het aandeel van het materiaal van naoorlogse migranten in de archieven en collecties van het Gemeentearchief Amsterdam, dan kan gesteld worden dat dit een heel passend initiatief is, zij het vertraagd. Archieven afkomstig van migranten en migrantenorganisaties binnen de 40 kilometer strekkende archieven zijn er nauwelijks. Recentelijk zijn enkele kleinere archieven verworven, zoals het archief van het ‘Amsterdams Comité voor noodlijdende Chinezen (1935-1937 0,02 meter)’. Het archief heeft wel, zoals eerder opgemerkt, een collectie ‘klein materiaal’ opgebouwd, die betrekking heeft op migranten (folders, kalenders, jaarverslag van de Chinese school). Voorts zijn er foto’s van migranten in de fotocollectie.

Met het project ‘Verwerving Erfgoed Migranten’ wil het Gemeentearchief Amsterdam in deze situatie verandering aanbrengen. Het doel van het project is ‘door actieve verwerving van archieven en collecties van migranten een grotere diversiteit in de collectie bereiken.’³⁸

Methodiek

Om de potentiële archiefvormers en hun archieven in Amsterdam te bereiken heeft het Gemeentearchief voor een groepsgewijze aanpak gekozen. De basis van deze aanpak is een aantal

³⁸ Voor een uitgebreide beschrijving van het project zie Alice van Diepen, ‘Van Turkse supermarkt tot Marokkaanse vrouwen’, in: *Archievenblad* mei 2002 16-17.

bijeenkomsten met vertegenwoordigers van migrantenorganisaties en individuele geïnteresseerden. Men heeft zich in de eerste instantie beperkt tot vijf etnische groepen: Surinamers, Antillianen, Turken, Marokkanen en Zuid-Europeanen. Deze bijeenkomsten bieden de gelegenheid om de bekendheid van de activiteiten van het Gemeentearchief te vergroten onder migranten. Daarnaast wilt men een inzicht krijgen in waar het potentiële materiaal zich bevindt en wie de actieve actoren zijn. Verder is het de bedoeling om een beeld te vormen van de meningen en verwachtingen van mensen met betrekking tot hun eigen archieven en collecties.

Praktijk

Tot nu toe zijn er twee gesprekken gehouden met in totaal veertig deelnemers. Wat archiefmateriaal betreft hebben deze gesprekken, behalve enkele toezeggingen, nog geen concrete resultaten in termen van nieuwe archiefaanwinsten opgeleverd. Het verwerven van bibliotheekmateriaal en muziekcollecties van en over migranten heeft sneller tot resultaat geleid. De verwerving van archiefmateriaal bleek een lang proces te zijn. De ervaring heeft geleerd dat de persoonlijke contacten op dit gebied een beslissende rol spelen. De verdienste van deze inspanningen is dat er voor het eerst een relatienetwerk en onderling vertrouwen is opgebouwd om verder te kunnen gaan met het verwerven van migrantenarchieven in de toekomst.

Wetgeving

Op dit moment wordt er geen specifieke aandacht besteed aan het materiaal over migranten in archieven van gemeentelijke instanties. De selectieprocedure vindt plaats op basis van wettelijke bepalingen. Maar men is wel van mening dat inhoudelijke aspecten een belangrijk uitgangspunt moeten zijn voor de vernietiging van gemeentelijke stukken die belangrijke informatie over migranten bevatten. De vraag is natuurlijk over welke stukken het gaat en hoe men deze stukken van de rest kan onderscheiden.

4.2.7. Gemeentearchief Rotterdam

Beleid en toekomstige plannen

Het Gemeentearchief Rotterdam behoort ook tot de instellingen waar migrantenmateriaal verwacht kan worden. Maar een snelle blik in hun archievenoverzicht heeft slechts één resultaat opgeleverd, namelijk: het archief van de Stichting Migranten Omroep Mozaïek (1984-1993). Om verschillende redenen (hoofdzakelijk personeel) stond de acquisitie de laatste jaren op een laag pitje. Men moest genoeg nemen met wat er aangeboden werd. Jaarlijks ontvangt het gemeentearchief zo'n 500 meter archief. Dit zijn archieven van vooral de gemeentelijke instanties. Er bevinden zich ook particuliere archieven onder, maar geen archieven van migranten. Bij migrantenmateriaal is het juist zaak om achter potentiële archieven en archiefvormers aan te gaan.

Per 1 januari treedt iemand in dienst die zich hoofdzakelijk met de acquisitie bezig zal houden. Dat betekent ook meer aandacht voor het verwerven van archieven van migranten.

Methodiek

In feite heeft het Gemeentearchief Rotterdam sinds enkele maanden een begin gemaakt aan de migranten en hun culturele erfgoed. Samen met het Maritiem Museum en het Historisch Museum Rotterdam is een projectvoorstel gemaakt voor een geschiedschrijving van de naoorlogse migratie en migranten in de regio Rotterdam. Het project, dat door de Mondriaan Stichting wordt ondersteund, beperkt zich tot de geschiedschrijving van de immigratie van Kaapverdianen. Maar men is van plan de geschiedschrijving uit te voeren met het oog op het traceren van het materiaal van deze groepen. Dit moet dan leiden tot het verwerven van het materiaal, zowel voor het archief als de musea.

Verder heeft het Gemeentearchief Rotterdam contact gezocht met het Bureau Medelanders, een organisatie die instellingen en bedrijven op het gebied van interculturele zaken adviseert. Dit bureau heeft contacten met meer dan 100 migrantenorganisaties en het gemeentearchief ziet het Bureau Medelanders als een aanspreekpunt in haar huidige contacten met verschillende migrantengroepen.

Praktijk

Met behulp van het Bureau medelanders is kort geleden een open dag georganiseerd voor migranten en migrantenorganisaties. Het doel van deze dag was niet het verwerven van archiefmateriaal maar het geven van voorlichting over de functie en activiteiten van het Gemeentearchief Rotterdam. Dat is niet minder belangrijk. De bekendheid van het gemeentearchief onder migranten is heel klein. Bij de allochtone bevolking is de bekendheid misschien niet voldoende maar toch groter. Veel mensen kennen het archief en als ze archiefmateriaal hebben, weten ze het gemeentearchief te vinden. Bij de allochtone bevolking is dat niet het geval. Daarom wil men met dit soort voorlichtingsactiviteiten gericht op migranten in de toekomst doorgaan.

Wetgeving

In het 17 strekkende kilometer archief dat het Gemeentearchief Rotterdam bewaart is natuurlijk veel materiaal te vinden over migranten. In dit kader noemt men in de eerste instantie vooral de secretariële archieven, archieven van de Burgerlijke Stand en de gemeentepolitie. Maar behalve de inventarissen bestaat er geen aparte toegang tot de inhoud van dit materiaal. Verder heeft het gemeentearchief het archief van het Havenbedrijf, waarin ook materiaal over werknemers met buitenlandse afkomst te vinden moet zijn. Ten aanzien van de selectie van dit soort materiaal is men het ermee eens dat men meer oog moet hebben voor de inhoud. Bij de gemeentelijke instellingen is dit makkelijker te realiseren, bij bedrijven komen argumenten als privacy en bedrijfsgeheimen vaak naar voren.

4.3 Conclusies

Aan de hand van de gehouden interviews kunnen we een aantal algemene conclusies trekken over de meningen, behoeftes en wensen van de mensen in de archiefwereld over het verwerven van archieven van migranten. In deze conclusies zullen we ook enkele vragen uitwerken die in individuele verslagen niet opgenomen zijn.

Beleid en toekomstige plannen

Opvallend is dat er een grote interesse in dit onderwerp bestaat bij de alle geïnterviewde instellingen.

Onafhankelijk van het feit of de organisatie een actief beleid voert, legde iedere gesprekspartner een duidelijke belangstelling voor de problematiek rond het verwerven van migrantenarchieven aan de dag. Over het algemeen neemt men dit probleem serieus en men is van mening dat er 'iets' moet gebeuren zodat het materiaal van en over migranten niet verloren gaat. Deze belangstelling komt deels voort uit het feit dat migrantenarchieven een betrekkelijk 'nieuw' onderwerp is. De eerdere inspanningen van de DIVA hebben duidelijk een bijdrage geleverd om dit onderwerp onder de aandacht te brengen.

Belangstelling is aanwezig, de goede bedoelingen zijn er, maar de belemmeringen en de problemen ook. Alle geïnterviewden zijn het ermee eens dat het verwerven van migrantenarchieven een lastig en langdurig proces is. In de eerste plaats gaat het om de vraag: hoe kom ik te weten wat er te verwerven valt? Welke migrantengroepen wonen in het verzamelingsgebied van de archiefdienst? Welke organisaties waren (en zijn nog steeds) actief? Welke sleutelfiguren zijn er binnen deze groepen? Hoe zit het met de onderlinge verhoudingen? Een volledig antwoord op al deze vragen behoort wellicht niet tot de taak van een archiefinstelling. Het verkennen van facetten van deze vragen is tot op zekere hoogte onmisbaar voor de beleidsvorming. Ten tweede rijst de vraag: hoe kan men met deze organisaties of personen in contact komen? De bekendheid van archiefinstellingen onder migranten is gering. Het beeld van de archiefinstelling is negatief. Ze worden vaak geassocieerd met andere overheidsinstellingen als belastingdienst of politie. Ten onrechte overheerst een misverstand dat alles bij een archiefinstelling voor iedereen zonder voorwaarden openbaar is. Vooral de bewaarfunctie die de archiefinstelling heeft is niet bekend.

Middelen van archiefinstellingen (menskracht, geld en kennis) zijn cruciaal bij de verwerving van materiaal. De reguliere werkzaamheden (het verwerken van binnenkomende archieven) laten weinig ruimte om aandacht te besteden aan nieuwe bronnen. In het geval van migrantenarchieven komen obstakels als taalproblemen, kennis en deskundigheid over de materie er nog bovenop. Zo ontstaat een kloof tussen intenties en het in de praktijk brengen van deze intenties. Deze gaat kan alleen overbrugd worden door het intensiveren van de inspanningen. Een centrale registratie van waar welke archieven met betrekking tot migratie te vinden zijn en centraal gecoördineerde voorlichting over de taken en functies van archiefinstellingen kunnen een belangrijke functie vervullen in de verspreiding van kennis en het overwinnen van drempels. Gewoonlijk nemen archiefinstellingen een

afwachtende houding aan bij het verwerven van archieven in het algemeen. Voorlichting, bijvoorbeeld met behulp van een video, zou aan archiefinstellingen meer bekendheid kunnen geven waardoor archiefvormers gemakkelijker de weg naar het archief vinden.

Methodiek

We concentreren ons hier op de methodiek van het verwerven van erfgoed van minderheden dat bij de organisaties zelf berust, voornamelijk dat van eigen organisaties. Het meeste andere materiaal komt immers op basis van wettelijke bepalingen binnen (bijv. stukken en bestanden van de vreemdelingenpolitie), dan wel in het kader van een reguliere en reeds uitgekristalliseerde acquisitiepolitiek.

Uit ervaringen van de instellingen die een actief beleid voeren om migrantenarchieven te verwerven en van de beleidsintenties van andere instellingen is het mogelijk enkele methoden uit te kristalliseren die tot de potentiële archiefvormers en hun archieven kunnen leiden:

1. Methode van het Stadsarchief een betr. Bij deze methode richt men zich op een bepaalde groep in samenwerking met een of twee (niet veel) organisaties van die groep.
2. Methode van het Gemeentearchief Amsterdam. Bij deze methode probeert men in het begin zo veel mogelijk groepen en vertegenwoordigers van deze groepen te bereiken.
3. Methode van het IISG. Deze methode lijkt op een combinatie van de eerste twee methoden. Men is met enkele organisaties begonnen en daarna zijn de activiteiten naar andere groepen en organisaties uitgebreid.
4. Methode van Het Utrechts Archief. Bij deze methode probeert men door middel van voorlichting en een tentoonstelling met potentiële archiefvormers in contact te komen.
5. Methode van het Historisch Centrum Leeuwarden. Bij deze methode wil men gebruik maken van al bestaande contacten en informatie van een andere instelling, in dit geval de beleidsmedewerker minderheden van de gemeente.

Uitgangspunt bij al deze methoden is dat er eerst contacten gelegd moeten worden en er vervolgens aan vertrouwen gewerkt moet worden. Dat is een proces dat van twee kanten moet komen. Dat

betekent dat het resultaat ook afhankelijk is van de migranten en migrantenorganisaties zelf. Die zullen uiteindelijk beslissen over het lot van hun materiaal. De ervaring leert dat wanneer er eenmaal contacten gelegd worden, het voortzetten en verder ontwikkelen van deze contacten met migranten en migrantenorganisaties best meevalt.

Praktijk

Het Stadsarchief Dordrecht en het IISG hebben goede resultaten behaald; het IISG met het verwerven van materiaal van organisaties, het Stadsarchief Dordrecht met het creëren van materiaal. Het initiatief van het Gemeentearchief Amsterdam is betrekkelijk nieuw. Het project van Het Utrechts Archief verkeert nog in de voorbereidingsfase. Het idee van het Historisch Centrum Leeuwarden moet nog verwezenlijkt worden. Over het algemeen is elke onderneming een stap voorwaarts en bevat de potentie om iets op te leveren.

Alle instellingen zijn van mening dat extra middelen nodig zijn voor het vormen en uitwerken van een actief beleid rond deze problematiek. In het algemeen is het met de beschikbare middelen slecht gesteld. Onafhankelijk van de methode komt men in de praktijk min of meer hetzelfde probleem tegen, namelijk een tekort aan middelen, in termen van geld, personeel en kennis. Bij dit laatste moet men onder meer te denken aan extra opleidingen om de archivisten te helpen om te gaan met migrantenarchieven en de ontsluiting van deze archieven. Het stimuleren van migranten om bij archiefinstellingen te werken is ook belangrijk.

De behoefte aan samenwerking tussen verschillende archiefinstellingen wordt door de alle geïnterviewden benadrukt. Vooral uitwisseling van informatie en (indien mogelijk) personeel tussen instellingen kan nuttig zijn bij het aanvullen van middelen. De samenwerking kan allerlei vormen aannemen: regionaal, landelijk en tussen de instellingen die een actief beleid voeren. Het vormen van een soort netwerk waarbij de aanwezige informatie, ervaring en behoeftes kenbaar gemaakt kunnen worden, vindt men een goed idee.

Wetgeving

De meeste instellingen zijn zich bewust van het belang van stukken over migranten in de archieven van overheidsinstellingen. Hierbij valt onder andere te denken aan het secretariële archief, archieven van

huisvesting, Welzijn en Cultuur, bevolkingsregistratie, politie en sociale dienst.

Over het algemeen staat men redelijk positief tegenover ‘selectieve selectie’ inzake stukken over migranten. Indien deze stukken duidelijk zichtbaar en daardoor makkelijk te onderscheiden zijn, is de selectie geen onoverkomelijk probleem. In dit geval is bijna iedereen bereid om selectieve selectie toe te passen. Wanneer echter de stukken in grote eenheden van archieven verspreid zijn, is men minder enthousiast over deze selectieve selectie. Dat zou moeilijker uitvoerbaar zijn. Voor de uitvoering van zo’n selectie zouden er niet alleen extra middelen (geld en personeel) moet zijn, maar ook medewerking en betrokkenheid van de archiefvormers, namelijk de gemeentelijke instanties.

5. Conclusies en aanbevelingen

In het onderstaande hebben we een aantal conclusies en aanbevelingen geformuleerd.

1. Regels ten aanzien van vernietiging zouden moeten worden herzien. Subsidieaanvragen van organisaties, die een schat aan informatie kunnen bieden, kunnen in principe vernietigd worden. Daarmee raken we belangrijk materiaal kwijt. Enkele archiefinstellingen hebben daarom in afwijking van de regelgeving er voor gekozen dit belangrijke materiaal te bewaren.

Bij niet overheidsmateriaal kan met de archiefvormer (bedrijf, instelling, persoon of familie) worden onderhandeld. De Wet Bescherming Persoonsgegevens kan in dit geval wel een rol spelen.

Voor archiefinstellingen zou het handig zijn als zij informatie hadden over welke (overheids)archieven potentieel interessant materiaal zouden kunnen bevatten. Met deze specifieke kennis kan het overheidsbeleid handen en voeten worden gegeven.

2. Het opstellen van een geüniformeerd trefwoordensysteem zou nuttig zijn in het kader van de inventarisatie van het culturele erfgoed van migranten. Het nadeel van het ontbreken van zo'n geüniformeerd systeem bleek vooral bij ons eigen onderzoek via de sites van archiefinstellingen en het zoeken in inventarissen.

Uit onze contacten met archiefinstellingen en organisaties hebben we echter geleerd dat het niet eenvoudig is om zo'n uniform systeem te ontwerpen. Een door wetenschappers gewoonlijk als neutraal aangemerkte term als 'migrant' wordt door sommigen geïnterpreteerd als 'economische migrant' en vluchtelingen menen dat die term niet op hen van toepassing is. Een uniforme rubrieksindeling zou dus nuttig zijn, maar is niet eenvoudig op te stellen. We kunnen op dit punt vooral veel leren van IIAV waar reeds ervaring is opgedaan met het zoeken naar goede ontsluitingsmechanismen.

3. In enkele archiefinstellingen is reeds (veel) ervaring op gedaan met het verzamelen en beschrijven van archieven van migranten en hun organisaties. Het zou nuttig zijn als andere instellingen die, nog plannen aan het maken zijn, tot die kennis toegang zouden kunnen hebben. Bundeling en concentratie

van kennis zouden daartoe kunnen bijdragen. Een dergelijk kenniscentrum zou ook informatie moeten verzamelen over wie bijvoorbeeld met het inventariseren van een archief in een andere taal dan het Nederlands zou kunnen helpen. Het kenniscentrum zou kunnen bemiddelen en contacten tot stand brengen. Vanuit dit kenniscentrum zou ook kunnen worden gewerkt aan een vergroting van de bekendheid van het archief bij potentiële archiefvormers.

4. Uitgebreidere inventarisaties, die als een reclame zouden kunnen dienen waarmee een archief kan laten zien wat het al heeft, zouden gekoppeld kunnen worden aan in (beperkte) tentoonstelling. Te denken valt aan de volgende opzet: op landelijk niveau (bijvoorbeeld door het kenniscentrum) wordt een zogenaamde 'platte' tentoonstelling vervaardigd (tekstborden en fotoborden) over de naoorlogse migratie naar Nederland. Gemeentearchieven kunnen deze (beperkte en makkelijk te vervoeren) kleine tentoonstelling inhuren en aanvullen met eigen materiaal (dat betrekking heeft op de lokale situatie). Met de tentoonstelling en de inventarisatie kan het archief naar buitentreden, in de hoop zo bij migrantenorganisaties belangstelling te trekken voor hun activiteiten.

6. Bibliografie

- Berghuis, C.K., W. Hoffstädt, W.D. Müller, *De toelating van vreemdelingen. Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein toelating van vreemdelingen, 1945-1993, PIVOT-rapport nr. 23* (Den Haag 1993).
- Berghuis, Corrie K., *Geheel ontdaan van onbaatzuchtigheid. Het Nederlandse toelatingsbeleid voor vluchtelingen en displaced persons van 1945 tot 1956* (Amsterdam 1999).
- Corrie Berghuis en Marlou Schrover, 'Persoonsdossiers in het archief van de Immigratie- en Naturalisatiedienst en haar rechtsvoorgangers (1906-) 1945-1985 (-1999)', in: Marlou Schrover (red.), *Broncommentaren 5. Bronnen betreffende de registratie van vreemdelingen in Nederland in de negentien en twintigste eeuw* (Den Haag 2002), 135-155.
- Böcker, A. en L. Clermonts, *Poortwachters van de Nederlandse arbeidsmarkt* (Nijmegen 1995).
- Bronkhorst, Daan, *Een tijd van komen. De geschiedenis van vluchtelingen in Nederland* (Amsterdam 1990).
- Chotkowski, M.B., *750 jaar migratie naar Delft. Onderzoek en bronnenoverzicht* (Leiden 1996).
- Christiaans Peter, en Marlou Schrover, 'Het Oudpaspoortarchief (1950-1959)', in: Marlou Schrover (red.), *Broncommentaren 5. Bronnen betreffende de registratie van vreemdelingen in Nederland in de negentien en twintigste eeuw* (Den Haag 2002), 157-183.
- Cottaar, A., *Ik had een neef in Den Haag. Nieuwkomers in de twintigste eeuw* (Zwolle 1998).
- Cottaar, A., J. Lucassen en L. Lucassen, *Van over de grens. Gids voor lokaal historisch onderzoek naar immigratie in Nederland* (Utrecht 1998).
- Diepen, Alice van, 'Van Turkse supermarkt tot Marokkaanse vrouwen', in: *Archievenblad* mei 2002 16-17.
- L. Doornhein en N. Dijkhoff, *Toevlucht zoeken in Nederland* (Arnhem 1995).

- Eijl, Corrie van, en Marlou Schrover, 'Vreemde landlopers. Het Nederlandse vreemdelingenbeleid tussen 1800 en 1940', *Jaarboek Centraal Bureau voor Genealogie* deel 55 (2001) 161-180.
- Eijl, Corrie van, en Marlou Schrover, 'Inleiding', in: Marlou Schrover (red.), *Broncommentaren 5. Bronnen betreffende de registratie van vreemdelingen in Nederland in de negentiende en twintigste eeuw* (Den Haag 2002), 7-33.
- Groenendijk, C.A., *Op weg naar een Nederlandse paspoortwet* (Deventer 1973).
- Fennema, M., en J. Tillie, 'Political participation and political trust in Amsterdam: civic communities and ethnic networks', in: *Journal of Ethnic and Migration Studies* 25 (1999) 4, 703-726.
- Fennema, M., J. Tillie, A. van Heelsum, M. Berger en R. Wolff, Sociaal kapitaal en politieke participatie van etnische minderheden (een nog niet gepubliceerd essay i.o.v. het ministerie van BZK).
- Gurbetci, Kayapinar, migrantendorp in Turkije* (Dordrecht 2001).
- Hageman, R.J.B. (red.), *Naturalisatiegids. Gids voor het archiefonderzoek naar naturalisatie in het Algemeen Rijksarchief* (Den Haag 2000).
- Harst, G. van der, en L. Lucassen (met medewerking van Annette van Rijn), *Nieuw in Leiden. Plaats en betekenis van vreemdelingen in een Hollandse stad (1918-1955)* (Leiden 1998).
- Henkes, Barbara, *Heimat in Holland. Duitse dienstmeisjes 1920-1950* (Amsterdam 1995).
- Henkes, Barbara, 'De betekenis van kennis. Vragen bij de vreugde van het tellen', *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* (1998) 437-442.
- Heijs, E., *Van vreemdeling tot Nederlander. De verlening van het Nederlanderschap aan vreemdelingen 1813-1992* (Amsterdam 1995).
- Hermans, Richard, 'Erfgoed van migranten. De praktijk van migrantenarchieven', in: *Archievenblad* November 2001.
- Kappelhof, A.C.M., V. Kingma, M. van der Klein, J.P. de Valk en H. Wals, 'Een zwart gat in ons collectieve geheugen? Het belang van persoonsdossiers voor het wetenschappelijk onderzoek' (Notitie gepubliceerd op de *site* van de DIVA Erfgoedkoepel).

- Ketelaar, F.C.J., 'Elke handeling telt. Archiefdiensten en de wet bescherming persoonsgegevens', *Archievenblad* 104/3 (mei 2000) 18-23 en 104/4 (juni 2000) 26-29.
- Leenders, M., *Ongenode gasten. Van traditioneel asielrecht naar immigratiebeleid, 1815-1938* (Hilversum 1993).
- Lucassen J., en R. Penninx, *Nieuwkomers, nakomelingen, Nederlanders. Immigranten in Nederland 1550-1993* (Amsterdam 1994).
- Lucassen, Jan, *Immigranten in Holland 1600-1800. Een kwantitatieve benadering* (cgm working paper 3 Amsterdam 2002).
- Lucassen, L., "Het paspoort als edelste deel van een mens." Een aanzet tot een sociale geschiedenis van het Nederlandse vreemdelingenbeleid', *Historisch Tijdschrift Holland* (1995) 265-285.
- Lucassen, Leo, "'Vreemdelingendossiers" en de mogelijkheden tot reductie (1975-1995)', in: Paul M. M. Klep (red.), *Steekproeven uit massale archiefbestanden ter wille van historisch belang* (Den Haag 1997) 129-139.
- Lucassen, L. en G. van der Harst, 'De vreugde van het tellen. Nut en noodzaak van vreemdelingenregisters voor historisch migratie-onderzoek', *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* (1998) 293-315.
- Lucassen, Leo en Floris Vermeulen, *Immigranten en lokale arbeidsmarkt. Vreemdelingen in Den Haag, Leiden, Deventer en Alkmaar (1920-1940)* (Amsterdam 1999 CGM working paper 1).
- Lucassen, Leo, 'Tussen perceptie en praktijk. Het beleid van de Nederlandse vreemdelingenpolitie tegenover buitenlandse dienstbodes (1920-1940)', *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* (2000) 164-189.
- Lucassen, Leo, 'Het einde van een migratieregime: buitenlanders in Holland gedurende de 19e eeuw', *Historisch Tijdschrift Holland* (2001) 190-211.
- Mak, Geertje, *Sporen van verplaatsing. Honderd jaar nieuwkomers in Overijssel* (Kampen 2000).
- Odé, A.W.M., *Migrant workers in the Dutch labour market* (Rotterdam 1996).

- Penninx, Rinus, en Marlou Schrover, *Bastion of bindmiddel? Organisaties van immigranten in historisch perspectief* (Amsterdam 2001).
- Rietbergen, L., (sam.), *Migratie en vestiging in Nederland. Bronnenoverzicht en geselecteerde bibliografie* (Amsterdam 1994).
- Rommes, Ronald en Marlou Schrover, *Grensverleggers. Gids voor lokaal historisch onderzoek naar migratie in de provincie Utrecht* (Utrecht 2001).
- Roodt, Evelyn de, *Oorlogsgasten. Vluchtelingen en krijdsgevangenen in Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog* (Zaltbommel 2000).
- Schoorl, Jeannette J., *Allochtonen deelpopulaties in Nederland. Een inventariserende studie van bronnen van statistische gegevens en demografisch onderzoek* (Voorburg 1982).
- Schrover, Marlou, *Een kolonie van Duitsers. Groepsvorming onder Duitse immigranten in Utrecht in de negentiende eeuw* (Amsterdam 2002).
- Smeets, H., *Een kwestie van organisatie. Organisatie van het Molukkersbeleid en Molukse zelforganisatie* (Utrecht 2001).
- Steijlen, F., 'Het ontstaan van een RMS-beweging in Nederland, 1951-1956', in: C. Bouw en B. Kruithof (red.), *De kern van het verschil. Culturen en identiteiten* (Amsterdam 1993) 217-231.
- Steijlen, F., *RMS van ideaal tot symbool. Moluks nationalisme in Nederland, 1951-1994* (Amsterdam 1996).
- Steijlen, Fridus, 'Het archief van het commissariaat Ambonezenzorg', in: *Archievenblad* (augustus 2002) 18-23.
- Tinnemans, W., *Een gouden armband. Een geschiedenis van mediterrane immigranten in Nederland (1945-1994)* (Utrecht 1994).
- Tjin, R., 'Nederlandse paspoorten. De politiek van reizen en identificatie van personen', *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift* 17 (1990) 74-100.
- Valk, I. van der, *Van migratie naar burgerschap. Twintig jaar komitee Marokkaanse Arbeiders in Nederland* (Amsterdam 1996).
- Willems, Wim, *De uittocht uit Indië 1945-1995. De geschiedenis van Indische Nederlanders* (Amsterdam 2001).

W. Willems en L. Lucassen (red.), *Het onbekende vaderland. De repatriëring van Indische Nederlanders (1946-1964)* (Den Haag 1994).

Wojciechowski, Frans, *Voor brood en vrijheid. Honderd jaar Polen in Zuid-Limburg* (Heerlen 2000). R.E. van der Woude, *Leeuwarden 1850-1914. De modernisering van een provinciehoofdstad* (Groningen 1994).

7. Bijlagen

7.1. Namen van aangeschreven archiefinstellingen

Rijksarchieven:

Rijksarchief in Groningen / Groninger Archieven

Rijksarchief in Friesland

Drents Archief

Historisch Centrum Overijssel

Rijksarchief in Gelderland

Rijksarchief in Noord-Holland

Zeeuws Archief

Het Utrechts Archief

Rijksarchief in Noord-Brabant

Rijksarchief in Limburg

Het Algemeen Rijksarchief

Rijksarchief in Flevoland

Gemeentelijke archiefinstellingen:

Streekarchief Langs Aa en Dommel

Gemeente Aalsmeer

Streekarchivariaat Regio Achterhoek

Regionaal Archief Alkmaar

Gemeentelijke Archiefdienst Amersfoort

Gemeentearchief Amsterdam

Gemeentearchief Apeldoorn

Gemeentearchief Arnhem

Gemeentearchief Assen

Gemeentearchief Axel

Gemeentearchief Bergen op Zoom
Streekarchief Bommelwaard
Streekarchief Brabant – Noordoost
Stadsarchief Breda
Gemeentearchief Delft
Stadsarchief Deventer
Stadsarchief Dordrecht
Gemeentearchief Ede
Streekarchief Regio Eindhoven
Streekarchivariaat Elburg, Nunspeet, Oldenbroek
Gemeentearchief Enschede
Gemeentelijke Archiefdienst Goes
Streekarchief voor het Gooi en de Vechtstreek
Gemeentearchief Groningen / Groninger Archieven
Haags Gemeentearchief
Gemeentearchief Haarlemmermeer
Gemeentearchief Harderwijk
Stadsarchief Heerlen
Gemeentearchief Helmand
Stadsarchief 's-Hertogenbosch
Streekarchiefdienst Hollands Midden
Gemeentearchief Kampen
Archiefdienst voor Kennemerland
Streekarchief Land van Heusden en Altena
Historisch Centrum Leeuwarden
Gemeentearchief Leiden
Gemeentearchief Maastricht
Gemeentearchief Naaldwijk
Gemeentearchief Naarden, Muiden, Bussum

Streekarchivariaat Noord-Veluwe
Streekarchief Noordoost-Friesland
Gemeentearchief Nijmegen
Gemeentearchief Rheden en Rozendaal
Gemeentearchief Roermond
Gemeentearchief Roosendaal
Gemeentearchief Rotterdam
Streekarchief Rijnlands Midden
Streekarchief Rijnstreek
Gemeentearchief Schiedam
Stadsarchief Sittard
Gemeentearchief Soest
Gemeentearchief Tholen
Regionaal Archief Rivierenland
Regionaal Historisch Centrum Tilburg
Gemeentearchief Utrecht / Het Utrechts Archief
Gemeentearchief Venlo
Stadsarchief Vlaardingen
Gemeentearchief Vlissingen
Streekarchief Voorne-Putten en Rozenburg
Gemeentearchief Waalwijk
Streekarchief Waterland
Gemeentearchief Weert
Regionaal Archief West-Brabant
Gemeentearchief Zaanstad
Gemeentearchief Zeist
Gemeentearchief Zoetermeer
Stadsarchief Zutphen

Overige archiefinstellingen:

Museum van het Boek

Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie

Nederlandse Genealogische Vereniging

Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie

Sociaal Historisch Centrum voor Flevoland

Sociaal Historisch Centrum voor Limburg

Stichting Centraal Bureau voor Genealogie

Universiteit van Amsterdam

Universiteitsbibliotheek Utrecht

Archief Bisdom Breda

Archief Bisdom Roermond

Archief Bisdom Rotterdam

Atheneumbibliotheek Deventer

IIAV

IISG

Katholiek Documentatie Centrum

Koninklijk Instituut voor de Tropen

Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde

Koninklijke Bibliotheek

Letterkundig Museum

Nederlands Foto Archief

Audiovisueel Documentatie Centrum Overijssel

Stichting Gronings Audiovisueel Archief

Limburgs Film en Video Archief

Spaarnestad Fotoarchief

7.2 Overzicht van informatie ontvangen van aangeschreven instellingen

Instelling	Collecties
Groninger Archieven	<ul style="list-style-type: none"> - A.A. van den Broek inzake kerkelijk vluchtelingenwerk, 1977-1990 - Provinciaal Groninger Stichting Vluchtelingenhulp, 1953-1989 - Afdeling Groningen van het Rode Kruis, 1867-1994 - Provinciaal Comité 'Nederland helpt Indië, 1945-1948 - Stedelijk Raad voor Maatschappelijk Welzijn, 1960-1986 (bevat dossiers over opvang van Surinamers) - Vereniging Oost en West. Afdeling Groningen - Groningen tegen Apartheid - Stichting Vredeswinkel
Rijksarchief Gelderland	<ul style="list-style-type: none"> - Voornamelijk bedrijfsarchieven, o.a. de Vereenigde Nederlandsche Rubberfabrieken Hevea, 1916-1975

Instelling	Collecties
Rijksarchief Noord-Brabant	<ul style="list-style-type: none"> - Stichting Sociaal-cultureel Werk voor Surinamers, 1976-1981 - Heineken Nederland, vestiging 's-Hertogenbosch, 1952-1981 (met personeelsdossiers van onder meer gastarbeiders) - Hero Nederland en voorgangers, 1914-1991 (met personeelsdossiers van onder meer gastarbeiders) - Veterinaire Inspectie Volksgezondheid en Inspectie Veeartsenijkundige Dienst in Noord-Brabant (met informatie over het ritueel slachten door Mohammedaanse gastarbeiders), 1968-1969 - Commissaris van de Koningin in Noord-Brabant, 1951-1969 (met informatie over ordeverstoringen in woonorden voor Ambonezen (Molukkers, inv.nrs. 404, 405) - Kruisvereniging Noord-Brabant en voorgangers, 1936-1993 (inv. nrs. 246-389) - Scholten, mr Jan Nico, 1932 - - Algemeen Reclasseringsvereniging en voorgangers, 1823-1986 (dossiers over de zorg voor Zuid-Molukse en Indisch-Nedrelandse cliënten 1953-1971; etnische minderheden 1974-1984)

Instelling	Collecties
Zeeuws Archief	<ul style="list-style-type: none"> - Sociaal-Cultureel Centrum voor Zuid-Molukkers op Walcheren ‘Mr Dr Soumokil’ Stichting te Middelburg, 1969-1986 - Cokesfabriek Sluiskil, 1910-1985 - Glasfabriek Sas van Gent, 1904-1987 - Coöperatieve Suikerfabriek Sas van Gent, 1882-1991 - Terneuzensche Scheepsbouw Maatschappij (TSM), 1924-1976 - Stichting Opbouw Middelburg, 1963-1983 - Stichting Zeeland voor Maatschappelijk en Cultureel Werk, 1947-1983 (over Hongaarse vluchtelingen, Molukkers) - Stichting Welzijn Buitenlandse Werknemers Zeeland, 1976-1984 - Economisch Technologisch Instituut Zeeland, 1947-1986 (bevat b.v. rapporten over migratie van en naar Zeeland in 1973)
Het Utrechts Archief	<ul style="list-style-type: none"> - Comité Utrecht Vluchtelingenhulp, 1956-1964 - DEMKA
Rijksarchief Limburg	voornamelijk mijnarchieven: <ul style="list-style-type: none"> - Oranje Nassau mijnen, 1983-1975 (personeelsbeheer) - DSM bedrijfsarchieven - Mijn Industrie Raad (MIR)
Rijksarchief Flevoland	<ul style="list-style-type: none"> - Huisvesting en opvang van Vietnamese bootvluchtelingen - Opvang en begeleiding van Surinaamse migranten in de gemeente Dronten - Het geluidsarchief van de Regionale Omroep, 1989-1998

Instelling	Collecties
<p>Gemeentearchief Amsterdam</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Amsterdamse Comité Hulplijdende Chinezen 1935-1937 - Videoarchief Migrantentelevsie, 1994- - Materiaal over migranten in de archieven van Algemene Secretarie, o.a. afdelingen Economische Zaken, Sociale Zaken en Volkshuisvesting, 1945-1970
<p>Gemeentearchief Apeldoorn</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Novib, 1958-1960 - Stichting Vreemdelingen- en Cultuurcentrum Apeldoorn, 1949-1982 - Stichting Bijzonder Opbouwwerk - Stichting Educatief Centrum - Kokosgarenfabriek. Nedcos (personeelsdossiers) - Papierfabriek Van Gelder - Nijsingh, Bitter en Van Driel. Advocaten en notarissen - In archieven van overheidsinstelling, o.a.: Raad voor Jeugd en Jongeren, Sociale Dienst, Gemeentepolitie (bv. Stukken betreffende het verstoren van de openbare orde en het plegen van strafbare feiten door Ambonezen), het Secretariearchief (bv. Correspondentie inzake tewerkstelling in Nederland van buitenlandse arbeiders, opvangcentrum voor buitenlandse werknemers)
<p>Gemeentearchief Delft</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Belangenraad buitenlandse werknemers - Stichting voor vluchtelingen hulp Delft - Kerngroep opvang Vietnamezen - Nederlandsche Kabelfabriek (stukken betreffende de buitenlandse werknemers en de huisvesting van de Turkse werknemers, 1961-1970) - In het Secretariearchief, o.a. Hulp aan vluchtelingen 1952-1967; zorg aan buitenlandse arbeiders 1967

Instelling	Collecties
Stadsarchief Deventer	- De blikfabriek Thomassen, Drijver en Verblifa (TDV) (personeelsdossiers)
Stadsarchief Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> - Beeld- en geluidsmateriaal van en over het leven van Turken in Kayapinar en in Dordrecht, 2001 - In archieven van overheidsinstellingen, o.a.: Hulp aan Hongaarse Vluchtelingen; opvang en begeleiding van buitenlandse werknemers 1970-1985; Stichting Surant 1975-1978; zorg voor vreemdelingen 1949-1962; Commissie Buitenlandse Werknemers; Regionaal overleg minderheden 1983-1984; Turkse Jongerensociëteit Noordendijk; Vereniging van Buitenlandse Jongeren; Stichting belangenbehartiging Surinamers en Antillianen; documentatie minderheden
Gemeentearchief Enschede	<ul style="list-style-type: none"> - Stichting Buitenlandse Werknemers Enschede, 1980 - Twents Turkse Arbeidersvereniging, 1979-1986 - Archieven van textielbedrijven
Haags Gemeentearchief	<ul style="list-style-type: none"> - Plaatselijk comité voor vluchtelingenhelp, 1951-1961 - Archivalia van de Nationale Commissie voor vluchtelingenhelp te 's-Gravenhage, ca. 1970 N.B. Gedeponerd in het archief van mw. B.E.A. van der Walle-Bosch - Vereniging voor Vluchtelingen, afdeling Den Haag N.B. Gedeponerd in het archief van de Diakonie der Hervormde Gemeente - Stichting Vluchtelingenwerk, 1988-1994 N.B. Gedeponerd in het archief van de Diakonie der Hervormde Gemeente - Stichting De Poort, ca. 1950-ca. 1990 N.B. De stichting droeg zorg voor de opvang van nieuwkomers in Den

Instelling	Collecties
	<p>Haag, aanvankelijk werden plattelandsjongeren opgevangen, later buitenlandse werknemers</p> <ul style="list-style-type: none"> - Interkerkelijke Werkgroep Kerk en Vreemdeling, 1968-1978 <p>N.B. Gedeponeerd in het archief van de Diakonie der Hervormde Gemeente</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stichting Bamboulee, 1976-1982 <p>N.B. Deze stichting had onder meer de bevordering van de huisvesting van migranten als doelstelling</p> <ul style="list-style-type: none"> - Interkerkelijke Werkgroep Surinamers te Den Haag, 1980-1988 <p>N.B. Gedeponeerd in het archief van de Diakonie der Hervormde Gemeente</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stichting Ontmoeting met Buitenlandse Vrouwen te Den Haag, 1980-1988 <p>N.B. Gedeponeerd in het archief van de Diakonie der Hervormde Gemeente</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stichting ABC, ca. 1980-ca. 1984 <p>N.B. Deze stichting verzorgde taalcursussen voor buitenlandse werknemers</p> <ul style="list-style-type: none"> - Werkgroep Hindoeïsme, 1983-1990 <p>N.B. Gedeponeerd in het archief van de Diakonie der Hervormde Gemeente</p> <ul style="list-style-type: none"> - CENSIO (Centrale Samenwerking Indische Organen), ca. 1970-ca. 1995 <ul style="list-style-type: none"> - Stichting Sci-Inn (Stichting Sociaal Cultureel Instituut Indonesië-Nederland), 1972-1996 <p>N.B. De stichting organiseerde op Indonesië gerichte informatiebijeenkomsten en culturele evenementen)</p>

Instelling	Collecties
	<ul style="list-style-type: none"> - Archivalia afkomstig van Wieteke van Dort, 1975-2000 N.B. Bevat ook veel audio-visueel materiaal - Archivalia afkomstig van Charles Manders, 1982-1996 N.B. Charles Manders was onder meer redacteur van het tijdschrift Moesson; de archivalia bevatten veel informatie over Nederlands-Indië, Indonesië en Indische organisaties in Nederland
Streekarchief Gooi en Vechtstreek	<ul style="list-style-type: none"> - Secretarie-archieven van de gemeente Hilversum betreffende de opvang van verschillende groepen migranten en vluchtelingen, 1940-1989
Stadsarchief Heerlen	<ul style="list-style-type: none"> - Sociale Raad voor Mijnstreek - Stichting Cultureel Jeugdcentrum, 1952-1973
Streekarchief Hollands Midden	<ul style="list-style-type: none"> - Gouds comité voor vluchtelingen hulp, 1956-1959 - Uit het secretaire-archief van de gemeente Moordrecht dossiers betreffende Ambonezenrellen in 1965, 1972 en 1975
Streekarchief Kennemerland	<ul style="list-style-type: none"> - Archief Haarlems Centrum voor Buitenlanders (kleine collectie) - Haarlems Comité voor Vluchtelingen hulp (betreft hulp aan Hongaarse vluchtelingen 1956-1958) - Archief N.V. Cacao- en chocoladefabriek Droste (werkvergunningen buitenlandse werknemers, stukken betreffende medewerking aan St. Peregrinus) - Stichting Welzijn Kennemerland, voorheen St. Welzijn Haarlem
Historisch Centrum Leeuwarden	<ul style="list-style-type: none"> - Comité Opvang Hongaarse Vluchtelingen, 1956-1976 - Stichting Fries Coördinatie Comité

Instelling	Collecties
Gemeentearchief Leiden	<ul style="list-style-type: none"> - Marokkaans-Nederlandse maandblad Al Mizan, 1984-1991 - Chilifront Leiden, 1973-1991 (bevat ook het archief van het Chili Komitee Leiden, 1973) - Stichting Opre Chili, 1977-1980
Gemeentearchief Maastricht	<ul style="list-style-type: none"> - Sociale Raad Maastricht - Stichting Vluchtelingenwerk Maastricht - Nationale Comité Vluchtelingenhulp, 1950-1955
Gemeentearchief Nijmegen	<ul style="list-style-type: none"> - Stichting Nijmegen-Krakow, 1981-1983
Streekarchief Rijnstreek	<ul style="list-style-type: none"> - Comité vluchtelingenhulp Hongarije te Bodegraven, 1956-1960 - Comité vluchtelingenhulp Hongarije te Woerden, 1956-1958 - Stichting welzijnszorg buitenlandse werknemers te Woerden, 1976-1987 - Stichting voor Sociaal Cultureel Werk te Woerden, 1981-1996
Regionaal Archief Rivierenland	<ul style="list-style-type: none"> - Stichting Vluchtelingenhulp West-Betuwe, 1933-1977 - Stichting Samenwerkingsopbouw (SSO), 1973-1986 - Taalcentrum Culturele Minderheden Tiel, 1973-1987 - Stichting Opbouwwerk Migranten Tiel, 20^e eeuw - Begeleidingscommissie Molukse werkgelegenheidsprojecten Tiel, 20^e eeuw - Stichting Onderwijs Voorrangbeleid, 1986-1996
Gemeentearchief Roosendaal	<ul style="list-style-type: none"> - Stedelijk Instituut Welzijn - Stichting voor Samenlevingsopbouw Roosendaal - LIGA (bedrijfsarchief), 1950-1990

Instelling	Collecties
Gemeentearchief Rotterdam	<ul style="list-style-type: none"> - Stichting Migranten Oproep Mozaik, 1984-1993 - Comité Vluchtelingen hulp Rotterdam, 1952-1963 - Comité adoptie Oost-Indonesië, 1947-1959 - Stichting Samen (migranten en Nederlanders), ca. 1970-ca. 1980 J. Kosten (migranten vraagstukken), 1970-1995
Gemeentearchief Waalwijk	<ul style="list-style-type: none"> - Comité Vluchtelingen hulp Waspik, 1952-1956
Gemeentearchief Zoetermeer	<ul style="list-style-type: none"> - In het secretariearchief dossiers over o.a.: Vietnamese bootvluchtelingen 1981-1985; Iraanse vluchtelingen 1987-1989; Migratieonderzoeken (1970-1974 en verder); Stichting Vluchtelingen Werk (1989-1992)
Sociaal Historisch Centrum voor Limburg	<ul style="list-style-type: none"> - Limburgse Immigratie Stichting (LIS), 1951-1995 - NV Laura en Vereniging te Eygelshoven - Vereniging De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg, 1904-1975
IIAV	<ul style="list-style-type: none"> - Helen Marlen, 1985-2000 - Netwerk voor Inter-Etnische Vrouwenstudies, 1992-1999 - Emancipatie-ondersteuning zwarte, migranten en vluchtelingenvrouwen, -1997 - Stichting Kenau, (1977-) 1981-1998 - Bureau werkgelegenheid voor vrouwen uit minderheidsgroepen, 1990-1997 - Landelijke Vereniging van Alleenstaande Arabische Vrouwen (LVA AV), 1983-1996 - Stichting Arbeidsadvisering voor vrouwen Amsterdam, 1979-1995 - Landelijk Steunpunt Buitenlandse Vrouwencentra (LSBV), 1991-

Instelling	Collecties
	1995 - Vrouwenradio Amsterdam, 1980-1987 - Stichting Ombudsvrouw Amsterdam, 1979-1995 - Stichting De Maan, 1978-1992

Bijlage 7.3. Overzicht van nuttige sites met informatie over migranten.

Op tal van sites is informatie te vinden omtrent migratie en vestiging. Op de site van het Centrum voor Geschiedenis van Migranten <http://www.iisg.nl/cgm/> is een groot aantal links te vinden. Adressen van sites veranderen vaak. Wat gisteren nog een geldig adres was, hoeft dat vandaag niet meer te zijn. Hieronder wordt een selectie uit de adressen opgesomd.

Op de Multiculturele Startpagina Nederland vindt u een groot aantal links naar de meest uiteenlopende sites die iets te maken hebben met het onderwerp multiculturele samenleving: <http://www.multiculturele.pagina.nl/>

Instituut voor Migratie en Etnische Studies in Amsterdam: onderzoeksinstituut van de UVA op het gebied van migratie en etniciteit: <http://www.pscw.uva.nl/imes/>

Pionier Project 'De determinanten van het vestigingsproces van migranten en hun nakomelingen in Nederland' – Historisch onderzoek naar nieuwkomers in de negentiende en twintigste eeuw. Universiteit van Amsterdam <http://www.hum.uva.nl/pion-imm/>

Centre for Migration Law, Universiteit Nijmegen. Onderzoek op onder meer het terrein van vreemdelingenrecht. <http://www.jur.kun.nl/cmr/>

Ercomer, European Research Centre on migration and ethnic relations, Onderzoekinstelling van de Universiteit Utrecht. <http://www.ercomer.org/>

History of international migration. Migratieonderzoek aan de Universiteit Leiden. <http://www.let.leidenuniv.nl/history/migration/index.html>

Koninklijk instituut voor de tropen. Kenniscentrum op het gebied van internationale samenwerking en interculturele communicatie <http://www.kit.nl/>

Vrij van slavernij. Site het Nationaal Archief met een database met de namen van vrijgelaten slaven.

<http://www.nationaalarchief.nl/vrij-van-slavernij/>

Gem, expertisecentrum voor gender, etniciteit en multiculturaliteit

<http://www.let.uu.nl/gem/>

Forum. Instituut voor multiculturele ontwikkeling te Utrecht

<http://www.forum.nl/>

Nederlands Centrum Buitenlanders <http://www.n-c-b.nl/>

Stichting VADA (voor allochtonen door allochtonen) met een uitputtend overzicht van organisaties en met informatie over tal van landen

<http://www.vada.nl/>

Projectbureau Instroom Nieuwkomers Amsterdam

<http://www.inka.amsterdam.nl/>

Landelijk Bureau ter bestrijding van Rassendiscriminatie

<http://www.lbr.nl/>

Coloured on line, het on line migrantennetwerk

<http://www.colouredonline.nl>

De Marokkaanse gemeenschap op internet

<http://www.maroc.nl/>

Maghreb, het virtuele huis van Marokko in Nederland

<http://www.maghreb.nl/>

Suriname helppagina met informatie over de geschiedenis van Suriname en Surinamers inclusief genealogische informatie.

<http://suriname.helppagina.com/>

Overzicht met adressen van allerlei Turkse organisaties in Nederland

<http://www.omroep.nl/nps/turks/organisaties.html>

Miramedia; een organisatie die zich inzet om in media meer informatie van en over migranten te krijgen. <http://www.miramedia.nl/>

Multicultureel instituut Utrecht. Provinciale organisatie die zich inzet voor een evenredige participatie door allochtonen.

<http://www.miu.nl/>

Website met allerlei info en links over en van multiculturele organisaties.

<http://www.multicultureelplein.nl/>

E-Quality, onafhankelijke, professionele organisatie op het gebied van gender en etniciteit.

<http://www.e-quality.nl/>

Imagine IC - Imagine Identity and Culture

<http://www.imagineic.nl/>

Het Wereldmuseum Rotterdam

<http://www.wereldmuseum.rotterdam.nl/>

Inspraak orgaan Turken in Nederland

<http://www.iot.nu/>

Moluks Historisch Museum

<http://www.museum-maluku.nl/>

Indisch Wetenschappelijk Instituut

<http://come.to/iwi>

Organisatie van Zuideuropeanen

<http://www.lize.nl/>

Bijlage 7.4. Overzicht van collecties van het IISG betreffende migratie en vestiging

Samenstelling: Zülfikar Özdoğan; Redactie: Marlou Schrover en Erhan Tuskan

Bij de samenstelling van dit overzicht werd voortgebouwd op en dankbaar gebruik gemaakt van een overzicht dat Roel Meijer maakte voor de studiedag *Een erfenis voor de toekomst* (IISG 11 oktober 2001).

7.4.1. Inleiding

Het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) heeft als een van zijn hoofddoelen het verzamelen van materiaal dat verband houdt met migratie en organisaties van migranten in Nederland. Het IISG heeft in de afgelopen jaren een grote collectie op dit terrein opgebouwd.

Het IISG heeft ten eerste de archieven verworven van welzijnsorganisaties die zich hebben beziggehouden met de opvang van buitenlandse werknemers in Nederland. Hiertoe behoort bijvoorbeeld het unieke archief van De Stichting De Poort (1947-1982) in Den Haag. Deze organisaties werd opgezet om katholieke Nederlandse jongeren op te vangen, die van het platteland naar de stad trokken. Reeds spoedig ging deze organisatie zich ook inzetten voor Antilliaanse en Surinaamse migranten in Den Haag. Een vergelijkbaar archief is dat van De Stichting Peregrinus (1956-1986). Deze stichting hield zich bezig met de opvang van katholieke Italiaanse arbeiders. Na enige tijd betrok de stichting ook Turkse en Marokkaanse arbeiders in haar werk.

Op de tweede plaats heeft het IISG archieven verworven van organisaties die zich de verbetering van het lot van migranten op het terrein van huisvesting, arbeidsrelaties of discriminatie aantrokken. Tot deze collecties behoren bijvoorbeeld de archieven van de Werkgroep Buitenlandse Arbeiders Leiden (1969-1974/9), de Werkgroep Internationaal Beleid (WIB) in Utrecht (1971-1983) en het Landelijk Actiecomitee Wet Arbeid Buitenlandse Werknemers (1975-1985) en zijn Amsterdamse afdeling.

Op de derde plaats – het belangrijkste deel van de verzameling – heeft het IISG collecties opgebouwd van de zogenaamde zelforganisaties. Hiertoe behoren (onderdelen van) het archief van

Het Nederlands Centrum Buitenlanders (NCB), de Turkse Arbeidersvereniging Nederland (HTIB), de Turkse Vrouwenvereniging in Nederland (HTKB), de Stichting Inspraak Orgaan Turken (IOT) en het Komitee Marokkaanse Arbeiders in Nederland (KMAN).

Het IISG beheert ook archieven van organisaties die zich tegen migranten hebben gekeerd, zoals het archief van Hans Janmaat en zijn beweging.

Het IISG heeft een veel omvattende verzameling periodieken van en over migranten. Over Koerden en Turken is deze verzameling zelfs bijna compleet.

Met de hierboven genoemde archieven is een omvangrijke hoeveelheid geluids- en beeldmateriaal meegekomen. Het IISG is bovendien onlangs begonnen met het verzamelen van geluidsmateriaal dat door wetenschappers is gemaakt in het kader van hun onderzoek naar migratie en vestigingen. Deze verzameling bevat bijvoorbeeld meer dan driehonderd uur interviewmateriaal met Indische Nederlanders. Deze interviews werden gehouden door Wim Willems, onder meer voor zijn recente boek *De uittocht uit Indië 1945-1995* (Amsterdam 2001). Nog eens driehonderd uur geluidsmateriaal werd gemaakt door Dienne Hondius die voor haar boek *Gemengde huwelijken, gemengde gevoelens. Aanvaarding en ontwijking van etnisch en religieus verschil sinds 1945* (Den Haag 1999) gemengd gehuwde paren interviewde. Barbara Henkes, die Duitse dienstbodes interviewde voor haar boek *Heimat in Holland. Duitse dienstmeisjes 1920-1950* (Amsterdam 1995) stond ook haar interviewmateriaal, dat eveneens enkele honderden uren omvat, aan het IISG af. Jan Rath interviewde een groot aantal allochtone gemeenteraadsliden en stond dit materiaal af aan het IISG.

Het IISG is, op initiatief van Annemarie Cottaar, voorts begonnen met het aanleggen van een Historisch Beeldarchief Migranten (HBM). Dit archief moet uiteindelijk bestaan uit ongeveer achtduizend goed beschreven foto's die een beeld geven van de Nederlandse migratiegeschiedenis.

Onderdelen van andere, meer algemene collecties van het IISG bevatten gegevens die voor onderzoek naar migratie en vestiging van belang zijn. In dit verband kan genoemd worden het archief van de ondernemingsraad van de Fordfabriek in Amsterdam. Het merendeel van het materiaal in dit archief heeft betrekking op de sluiting van de fabriek, maar het archief geeft ook inzicht in de rol van migranten in de fabriek.

Bij het verzamelen van archiefmateriaal op het gebied van migrantenorganisaties heeft IISG-medewerker Zülfikar Özdoğan interessante ervaringen opgedaan. Voorafgaande aan het overzicht van archieven, volgt hier eerst zijn persoonlijk verslag.

7.4.2. ‘Zijn wij de sociale proefkonijnen voor de Hollandse onderzoekers?’

Zülfikar Özdoğan

‘Waarom zijn wij als buitenlanders een permanente onderzoeksdoel in Nederland? [...] Zijn wij de sociale proefkonijnen voor de Hollandse onderzoekers?’ Dat was de eerste en snelle reactie van mijn gesprekspartner toen ik vroeg naar het archief van de migrantenorganisatie waarvan hij in het bestuur zat. Tijdens dat gesprek bracht ik het wetenschappelijke onderzoek naar voren om een positieve indruk te maken. Ik dacht dat de woorden ‘wetenschappelijke onderzoek’ goed bij hem zouden vallen. Integendeel. Hij raakte zeer geïrriteerd. Zijn gezicht kreeg meteen een boze uitdrukking en zijn stem was opmerkelijk kwaad. Het was duidelijk dat ik verkeerd zat met mijn opmerking over het ‘wetenschappelijke onderzoek’!

‘...Onderzoek...onderzoek... Dat is het woord waarmee wij elke dag geconfronteerd worden vanaf de eerste dag dat wij een aanvraag ingediend hebben bij de Nederlandse consulent om als gastarbeider te werken. Eerst een medische onderzoek van top tot teen inclusief alles, daarna allerlei vragen over familie, cultuur, gewoonten etc., natuurlijk alles voor het heilige Hollandse woord, ‘onderzoek’!

Ik dacht dat hij klaar was met zijn boze reactie en ik zuchtte: ‘..gelukkig maar..’ Maar nee, hij vervolgde zijn reactie en werd nog kwader. Het was alleen maar een korte adempauze geweest in zijn lange speech:

‘...Toen wij uiteindelijk in Nederland waren na die langdurige rare onderzoeken, zijn ze begonnen met de andere onderzoeken: woning, werk, gezondheid, spaargeld, heimwee, slapeloosheid, vrouwen, kinderen, integratie, emancipatie, participatie, vandalisme, criminaliteit, terugkeer ... noem maar op! Nu begin jij het wetenschappelijke onderzoek te noemen! Is dat een nieuwe fase van de Hollandse onderzoeken? Wanneer houdt het op, in godsnaam? ... Sterker nog; wanneer ze met een onderzoek begonnen zijn, worden wij als buitenlanders zwart gemaakt. Wij zijn als buitenlanders zondebok geworden van de hele maatschappij. Kijk maar naar de alledaagse publiciteit over de buitenlanders. Allemaal van die rotzooi-onderzoeken van de Hollanders!’

Het was zijn beurt om zich te verbazen toen hij mij uiteindelijk recht in mijn gezicht keek. Want ik keek stomverbaasd naar hem, met grote ogen. Ik kon niet geloven dat een zo verstandig iemand, zo'n reactie kon hebben op mijn onschuldige woord 'onderzoek'!

'Waarom kijk jij zo verbaasd, man? Jij bent zelf een migrant, jij weet zelf hoe het zwaar is?'

Dat was wel waar. Ik was zelf migrant en ik wist wel hoe zwaar dat was, maar zo zwaar en emotioneel kon ik het me niet voorstellen!

Na dat gesprek heb ik nooit meer het woord 'onderzoek' gebruikt tijdens de acquisitiesprekken. Ik moest gewoon afstand nemen van zo'n zondige woord! Ik had mijn les geleerd.

Ik wil enkele dingen vertellen over mijn ervaringen als vakreferent bij de afdeling Turkije van het IISG, die belangrijk zijn bij het verzamelen van de migrantencollecties.

* * *

Voor een doelgericht acquisitiebeleid is goede achtergrondinformatie essentieel. Met 'achtergrondinformatie' bedoel ik niet alleen dat je de structuur en het doel van de beweging of organisatie goed moet kennen, maar dat ook de ideologische wortels van de beweging grondig bestudeerd moeten zijn. De migrantenorganisaties in Nederland zijn niet losstaand. Ze zijn grotendeels ontstaan op de basis van de ideeën die meegenomen zijn uit het oorspronkelijke land, in mijn voorbeeld Turkije.

Zonder enige kennis over de sociaal-economische geschiedenis van het herkomstland is het niet mogelijk achtergronden van de migrantenorganisaties zorgvuldig te bestuderen. Hiermee bedoel ik niet alleen een algemene kennis, maar een grondige kennis over de maatschappelijke veranderingen, de sociale stromingen en politieke ontwikkelingen in het oorspronkelijke land. Dat betekent dat het kiezen van een verzamelprofiel voor het betreffend gebied een belangrijke rol kan spelen voor het succes van het acquisitiebeleid. Bij het IISG valt de Turkse arbeidersmigratie onder de afdeling Turkije. Die afdeling is grotendeels gericht op de sociaal-economische geschiedenis van Turkije. In dit verband zijn er ongeveer 15.000 boeken en meer dan 2000 periodieken gecatalogiseerd en zijn er unieke archiefcollecties zoals de collectie van de Turkse Communistische Partij (TKP) verzameld.

Wat betreft het materiaal van de Turkse migranten in West-Europa wordt er regelmatig verzameld. Daarvoor is er een uitgebreide netwerk opgebouwd. Deze combinatie is een goede basis om een succesvol acquisitiebeleid te voeren.

* * *

Als men naar de ervaringen van de eerste generatie Turkse gastarbeiders luistert, hoort men vaak dat die mensen bij elkaar kwamen, omdat ze bij dezelfde politieke of godsdienstige stromingen hoorden. Het samenwerken tussen de belangrijke stromingen, zoals de islamieten, de linkse bewegingen, de ultra-nationalisten en de etnische bewegingen, was twee decennia geleden niet bespreekbaar. Ze zagen elkaar als aartsvijanden. Politieke moord op tegenstanders was een alledaagse gebeurtenis in eigen land.

De eerste samenwerkingsorganisaties tussen verschillende stromingen zijn in de jaren 80 gerealiseerd, zoals het Inspraakorgaan voor Turken (IOT), een koepelorganisatie van de linkse en islamitische organisaties. Het zou niet vanzelf gebeurd zijn als de Nederlandse overheid niet had gedwongen tot samenwerking. Er moest een landelijk adviesorgaan komen voor de Nederlandse regering, waaraan de belangrijkste landelijke Turkse organisaties deelnamen en dat waren dus de islamieten en de linkse bewegingen. Zo niet, dan zouden ze geen gelegenheid hebben bij een landelijk orgaan zitting te nemen. Deze voorwaarde van de Nederlandse overheid veroorzaakte een enorme discussie bij de betrokkenen, aan de ene kant de islamieten en aan de andere kant de links georiënteerde HTIB (Turkse Arbeidersvereniging in Nederland). Omdat ik toen in het landelijk bestuur van het HTIB zat, maakte ik die emotionele en heftige discussie mee. Toen was het ondenkbaar dat de islamieten en de linkse bewegingen bij elkaar zouden kunnen komen. Het was niet alleen ondenkbaar, het was gewoon schandalig en onacceptabel voor de aanhangers van beide kanten. De gelovigen en de niet-gelovigen bij elkaar was ook onvoorstelbaar voor mensen die buiten deze groeperingen stonden. Als de Nederlandse overheid niet aan de voorwaarde van samenwerking had vastgehouden, dan zouden wij nu nog wachten op een koepelorganisatie zoals het IOT.

Niet alleen de kloof tussen de belangrijkste Turkse politieke stromingen was groot, ook onderlinge betrekkingen tussen de groeperingen van dezelfde stroming waren niet best. Contacten verliepen meestal moeizaam en mensen stonden soms gewelddadig tegenover elkaar.

De islamitische sekte's zoals Nurcular (aanhangers van Bediuzzaman Said Nursi), Süleymancilar, Nakshibendi's, of Milli Görüs, een soennitische beweging van de Welzijn Partij hebben allemaal hun eigen verenigingen gesticht om hun achterbannen uit te breiden. Zelfs de moskeeën zijn verdeeld door deze sekte's. Ondanks het feit dat de moskeeën heilige en onverdeelbare plaatsen zijn voor alle gelovigen, zijn de moskeeën bestempeld door de sekten en hebben de anderen gewoon afstand genomen.

Dat gold ook voor de linkse bewegingen. Dev-Yol, Dev-Sol, Halkin Kurtulusu, de Turkse Communistische Partij (TKP), de sociaal democraten; zij hebben allemaal hun eigen clubjes opgericht. Als ze bij elkaar moesten komen, ruzieden ze meestal.

* * *

De eerste gezamenlijke organisatie van de verschillende linkse groeperingen was het Alternatif (Turkse Jongeren Centrum in Amsterdam). Tijdens een vergadering van het HTIB-bestuur (1985) besloten wij een jongerenorganisatie op te richten. Daarvoor werd er een jongerencomité opgericht en een aanvraag ingediend bij de gemeente Amsterdam. Toen kregen wij te horen dat een groep van een andere Turkse linkse beweging, Dev-Yol, ook een aanvraag ingediend had voor hetzelfde doel. De gemeente Amsterdam wilde niet twee initiatieven financieren die hetzelfde doel hadden. Dus moesten wij als HTIB (die organisatie stond toen aan de kant van de Turkse Communistische Partij) aan tafel gaan zitten met een 'tegenstander' om één organisatie op te richten. Dat was een ongewenste klus, maar er was geen andere weg. Dus wij hebben rond de tafel gezeten met het doel samen een clubje te creëren. De gesprekken duurden wekenlang alsof wij bezig waren met een kabinetsformatie! Na die langdurende onderhandelingen is het uiteindelijk gelukt en is het Alternatif opgericht en later, na de val van de Berlijnse muur, is het een belangrijke ontmoetingsplaats voor de Turkse jongeren in Amsterdam geworden.

Als wij terugkijken naar de ervaringen van de vroeger, dan zien wij dat de belangen van de migranten in Nederland in de loop van de jaren een belangrijkere rol gingen spelen. Als de ideeën die meegenomen werden uit het vaderland botsen met de belangen van het 'nieuwe land', dan werden beide creatief gecombineerd. De Stichting Inspraakorgaan Turken in Nederland (IOT) en het Alternatif - Turks Jongeren Centrum waren goede voorbeelden hiervan. Maar het IOT en het Alternatif zijn niet alleen maar belangrijk omdat ze typische voorbeelden van de samenwerking zijn. Ze hebben ook een belangrijke rol gespeeld bij de Turkse migrantenbeweging net als de HTIB (Turkse Arbeidersvereniging in Nederland) en de HTKB (Turkse Vrouwenvereniging in Nederland) en anderen. Het IISG heeft de archieven van het IOT, het Alternatif, HTIB en HTKB in de bewaring genomen. Behalve het archief van het Alternatif zijn ze geordend en *online* in HTML vindbaar op onze website (<http://www.iisg.nl>).

* * *

In het afgelopen jaar heeft het IISG ook de archieven van het Komitee Marokkaanse Arbeiders in Nederland (KMAN), van dhr. Abdou Menebhi (de voormalige voorzitter van het KMAN), en van dhr. Dario Secchi-de voorzitter van LIZE (het Landelijk Inspraakorgaan Zuid-Europeanen) verzameld. Met het verzamelen van deze archieven heeft het Instituut een belangrijke stap genomen in de richting van het stimuleren van wetenschappelijk onderzoek, want deze archieven vormen de basis voor het onderzoek naar migranten. Maar wij zijn er nog niet. Er zijn natuurlijk meer migrantenorganisaties en personen waarvan het Instituut nog geen archieven heeft. Een zorgvuldige selectie is noodzakelijk. Er staan immers meer dan 1300 Turkse migrantenorganisaties in Nederland geregistreerd bij de Kamer van Koophandel en een iets kleiner aantal Marokkaanse organisaties. Het is de taak van de vakreferent van het IISG om prioriteiten te stellen en zo de belangrijkste archieven te selecteren en te verzamelen.

Gezien mijn ervaringen met de migrantencollecties kan ik gerust zeggen dat de vraag naar het materiaal over migranten in de toekomst alleen maar zal toenemen. Het aantal bezoekers is in de afgelopen periode aanzienlijk gestegen. De interesse ging meestal uit naar de Turkse organisaties,

omdat de archieven daarvan compleet bij het Instituut aanwezig zijn. Maar de komst van de nieuwe collecties zoals het KMAN verwachten wij dat de interesse verbreed wordt.

Qua inhoud en omvang van het materiaal over migranten is het IISG een belangrijk onderzoeksadres geworden voor de wetenschappers. Er komen steeds meer onderzoeksinitiatieven over de migrantenvraagstukken waarbij het materiaal van het Instituut intensief gebruikt wordt. In die zin wil het IISG graag zijn positieve rol in de toekomst blijven te spelen.

7.4.3 Migrantencollecties van het IISG

In het onderstaande wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste collecties die informatie bevatten over migranten. Dit overzicht is niet uitputtend. Er is in het archief nog meer materiaal over migratie en vestiging aanwezig, vooral als onderdeel van grotere collecties. De onderstaande archieven zijn wel de belangrijkste.

Bij 'periode' is per archief aangegeven op welke periode het archief betrekking heeft. De organisatie waaraan gerefereerd wordt kan langer hebben bestaan. In enkele gevallen is er nog geen ontsluiting van het archief in de vorm van een plaatsingslijst of inventaris. In dat geval is er bij ontsluiting niets ingevuld.

Het materiaal is onderverdeeld in materiaal van migranten, materiaal over migranten en grotere collecties waarin zich onder meer materiaal over migranten bevindt.

Van migranten:

-Alternatif Turks Jongeren Centrum

Periode: 1985-1997.

Omvang: 2 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Alternatif Turks Jongeren Centrum had als doel het voorbereiden van Turkse jongeren tussen de 13 en 22 jaar op de multiculturele samenleving door middel van kunst, cultuur en zelfontplooiing.

Inhoud: Notulen en vergaderstukken van het Algemeen Bestuur en van het Coördinatieoverleg; jaarplannen; correspondentie; financiële stukken 1985-1997.

-Chung Hwa Hui ('De Chineezers-Vereeniging in Nederland')

Periode: 1911-1963.

Omvang: 8.25 m.

Ontsluiting: Inventaris.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Opgericht in 1911 als Vereniging van Chinese studenten in Nederland; het orgaan was vanaf 1917 Chung Hwa Hui Tsa Chih.

Inhoud: Notulen van vergaderingen 1917-1962; correspondentie 1911-1962; statuten 1922-1956; financiële stukken 1911-1963; ledenlijsten 1927-1954, 1961; gedenkboek 1911-1926; stukken betreffende lustrumcommissies 1941, 1961, het orgaan Chung Hwa Hui Tsa Chih, CHH-bulletin, mededelingenblad, studiefonds Chung Hwa Hui Hioh, contacten met voornamelijk studenten- en Chinezenorganisaties 1916-1962; stukken van disputen en afdelingen te Delft (Chin Hui) 1946-1953, Leiden (E Tutti Quanti, Pien Lun Hui) 1933-1960, Rotterdam (Kwan Chung) 1937-1938, 1948-1952 en Utrecht (Han Hsueh Hui) 1938-1940.

-Islamitische Stichting Nederland voor Onderwijs en Opvoeding (ISNO)

Periode: 1988-1993.

Omvang: 3 m.

Ontsluiting:

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

De Islamitische Stichting Nederland voor Onderwijs en Opvoeding (ISNO) werd op 25 maart 1988 officieel opgericht met het doel: 'het stichten en in stand houden van scholen en/of scholengemeenschappen voor onder meer basis, speciaal, voortgezet speciaal, voortgezet en avondonderwijs in Nederland'. De stichting beoogde voornamelijk het stichten en instandhouden van islamitische basisscholen. De ISNO voerde regelmatig processen om de scholen van start te krijgen.

Inhoud: Notulen van vergaderingen, correspondentie en andere stukken.

- Karaman, Muharrem

Periode: 1975-1998.

Omvang:

Ontsluiting:

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Muharrem Karaman werd geboren in Akçadag (Malatya / Turkije). In 1964 is hij via het Turkse Arbeidsbureau (Is ve Isçi Bulma Kurumu) naar België gekomen en begonnen als mijnwerker in Charleroi; studeerde 's avonds mbo en later hbo; in 1971 gekozen als lokale vertegenwoordiger van de mijnwerkers, één jaar later als landelijke bestuurslid van de vakbond; in 1974 is hij benoemd als de landelijke secretaris voor de Turkse arbeiders van de vakcentrale; hij was actief bij verschillende organisaties voor de mensenrechten in Turkije; in 1976 begonnen met de publicatie van een Turkstalig tijdschrift, 'Emek' (Arbeid); tevens redactielid van het blad 'Tribun immigrés'.

Inhoud: Het persoonlijke archief van Karaman, documentatie over de Turkse gastarbeiders- en linkse bewegingen in België.

-KMAN Komitee Marokkaanse Arbeiders in Nederland

Periode: 1982-1999.

Omvang: 57 m.

Ontsluiting: Voorlopige beschrijving.

Toegankelijkheid: Beperkt.

Komitee Marokkaanse Arbeiders in Nederland (KMAN) werd in 1975 opgericht als een belangenorganisatie voor Marokkaanse gastarbeiders in Nederland.

Inhoud: Stukken betreffende organisatie en activiteiten van het KMAN, zoals vergaderstukken, correspondentie, persberichten, pamfletten; stukken betreffende contacten met andere organisaties, o.a. Forum, Platform democratische organisaties van buitenlanders, Nederlands Centrum Buitenlanders, Amsterdams Centrum Buitenlanders, Europees Migratie Forum, Cadime; stukken over verschillende onderwerpen, zoals huisvesting, sociale zekerheid, onderwijs, migratie, jongeren, antiracisme, het beleid van de Nederlandse overheid en de gemeente Amsterdam; stukken van de voorzitter Abdou Menhebi, o.a. veel aantekeningen (in het Arabisch).

- Secchi, Dario

Periode: 1988-2001.

Omvang: 1.5 m.

Ontsluiting:

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Dario Secchi was jarenlang de voorzitter van LIZE. Het Landelijk Inspraakorgaan Zuid-Europeanen (LIZE) werd opgericht in 1989, was sinds 1998 een stichting en gevestigd in Utrecht.

Inhoud: Archiefmateriaal voor het overgrote deel m.b.t. de functies die Dario Secchi (ca. 1930 Sardinië - ca. 2001 Arnhem) vervuld heeft in LIZE vanaf 1988 (voorbereidingen) en 1989 (officiële oprichting). De laatste jaren ging zijn aandacht vooral uit naar de oudere en/of arbeidsongeschikte immigranten en hun problematiek, ook van godsdienstige aard (rooms-katholiek m.n.); officiële vergaderstukken. Losse gegevens over diverse verenigingen, zoals Centrum Buitenlanders Gelderland (1964), Circolo Ricreativo Lavoratori Italiani (1971) en de associazione nazionale Siciliani nel mondo olanda (1989).

Audiovisueel materiaal:

-videobanden over Marokkaanse ouderen in Nederland.

-honderden foto's waarvan slechts een deel gedateerd, vanaf de jaren '60.

-Spaanse Gastarbeiders in Nederland Collectie

Periode: 1958-2001.

Omvang: 0.25 m.

Ontsluiting:

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Inhoud: Stukken, verzameld in het kader van het onderzoek voor de doctoraalscriptie van Sjoerd Klaas Olfers 'Arbeidsmigrant of vluchteling? Een verkenning van onderzoek naar de achtergronden van de Spaanse migratie naar Nederland in de jaren zestig en zeventig'. Amsterdam: Vrije Universiteit, 2001.

-Stichting Inspraakorgaan Turken in Nederland (IOT)

Periode: 1985-1998.

Omvang: 6.85 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

De Stichting Inspraakorgaan Turken in Nederland (IOT) werd opgericht in 1985 door meerdere Turkse organisaties (de Turkse Arbeidersvereniging in Nederland-HTIB, de Turks-Islamitische Culturele Federatie-TIKF, de Stichting Islamitisch Centrum Nederland-SICN en de Federatie van Turkse Sportverenigingen in Nederland-HTSKF) in Nederland; treedt op als adviesorgaan van de Nederlandse regering; heeft sinds 1986 zitting in de Landelijke Advies- en Overlegstructuur Minderhedenbeleid (LAO); publiceert het orgaan Sözhakki. Het Samenwerkingsverband Turkse Jongeren (STJ) werd door het IOT opgericht als platform voor Turkse jongeren en bestond van 1986 tot 1993.

Inhoud: Agenda's en notulen 1985-1997; ingekomen en uitgaande stukken 1988-1998; stukken betreffende de redactie van Sözhakki 1988-1993, de Onderwijscommissie, de Werkgroep Arbeidsmarkt, de LAO-Evaluatiecommissie en de Turkse Europese Raad 1987-1994; documentatie betreffende het minderhedenbeleid 1987-1991. Samenwerkingsverband Turkse Jongeren (STJ): agenda's en notulen 1986-1988; ingekomen en uitgaande stukken 1988-1993; stukken betreffende de positie van jongeren binnen zelf(hulp)organisaties en de rechtszaak van de familie Erçetin in Zwolle 1991-1993.

-Turkse Arbeidersvereniging in Nederland (HTIB)

Periode: (1965-) 1974-2000.

Omvang: 19.5 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

HTIB is de Turkse afkorting voor Hollanda Türkiyeli İşçiler Birliği, de Turkse Arbeidersvereniging in Nederland. Opgericht in 1974 door een groep Turkse arbeiders met als doel de Turkse arbeiders te betrekken in de strijd voor een onafhankelijk en democratisch Turkije en het organiseren van Turkse arbeiders en het helpen bij de strijd voor hun rechten.

Inhoud: Notulen en andere bestuursstukken; stukken betreffende congressen, correspondentie, statuten en reglementen; stukken betreffende subsidieaanvragen, afdelingen en werkgroepen, scholing en kadercursussen, manifestaties, acties, samenwerking en contacten met andere organisaties; documentatie; bevat ook archieven van de afdeling Amsterdam, van Nihat Karaman en van het Nederlands Turkije Komitee voor de Verdediging van Mensenrechten en Democratie (NTKVMD). Documentatie: rapporten, brochures, persberichten en knipsels uit Nederlandse, Turkse en andere buitenlandse periodieken over buitenlandse arbeiders, overheidsbeleid, racisme, (politieke) organisaties in Nederland.

-Turkse Arbeidersvereniging in Nederland (HTIB) Afdeling Nijmegen

Periode: 1988-1995.

Omvang: 1.75 m.

Ontsluiting:

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Inhoud: Correspondentie en stukken betreffende diverse onderwerpen.

-Turkse Islamitische bewegingen in Europa

Periode: 1981-1986.

Omvang: 0.12 m.

Ontsluiting:

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Een kleine collectie betreffende o.a. Turkse Islamitische organisaties in Nederland en Duitsland.

-Turkse Vrouwenvereniging in Nederland (HTKB)

Periode: (1972-) 1975-1995.

Omvang: 12 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Hollanda Türkiyeli Kadınlar Birliği (HTKB) (Turkse Vrouwenvereniging in Nederland) werd opgericht in 1974 als landelijke belangenorganisatie van Turkse vrouwen in Nederland, onderhield nauwe contacten met de HTIB, opgeheven in 1995.

Inhoud: Notulen en andere bestuurlijke stukken 1981-1995; correspondentie 1974-1995; statuten 1974, 1980, 1984; financiële stukken 1975-1994; stukken betreffende congressen 1977-1995, cursussen 1976-1990, 8 Maart vieringen en andere culturele activiteiten van Turkse vrouwen 1980-1986, solidariteitsacties met Turkije 1983-1987 en samenwerking met andere organisaties 1974-1995; documentatie 1972-1995.

Over migranten

-Amsterdams Aktiekomitee Wet Arbeid Buitenlandse Werknemers

Periode: (1975-) 1979-1983.

Omvang: 2.95 m.

Ontsluiting: Opschriften.

Toegankelijkheid: Beperkt.

Het Amsterdams Aktiekomitee Wet Arbeid Buitenlandse Werknemers was een van de plaatselijke organisaties die samen met andere plaatselijke en regionale organisaties en actiegroepen deel uitmaakte van het landelijk Aktiekomitee Wet Arbeid Buitenlandse Werknemers. Het werd opgericht in 1976; het protesteerde en voerde actie tegen het wetsvoorstel Wet Arbeid Buitenlandse Werknemers.

Inhoud: Notulen, persberichten, steunlijsten, teksten van toespraken, logboeken, uitgaven, onder meer brochures, pamfletten en periodieken; stukken van het Amsterdams steuncomité, de solidariteitsgroep; verslagen van buurtvergaderingen; stukken van het Landelijk Aktiekomitee, onder meer notulen, brochures, pamfletten en periodieken, en van de Vereniging Platform van democratische organisaties van buitenlandse arbeiders 1975-1983.

-Centraal Comité ter Verzorging van Oostenrijksche Arbeiderskinderen in Nederland

Periode: 1920-1922.

Omvang: 0.45 m.

Ontsluiting:

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Het Centraal Comité ter Verzorging van Oostenrijksche Arbeiderskinderen in Nederland is opgericht in 1920 door de SDAP en de vakbeweging met als doel de tijdelijke huisvesting van Oostenrijkse kinderen in Nederland; zorgde verder voor geldelijke steun en het inzamelen van kleding.

Inhoud: Correspondentie, steunlijsten, lijsten met namen van kinderen, transporten en huisvesting en pamfletten.

-Het Centrum voor Chileense Cultuur (CCC)

Periode: (1978-) 1981-1988.

Omvang: 0.5 m.

Ontsluiting: Voorlopige lijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Opgericht in 1977; wilde bijdragen aan de bewustwording van het Nederlandse publiek voor voornamelijk de marginale cultuur van Chili en tevens podium zijn voor naar Nederland uitgeweken ballingen; gehuisvest en samenwerkend met andere landencomités in het Latijns Amerika Centrum (LAC) in Amsterdam.

Inhoud: Notulen van vergaderingen 1984-1988; correspondentie; jaarverslagen; stukken betreffende financiën, poëziewerkgroep, tentoonstellingen 1981-1988, Koos Koster-project 1978-1987 en jubileum 1987; verslag, scriptie en andere teksten over Latijns Amerikaanse cultuur 1979-1987; documentatie.

-Chili Komitee Nederland

Periode: 1973 - 1993.

Omvang: 5 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Opgericht in 1972 ter ondersteuning van de regering Allende, na de staatsgreep van Pinochet in 1973 gericht op het verzet tegen de dictatuur en na 1990 gericht op de opbouw van de democratie; maakte deel uit van de Chili Beweging Nederland; gehuisvest en samenwerkend met andere landencomités in het Latijns Amerika Centrum (LAC) in Amsterdam.

Inhoud: Notulen van vergaderingen 1973-1976, 1982-1991; correspondentie 1973-1976, 1982-1987; statuten 1974; stukken betreffende financiën 1975-1990, LAC-huisoverleg 1982-1990, plaatselijke Chili-comités, onderzoeken, acties, publiciteit en contacten met andere organisaties 1973-1993; documentatie 1976-1993.

-Chili Komitee Amersfoort

Periode: 1978-1987.

Omvang: 0.2 m.

Ontsluiting:

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Het Chili Komitee Amersfoort was een plaatselijk comité, aangesloten bij het Chili Komitee Nederland.

Inhoud: Stukken betreffende de activiteiten georganiseerd door het Chili Komitee Amersfoort

-Commissie voor Huisvesting van Spaansche kinderen (Amsterdam).

Periode: 1936-1938.

Omvang: 0.23 m.

Ontsluiting:

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Commissie voor Huisvesting van Spaansche Kinderen, Comité Fonds Nederlandsch Tehuis voor Spaansche Kinderen in Zuid-Frankrijk (Soulac). A-politieke hulpactie van vrouwen om Spaanse kinderen in Nederland op te nemen; toen dit niet mocht, werden de kinderen ondergebracht in een tehuis in Zuid-Frankrijk.

Inhoud: Enige notulen; correspondentie, financiële stukken, bulletins; stukken van de subcommissie Amsterdam.

-‘Devrimci Isçi’ in Nederland

Periode: 1976-1987.

Omvang: 0.75 m.

Ontsluiting: Voorlopige lijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

Devrimci Isçi (Revolutionaire Arbeiders) in Nederland; marxistisch solidariteitscomite met linkse activisten in Turkije; vooral actief na de staatsgreep in Turkije in 1981.

Inhoud: Aantekeningen en notulen 1981-1984; stukken betreffende de werkzaamheden van Devrimci Isci; solidariteitsacties met linkse bewegingen en met linkse politieke gevangenen in Turkije; documentatie 1976-1987.

-Federatie Uruguay Komitees

Periode: ca. 1975-ca. 1985.

Omvang: 1.5 m.

Ontsluiting: Voorlopige lijst.

Gesloten.

Federatie van Uruguay Komitees in Nederland (FUK)/Uruguay Komitee Nijmegen (UKN). Opgericht in 1976 als samenwerkingsverband van de verschillende Uruguay Comités; vanaf 1980 kwam het zwaartepunt van de activiteiten te liggen bij het Uruguay Komitee Nijmegen. Na 1985 hield het comité op te bestaan.

Inhoud: Stichtingsakte, notulen, correspondentie; stukken betreffende verschillende acties onder andere boycot mini-W.K. voetbal 1980-1981, politieke gevangenen en contacten; Archief Uruguay Werkgroep (Komitee) Nijmegen: notulen, correspondentie, stukken betreffende contacten en acties, documentatie.

- Jong, Dora de

Periode: 1914-1939.

Omvang: 0.02 m.

Ontsluiting:

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Theodore (Dora) P. de Jong (1877-1946) voorzitter van het comité Belgische Vluchtelingen in Nieuwendam, actief in de drankbestrijdersorganisaties, later secretaresse van de Arbeidersgemeenschap der Woordbroekers 1919-1940.

Inhoud: Brieven van Belgische vluchtelingen aan het comité 1914-1919, circulaires van de Centrale Commissie tot behartiging van de belangen van naar Nederland uitgeweken vluchtelingen, lijsten van ondergebrachte vluchtelingen en enige brieven van de verpleegster Trijn Hulleman uit Spanje 1936-1939.

-Komité Macedonië en Kosova

Periode: 1992-2000.

Omvang: 0.25 m.

Ontsluiting:

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Opgericht in 1992; doelstellingen zijn verzamelen van informatie en het geven van voorlichting in Nederland over de benarde positie van de bevolking van Macedonië en Kosova na het uiteenvallen van de Joegoslavische federatie, ondersteuning van de democratische en geweldloze krachten in Macedonië, herstel van in 1990 aan Kosova ontnomen autonome status en het ongedaan maken van de onderdrukking van de grote Albanese minderheid in Kosova.

Inhoud: Notulen van vergaderingen van het Komité, correspondentie, Nieuwsbrief en overige stukken 1992-2000.

-Kommissie voor Opvang en Begeleiding van Vluchtelingen uit Chili

Periode: 1976-1977.

Omvang: 0.3 m.

Ontsluiting:

Toegankelijkheid: Beperkt.

De Kommissie voor Opvang en Begeleiding van Vluchtelingen uit Chili ving de eerste vluchtelingen uit Chili op, die na de Staatsgreep tegen Allende in 1973 door de Nederlandse regering waren uitgenodigd.

Inhoud: Medische woordenlijsten en vragenformulieren; stukken betreffende vrijwilligersbijeenkomsten en het vrijwilligerswerk binnen de Kommissie 1976-1977.

-Landelijk Actiecomité Wet Arbeid Buitenlandse Werknemers

Periode: (1979) 1980-1985.

Omvang: 3 m.

Ontsluiting: Opschriften.

Toegankelijkheid: Beperkt.

Het Landelijk Actiecomité Wet Arbeid Buitenlandse Werknemers werd opgericht in 1979 tegen de uitvoering van de Wet Buitenlandse Werknemers en bestond uit buitenlandse arbeidersorganisaties, CPN, PPR, PSP, PvdA en kerkelijke organisaties, waaronder de Raad van Kerken.

Inhoud: Notulen, correspondentie, onder andere met verwante organisaties en politieke organisaties, financiële stukken, handtekeningenlijsten, Nieuwsbrieven; verslagen van discussies in de Tweede Kamer; stukken over nationale enquête en verschillende plaatselijke comités; documentatie.

-Nederlands Centrum Buitenlanders (NCB)

Periode: 1972-1994.

Omvang: 21 m.

Ontsluiting:

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Het Nederlands Centrum Buitenlanders (NBC) is een landelijke projectorganisatie met ruim een kwarteeuw ervaring in het adviseren en begeleiden van instellingen op het gebied van werkgelegenheid, onderwijs, zorg en welzijn. Zij heeft als doelstellingen het verbeteren van de maatschappelijke positie van migranten in Nederland.

Inhoud: Stukken van de Werkgroep Rechtsbijstand in Vreemdelingenzaken (bestaande uit vertegenwoordigers NCB en Universitair Asielfonds) 1972-1984; Uitspraken Arrondissementsrechtbank 1978-1985; Uitspraken Raad van State 1977-1994.

-NOS Programma Paspoort Collectie

Periode: 1974-1992.

Omvang: 1.85 m.

Ontsluiting: Voorlopige lijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Televisieprogramma van de Nederlandse Omroep Stichting (NOS) vanaf 1975 voor buitenlandse werknemers, later immigranten, uit Italië, Joegoslavië, Marokko, Spanje en Turkije, bestaande uit korte wekelijkse per nationaliteit afzonderlijke uitzendingen met informatie omtrent de Nederlandse samenleving en nieuws uit het land van herkomst en langere thema-uitzendingen.

Inhoud: Correspondentie, vergaderstukken en notities van de eindredactie 1974-1976, 1980-1992; nota's van overheid en welzijnsorganisaties, scripties en andere documentatie betreffende migranten, vreemdelingenwetgeving en migrantenomroepen in binnen- en buitenland 1972-1990.

-Remplod-onderzoeksproject (Reintegration of Emigrant Manpower and Local Opportunities for Development)

Periode: 1973-1978.

Omvang: 2.36 m.

Ontsluiting: Voorlopige lijst.

Toegankelijkheid: Toegankelijkheid:

Remplod-onderzoeksproject (Reintegration of Emigrant Manpower and Local Opportunities for Development). Onderzoeksproject betreffende de sociale en economische gevolgen van arbeidsmigratie voor de landen of regio's van herkomst, gefinancierd door het ministerie van Ontwikkelings-samenwerking en uitgevoerd door het NUFFIC/IMWOO in Den Haag, in Marokko, Tunesië en Turkije.

Inhoud: Stukken afkomstig van Rinus Penninx betreffende het Turkse deel van het project en stukken afkomstig van het IMWOO.

-Steungroep Landhervorming Portugal Nijmegen

Periode: (1973-) 1977-1990.

Omvang: 2.65 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

De Steungroep Landhervorming Portugal Nijmegen werd opgericht in september 1977 onder de naam "Che Guevara-groep". Doel was de landhervorming in Portugal te ondersteunen in de vorm van werkcampagnes op de landbouwcoöperaties, financiering van speciale bouwprojecten en aankoop van materieel. Ook werd er in Nederland en in Portugal politieke druk uitgeoefend en propaganda gevoerd.

Inhoud: Notulen 1977-1988; correspondentie 1978-1989; logboeken van de werkcampagnes op de landbouwcoöperaties 1976-1982, 1985-1986; documentatie betreffende de landhervorming.

-Stichting Buitenlanders Peregrinus (Beverwijk)

Periode: 1956-1986.

Omvang: 6.1 m.

Ontsluiting: Voorlopige lijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

Peregrinus-Stichting is opgericht op initiatief van het Bedrijfsapostolaat bij de Hoogovens in 1956 (notariële akte 1957) ten behoeve van de opvang en begeleiding van buitenlandse werknemers.

Inhoud: Notulen en andere bestuursstukken, correspondentie, stukken met gegevens over buitenlandse werknemers, huisvesting, gebedsruimten, illegalen, contacten met commissies,

(kerkelijke) organisaties, ministeries, Landelijke Stichting Bijstand Buitenlandse Werknemers, Spaanse organisaties, brieven buitenlanders, notulen, commissie Huwelijk en Gezin. 1964-1969; Werkgroep Huwelijk en Gezin. 1967-1968; aantallen buitenlanders per 1-1-1971, aantallen buitenlanders per 1-1-1972 t/m 1-1-1980.

-Stichting de Poort (Den Haag)

Periode: (1947-) 1956-1982 (-1991).

Omvang: 3 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

De Stichting Haags Katholiek Jongeren Centrum 'De Poort' (HKJC) werd opgericht in 1956; vanaf 1958 bood zij onderdak aan jonge migranten van het platteland; al vanaf 1960 ging het vooral om de opvang van buitenlandse werknemers; het maatschappelijk werk werd in 1966 ondergebracht in de separate Stichting Begeleiding Buitenlandse Werknemers voor Den Haag en omstreken (BBW); de HKJC heette vanaf 1969 Stichting De Poort; vanaf 1971 werd in Delft hetzelfde werk verricht door de Stichting De Delftse Poort; in 1974 ging Stichting De Poort failliet; het werk van de BBW kon vanaf 1975 worden voortgezet in de Stichting Regionaal Centrum Buitenlanders Zuid Holland West (RCB); de verschillende groepen buitenlandse werknemers hadden hun eigen ontmoetingsruimten, de casa's, en later hun eigen vereniging; al in 1968 werd de Stichting voor Antillianen opgericht en in 1969 de Stichting voor Surinamers; pas na verkoop van het pand in Delft in 1988 kon Stichting De Poort in 1991 haar financiële verplichtingen definitief afwikkelen.

Inhoud: Stichting Haags Katholiek Jongeren Centrum en Stichting De Poort: agenda's en notulen van het algemeen- en dagelijks bestuur 1956-1975, 1984, 1987; algemene correspondentie 1959, 1961, 1963-1975; jaarverslagen 1956-1969; statuten 1956, 1966-1967, 1969, 1984;

organisatiestukken 1956-1973; financiële stukken 1956-1973; stukken betreffende onroerend goed 1956-1983, opening en jubileum van De Poort 1959, 1964, liquidatie 1965-1976, 1987-1991, pensions 1958-1974, maatschappelijk- en opbouwwerk 1954-1973, contacten met de overheid 1958-1973, contacten met andere organisaties 1956-1973; documentatie (1947-) 1965-1976.

Stichting Begeleiding Buitenlandse Werknemers (BBW) en Stichting Regionaal Centrum Buitenlanders (RCB): agenda's en notulen van het bestuur en het dagelijks bestuur 1966-1975, 1977, 1980; ingekomen stukken en kopieën van uitgaande stukken 1967-1973; jaarverslagen 1973-1979; statuten 1966-1968, 1975; organisatiestukken 1974-1980; financiële stukken 1966-1981; stukken betreffende pensions 1969, 1971-1972, maatschappelijk- en opbouwwerk 1968-1982, 1988, opleiding en stages 1971-1982, contacten met de overheid 1966-1982, contacten met andere organisaties 1968-1982; overige stukken 1968-1985; documentatie 1968-1982. Stukken betreffende de Stichting voor Antillianen 1965-1974, Stichting voor Surinamers (1962-) 1969-1973, Stichting de Delftse Poort 1970-1979 (-1983) en Stichting Huize St. Martinus 1979-1983.

-Suriname Comité

Periode: 1968-1977.

Omvang: 2.15 m.

Ontsluiting: Voorlopige lijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

Het Suriname Comité is in 1970 ontstaan uit het in 1969 opgerichte Aluminium-comité, als samenwerkingsverband van Surinamers en Nederlanders met als doel de strijd van het Surinaamse volk tegen uitbuiting en voor een menswaardig bestaan te steunen.

Inhoud: collectie voornamelijk bestaande uit krantjes, stencils, brochures, pamfletten, werkmappen en andere documentatie over acties, Suriname en Surinamers in Nederland; stukken Aluminium-

comité, brievenactie verbod Nederlandse Volksunie 1977; enige correspondentie, agenda's en blocnotes van Johan Wickel; notulen van de vergaderingen van het Suriname Comité; correspondentie; stukken betreffende het Democratisch Jongerenfront en politieke scholing; stukken betreffende de Volkspartij; stukken betreffende de houtexploitatie door Bruynzeel en de activiteiten van OGEM; stukken betreffende de door 'Meatball' vervaardigde video 'Ik moest een huis kopen' 1974-1977.

-Werkgroep Buitenlandse Arbeiders Leiden

Periode: 1969-1974 (-1979).

Omvang: 0.72 m.

Ontsluiting: Voorlopige lijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk met uitzondering van twee nummers.

De Werkgroep Buitenlandse Arbeiders Leiden is opgericht in 1969 en was actief tot ongeveer 1974. De collectie is in 1991 door het IISG ontvangen van Rinus Penninx en Jan Lucassen, oprichters en leden van deze werkgroep.

Inhoud: Notulen, correspondentie; stukken betreffende huisvesting van gastarbeiders in Leiden; cursusmateriaal samengesteld door de werkgroep; stukken van landelijke en plaatselijke werkgroepen; stukken betreffende Marokko 1970-1976 en het 'Turkenproces' te Utrecht 1979.

-Werkgroep Internationaal Beleid

Periode: 1975-1980.

Omvang: 0.6 m.

Ontsluiting:

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

De Werkgroep Internationaal Beleid (WIB) in Utrecht richtte zich in de tweede helft van de jaren zeventig op wijkgerichte activiteiten, vooral in de wijken Pijlswaard en Wittevrouwen en omgeving; de activiteiten bestonden uit taalonderwijs, hulp bij aanvragen van huursubsidie, kinderbijslag etc.en de bestrijding van organisaties als de Turkse 'grijze wolven', waarbij werd samengewerkt met het Landelijk Actie Komitee Anti-Fascisme.

Inhoud: Notulen van vergaderingen en andere stukken betreffende de wijkgerichte activiteiten van de Werkgroep Internationaal Beleid (WIB) 1975-1980; stukken betreffende het Landelijk Actie Komitee Anti-Fascisme (LAKAF) 1979-1980.

Grotere collecties waarin zich onder meer materiaal over migranten bevindt

- Aa, Henri

Periode: 1913-1962.

Omvang: 9 m.

Ontsluiting:

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Henri Aa (1913-1962). Doctoraal rechten Universiteit van Amsterdam, daarna verschillende functies; in 1947 naar Indonesië, werkzaam op departement van Justitie te Djakarta 1947-1950, daarna werkzaam bij de Nationale Trust Maatschappij Djakarta; nevenfuncties als docent en juridisch adviseur ministers; in 1957 terug naar Nederland; werkzaam op het IISG 1959-1962.

Inhoud: Stukken betreffende financiële, economische en juridische kwesties, met name betreffende Nederlandse activiteiten in Indonesië ca 1946-1957; in verband met zijn functie op het departement van Justitie te Djakarta: stukken betreffende rechtsherstel/oorlogsschade voor Nederlandse ondernemingen, de vorming van de Republik Indonesia Serikat en grondwetgeving Republik Indonesia, soevereiniteitsoverdracht, internationaal recht, Nederlandse ondernemersorganisaties, financiële en economische kwesties 1948-1950; stukken in verband met de Nationale Trustmaatschappij te Djakarta en andere functies in die periode - jaren vijftig - onder meer betreffende Nederlandse ondernemersbonden, scheepvaartzaken (firma Inaco), buitenlandse investeringen, bankzaken, arbitrage exporteursfirma's, commerciële stichtingen; kwesties betreffende nationaliteiten; staatsburgerschap; rechtspositie buitenlanders, agrarische zaken, landbouwconcessies Sumatra, havenprojecten.

-Altinform

Periode: (1959-) 1973-1987.

Omvang: 20.12 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

De basis voor Altinform werd rond 1970 gelegd toen bij een sociaal conflict bij Bell Telephone (ITT) een aantal werknemers knipsels ging verzamelen voor een vergelijking van de gevarieerde verslaggeving. De verzameling groeide en in 1973 werd de vereniging opgericht. De laatste knipsels werden in 1987 verzameld, waarna de vereniging opgeheven en het archief in 1990 overgebracht werd naar de collectie sociale documentatie (CSD) in het IISG.

Inhoud: Documentatie betreffende o.a. de steenkoolmijnen (met persoverzichten van Altinform over de mijnen in Belgisch Limburg) 1966-1979; buitenlandse werknemers en andere immigranten 1968-1986; arbeidsconflicten, stakingen en andere sociale conflicten. 1969-1986 en werkloosheid.

-Amsterdamse Bestuurdersbond (ABB)

Periode: 1945-1960.

Omvang: 13.8 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst

Toegankelijkheid: Beperkt.

De Amsterdamse Bestuurders-Bond (ABB), opgericht in 1899, vormde een overkoepelende organisatie van in Amsterdam aanwezige moderne vakverenigingen. Op 1 januari 1971 werd de naam van de Bond gewijzigd in afdeling Amsterdam van het NVV.

Inhoud: Stukken betreffende emigratie 1951-1954, 1957-1960.

-Associatie van Bedrijven op Coöperatieve Grondslag (ABC)

Periode: (1913-) 1959-1995.

Omvang: 11 m.

Ontsluiting: Voorlopige lijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

In 1959 richtte een zevental door werkers beheerde bedrijven de Associatie van Bedrijven op Coöperatieve grondslag (ABC) op, naar het voorbeeld van de Franse organisatie Confédération Général des Sociétés Coopératives des Ouvrières de Production (CGSCOP). De doelstelling van

de ABC was het bevorderen van de belangen en het officieel vertegenwoordigen van werknemersproductiecoöperaties.

Inhoud: Archieven van de ABC, VPO, SZB en de LVPL en onder andere Werknemersparticipatie, ca. 1986-1994. Regionale ontwikkelingsmaatschappijen, ca. 1983-1984, ook Sociale organisatie/Kleinschaligheid, Etnisch ondernemerschap, ca. 1984-1986.

- Beumer, Ton

Periode: (1918) (1954) 1963-1985.

Omvang: 1.25 m.

Ontsluiting: Voorlopige lijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Ton Beumer werkte in 1982 en 1983 bij de afdeling CSD (Collectie Sociale Documentatie) van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam.

Inhoud: Stukken betreffende indianen, indianenbeweging, inheemse volken, nationale minderheden, mensenrechten, Vierde Russell Tribunaal.

- Breunissen, Klaas

Periode: 1964 - 1983.

Omvang: 1.72 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Klaas Breunissen (1949) studeerde niet-westerse sociologie aan de Universiteit van Amsterdam. In 1990 publiceerde hij samen met Fons Grasveld het boek 'Ik ben een Javaan uit Suriname' over de honderdjarige geschiedenis en cultuur van Javanen in Suriname.

Inhoud: De collectie bestaat uit alfabetisch op onderwerp geordende documentatie over de ontwikkelingen op sociaal, politiek en economisch gebied in Suriname en de situatie van Surinamers in Nederland zoals opvang, spreiding en vestiging van de Surinamers in Nederland; organisaties van Surinamers in Nederland; remigratie.

- Commandeur, C.N.M.

Periode: 1950-1980.

Omvang: 8 m.

Ontsluiting: Plaatsinglijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

C.N.M. (Cees) Commandeur (1931-1987); administrateur bij de Katholieke Federatie van Beambtenbonden in de Industrie (KFBI) 1964-1966; penningmeester 1966-1972, daarna algemeen secretaris van Nederlandse Katholieke Bond van Leidinggevend en Toezichthoudend Personeel (KLP); vanaf 1972 bestuurder van het Nederlands Katholiek Vakverbond (NKV), 1976-1984 van de Federatie Nederlandse Vakbewegingen (FNV); voor FNV en op persoonlijke titel actief in veel organisaties.

Inhoud: Stukken betreffende organisaties op het gebied van buitenlandse werknemers: Stichting Cura Migratorum; Katholieke Emigratie Centrale (KEC); Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken van het Ministerie van Justitie; Werkgroep Rechtsbijstand in Vreemdelingenzaken; EEG-Raadgevend Comité Vrij Verkeer van Werknemers; Algemene Emigratie Centrale (AEC); Anti Discriminatie

Overleg (ADO); Orgaan van Overleg en Samenwerking; Landelijke Samenwerking van Organisaties van Buitenlandse Arbeiders (LSOBA); Emigratiebestuur; Stichting Project Remigratie Buitenlandse Werknemers; Voorlopige Commissie van Overleg en Coördinatie Inzake Voorlichting over Remigratie van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 1975-1987.

-CNV. District Overijssel

Periode: 1972-1989.

Omvang: 1.35 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Toegankelijkheid:

De CNV-subdistrictsraad NO-Overijssel werd in 1979 door een vijftal plaatselijke Christelijke Besturenbonden opgericht als contactorganisatie, waarvan de districtsbestuurder van het CNV in de provincie permanent deel uitmaakte; de CNV-districtsraad Overijssel werd opgericht in 1981.

Inhoud: Stukken van de provinciale CNV-werkgroepen Anders Actieven, Buitenlandse Werknemers, Etnische Minderheden, Ontwikkelingssamenwerking Overijssel en Vrouwen, 1983-1989.

-CPN-District Zaanstreek

Periode: 1962-1990.

Omvang: 1 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

Inhoud: Stukken betreffende politieke vluchtelingen en remigratie 1988-1989, de anti-racismestrijd 1984 en documentatie.

-Collectie Sociale Documentatie (CSD)

De Collectie Sociale Documentatie (CSD) bij het IISG omvat materiaal op het gebied van alternatieve en sociale bewegingen, zoals *underground*- en jongerencultuur, studenten-, kraak- en buurtbeweging, antikernenergie en *new age* beweging. Bij deze collectie is er ook materiaal over de gastarbeiders, migranten, buitenlanders, minderheden en grammofoonplaten met etnische muziek.

-Evert Vermeer Stichting (Amsterdam)

Periode: (1962-) 1966-1996.

Omvang: 21.45 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

De Evert Vermeer Stichting (EVS) werd opgericht door de Partij van de Arbeid, de Vrouwenbond van de PvdA en de Federatie van Jongeren-groepen op 1 februari 1967; doelstelling van de EVS is de ontwikkeling in economisch achtergebleven delen van de wereld te bevorderen, zo mogelijk in democratisch-socialistische richting.

Inhoud: Stukken betreffende publiciteit, conferenties, gewesten, commissies, werkgroepen, Latijns Amerika, Afrika, Indonesië, vrouwenwerk, minderheden; documentatie (1962-) 1966-1994; stukken betreffende de Kommissie Kulturele Minderheden, 1976-1982.

-FNV Jongeren

Periode: Ca.1990-1994.

Omvang: 10.13 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

FNV Jongeren is gestart in 1990; voerde landelijk campagnes voor betere beloning en werkomstandigheden van jongeren; behartigde met name de belangen van meisjes, allochtonen en werkloze jongeren; naast landelijke en regionale activiteiten richtte ze zich ook op internationale activiteiten, zoals het El Sol Project.

Inhoud: Stukken betreffende de arbeidsomstandigheden van werkende (migranten) jongeren 1983-1989; stukken betreffende migrantenjongeren, 1989 en later.

-FNV. Vrouwensekretariaat

Periode: (1958) 1959-1999.

Omvang: 18.25 m.

Ontsluiting: Voorlopige lijst

Toegankelijkheid: Beperkt.

Het NVV-Vrouwensekretariaat werd ingesteld op het congres van het NVV in oktober 1959. Na de fusie van het Nederlands Verbond van Vakverenigingen en het Nederlands Katholiek Vakverbond rond 1980, die leidde tot de oprichting van de Federatie van Nederlandse Vakverenigingen (FNV), werd de naam gewijzigd in FNV-Vrouwensekretariaat.

Inhoud: Stukken betreffende de Algemene Bijstandswet, de Algemene Weduwen- en Wezenwet, de Arbeidstijdenwet, belastingen, Breed Platform Vrouwen voor Economische Zelfstandigheid, emancipatiebeleid, etnische minderheden, discriminatie, gelijke behandeling, internationale contacten, kinderopvang, het Landelijk Netwerk Positieve Actie, pensioenen, werkgroepen van de Sociaal-Economische Raad en de Stichting van de Arbeid.

-Ford Nederland (Amsterdam). Ondernemingsraad

Periode: 1946-1982.

Omvang: 2.5 m.

Ontsluiting:

Toegankelijkheid: Beperkt.

Ondernemingsraad en Bedrijfsledengroep Ford Nederland NV Amsterdam. Ford Amsterdam, gesticht in 1933, werd eind december 1981 gesloten.

Inhoud: Stukken afkomstig van Jan Cartier (vanaf 1972 in dienst van Ford; secretaris van de Bedrijfsledengroep): voornamelijk stukken betreffende de acties voor het behoud van de Fordfabriek 1980-1981; daarnaast notulen van de OR 1946-1970 (onvolledig), dossiers onder meer betreffende buitenlandse werknemers, werkclassificatie, internationale contacten en Ford in het buitenland 1978-1981; stukken afkomstig van P. van den Bosch, secretaris van de OR: notulen, correspondentie, rapporten en circulaires betreffende de acties voor het behoud van de Fordfabriek; documentatie.

-Gemeenteraadsfractie van de Partij van de Arbeid in Amsterdam

Periode: (1969-)1972-1977(-1981).

Omvang: 0.95 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

Inhoud: Stukken betreffende Surinaamse en andere migranten, 1973-1974.

-Intergovernmental Committee for European Migration

Periode: 1952-1955.

Omvang: 0.04 m.

Ontsluiting:

Toegankelijkheid:

Inhoud: Notulen, rapporten en geprint materiaal.

-ID - Textarchiv

Periode: 1973-1999.

Omvang: 16.5 m.

Ontsluiting:

Toegankelijkheid:

Ooit begonnen in Duitsland als een centrum voor de alternatieve media en daarna verhuisd naar Amsterdam.

Inhoud (onder meer): materiaal over migranten in Duitsland en andere West-Europese landen.

- Janmaat, Johannes G.H. (Hans)

Periode: 1954, 1962, 1970-1999.

Omvang: 4.5 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

J.G.H. (Hans) Janmaat (1934-2002); studeerde politicologie in Amsterdam 1966-1972; gaf vanaf 1972 parttime les in maatschappijleer aan middelbare scholen; enkele functies voor de KVP 1972-1979; lid van de mediacommissie van DS'70 1979-1980; in de jaren tachtig en negentig leider van de populistische, onderling verdeelde en klein gebleven extreemrechtse partijen Centruumpartij (CP) en Centrumdemocraten (CD); partijvoorzitter van de CP vanaf 1981, Tweede-Kamerlid vanaf 1982 en allerlei functies bij de ondersteunende stichtingen van de CD tot hij na een machtsstrijd door het bestuur aan de kant geschoven wordt in 1984; Janmaat bleef in de Tweede Kamer, nu voor de door hemzelf in 1984 opgerichte Centrum Democraten (CD), waarvan hij in 1985 voorzitter werd met daarnaast allerlei functies in ondersteunende stichtingen; behaalt 3 zetels in de kamer in 1994; het doek valt voor Janmaat in 1998 als hij alle CD zetels verliest; na 13 jaar Kamerlidmaatschap wordt hij gepasseerd voor het gebruikelijke lintje.

Inhoud: Stukken betreffende de aanklacht van een inwoner van Breda tegen de Nederlandse regering inzake rechtsgeldigheid van Nederlanderschap bij immigratie uit Suriname en Brits-Guyana. 1982-1993; stukken betreffende het proces van het openbaar ministerie tegen Janmaat, Schuurman en de CD inzake het in de periode 1989 tot 1991 in teksten en in televisie- en radio-uitzendingen beledigen en aanzetten tot haat tegen of discriminatie van minderheden en buitenlanders en het handelen in strijd met wettelijke anti-discriminatie-artikelen 1990-1997; documentatie voor het onderzoek minderheden en betreffende antidiscriminatie-wetgeving. 1954, 1968, 1990-1992; stukken betreffende het proces van enkele organisaties voor belangenbehartiging van buitenlanders en minderheidsgroeperingen en anderen tegen de CP inzake het verspreiden van discriminerende en beledigende pamfletten 1982-1983; stukken betreffende het proces van M. Oukbih en enkele

organisaties voor belangenbehartiging van buitenlanders en minderheidsgroeperingen tegen de CD en Janmaat inzake het verspreiden van beledigende en racistische pamfletten en het doen van verboden uitspraken. 1986; stukken betreffende het proces van O. El Bardi en enkele organisaties voor belangenbehartiging van buitenlanders en minderheidsgroeperingen tegen de CD, Janmaat en W.T.E. (Wim) Vreeswijk inzake onrechtmatige of tendentieuze uitspraken door de CD in een uitzending voor de politieke partijen 1989, 1991; stukken betreffende het proces van het openbaar ministerie tegen Janmaat, Schuurman en de CD inzake het in de periode 1989 tot 1991 in teksten en in televisie- en radio-uitzendingen beledigen en aanzetten tot haat tegen of discriminatie van minderheden en buitenlanders en het handelen in strijd met wettelijke anti-discriminatie-artikelen. 1990-1997.

-Komitee Indonesië

Periode: (1940-) 1956-2000.

Omvang: 52.75 m.

Ontsluiting: Voorlopige lijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Komitee Indonesië werd opgericht in 1968 met als doel het geven van voorlichting over het 'andere Indonesië', het beïnvloeden van politici, het ondersteunen van de strijd voor onafhankelijkheid van het volk van Oost-Timor en het actievoeren tegen schending van de mensenrechten.

Inhoud: Notulen, correspondentie, rondzendbrieven; stukken betreffende onderwijsprojecten, de gezondheidsgroep, transmigratiebeleid, Inter Gouvernemente Groep voor Indonesië (IGGI), Komitee Verbreek de Banden met Indonesië; steun aan politieke gevangenen en bestrijding discriminatie van minderheden betreffende Indonesië; documentatie.

-Nederlandsche Federatieve Bond van Personeel in Openbaren Dienst

Periode (1893-) 1918-1940.

Omvang: 27 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Opgericht in 1906, aangesloten bij het NAS; in 1918 sloot zich de Algemeene Bond van Losse Rijkswerklieden (opgericht in 1916) aan; omdat het NAS tot de in 1933 voor ambtenaren verboden organisaties behoorde, trad de Nederlandsche Federatieve Bond 1.12.1935 uit het NAS.

Inhoud: Onder meer stukken betreffende de wettelijke regeling van arbeid in loondienst door vreemdelingen. 1925, 1928-1931, 1933 en z.j.; vreemdelingen, 1909-1949.

-Plaatselijk Arbeids-Secretariaat (PAS) te Amsterdam

Periode: 1918-1933.

Omvang: 5.6 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Ontstaan in 1897 naar aanleiding van door het NAS toegestuurde conceptreglementen voor plaatselijke arbeidssecretariaten met als doel plaatselijke vakorganisaties bijeen te brengen; in 1940 opgeheven.

Inhoud: Onder meer stukken betreffende steun aan naar Nederland gevluchte buitenlanders, 1924.

-PvdA

Periode: 1946-1993.

Omvang: 374.16 m.

Ontsluiting: Inventaris (gedeelte 1946-1966).

Toegankelijkheid: Beperkt toegankelijk

De inventaris betreft een gedeelte van het archief van de Partij van de Arbeid (PvdA) en beslaat de periode 1946-1966 (1967). Dat is ongeveer de helft van het nu op het IISG aanwezige archief van de PvdA, zowel in termen van tijd als omvang. Op dit moment beslaat het archief de periode 1946 tot 1993 en heeft in totaal een omvang van circa 400 m.

Het PvdA-archief bevat informatie over zeer uiteenlopende onderwerpen. Hier worden slechts die gedeelten genoemd die betrekking hebben op migratie en vestiging.

Inhoud: Onder meer stukken van het Werkcomité van de Nationale Commissie voor Vluchtelingen hulp, vanaf 1954 de Nederlandse Federatie voor Vluchtelingen hulp. 1952-1960; Stukken van het Voorlopig Comité van Contact inzake de tijdelijke opnemings van buitenlandse kinderen in Nederland, vanaf 1954 Contactcomité voor het Tijdelijk Opnemen van Buitenlandse Kinderen. 1953-1963; Persoonsdossiers betreffende kinderen van vluchtelingen uit Oost-Europa. 1953, 1959-1962; Persoonsdossiers betreffende individuele vluchtelingen. 1949-1962; Commissie ter bestudering van het Duitse Vluchtelingenvraagstuk (Com 22). 1949-1950, Correspondentie betreffende de actie voor plaatsing van Oostenrijkse kinderen in Nederland. 1947-1950.

-PvdA. Tweede Kamerfractie

Periode: 1955-1992.

Omvang: 43.45 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

Inhoud: Onder meer stukken van de fractiecommissie Culturele Minderheden 1979-1991, werkgroep Gelijke Behandeling Vreemdelingen 1987, fractiecommissie Anti Discriminatiewetgeving 1988, fractiecommissie Suriname en Nederlandse Antillen 1971-1975.

-PvdA. Afdeling Haarlem

Periode: 1959-1986.

Omvang: 1 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

Inhoud: Onder meer stukken betreffende culturele minderheden.

-De Rooie Vrouwen in de Partij van de Arbeid

Periode: (1946-)1973-1983.

Omvang:13.5 m.

Ontsluiting: Voorlopige lijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

Inhoud: Onder meer stukken betreffende contacten en samenwerking met de vrouwenorganisaties van de buitenlanders in Nederland; politieke vrouwenorganisaties en de Algemene Emigratie; beleidsverslag van de Algemene Emigratie Centrale (AEC); correspondentie met zusterorganisaties in de verschillende landen.

-Silvio van Rooy en International Society Kurdistan (ISK)

Periode: 1948-1982 (-1991).

Omvang: 12.5 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Silvio van Rooy, freelance journalist en beroepspublicist, werd in 1924 in Rotterdam geboren. Hij schreef soms onder het pseudoniem Hans Weerd - regelmatig in zowel Nederlandse (o.a. Algemeen Handelsblad en Katholieke Illustratie) als buitenlandse kranten en tijdschriften. Onderwerpen zoals religie en minderheden - voornamelijk in Oost-Europa, Sovjet-Unie en China - waren belangrijke thema's in zijn werk.

De International Society Kurdistan (ISK) werd in 1960 te Amsterdam opgericht als een stichting door een groep Nederlandse journalisten en studenten waaronder Silvio van Rooy. De ISK hield zich voornamelijk bezig met onderzoek en publiciteit op internationaal niveau over Koerdische zaken en geschiedenis.

Inhoud: Het archief is gedeeltelijk afkomstig van Silvio van Rooy en gedeeltelijk van de International Society Kurdistan (ISK); persoonlijke stukken van Van Rooy, stukken afkomstig van de ISK; ook materiaal van the Kurdish Students Society in Europa (voornamelijk beeld- en geluidsmateriaal) .

-Sociaal Democratische Arbeiderspartij SDAP

Periode: 1894-1946.

Omvang: 74 meter.

Ontsluiting: Inventaris.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk

Opgericht in 1894 te Zwolle; in 1940 werd de partij op non-actief gesteld; een collaborerend deel van de aanhang ging door onder de naam Nederlandse Socialistische Werkgemeenschap; in 1945 werd de SDAP heropgericht; na de oprichting van de PvdA in 1946 werd de SDAP als functionerende partij opgeheven, maar bleef bestaan als 'SDAP in liquidatie'.

Inhoud (onder meer): Stukken betreffende de Commissie voor de ontvangst en verzorging van Belgische kinderen 1913, stukken betreffende steun aan Oostenrijkse kinderen, later ook aan Hongarije, en vanaf 1921 aan 'Hongerend Rusland 1917-1923, Notulenboek en correspondentie van de Commissie voor plaatsing van kinderen uit het Roergebied, correspondentie van de Nederlandsche Centrale voor vacantielkinderen uit Duitsland te Leiden 1923-1924, stukken betreffende steun aan met name Russische emigranten en vluchtelingen, stukken van de Vereeniging Steun aan Doortrekkenden (Hachnosas Oerechtem) en kwitanties van door Joodse vluchtelingen ontvangen gelden, stukken betreffende een 'interneringsdepot' te Bergen voor Russen en de bemoeienissen van de Oekraïense vluchteling J. Barmat daarmee 1918.

-Het Staatsarchief Het archief van de kraak- en actiebeweging in Nederland

Het Staatsarchief is opgericht in 1991 in de Amsterdamse Staatsliedenbuurt.

Inhoud: Deze collectie bevat ook materiaal over de migranten: Solidariteit met de familie Gümüs; vrouwensteungroep vluchtelingen; kerkasiel Zairezen; handleiding voor illegale arbeiders in Nederland; Askv/steunpunt vluchtelingen; krant tegen het huidige uitzettingsbeleid; anti-grenskamp '99; solidariteit met transgender vluchtelingen; acties tegen Amicales etc.

-Stichting van de Arbeid

Periode: (1940) 1945-1970 (-1984)

Omvang: 48.6 m.

Ontsluiting: Inventaris en plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

Opgericht 17.5.1945 na lange voorbereidingen tijdens de Tweede Wereldoorlog met als doel overleg en samenwerking tussen werkgeversorganisaties en vakcentrales ten aanzien van loonoverleg, arbeidsgeschillen, werktijden en sociale verzekeringen.

Inhoud (stukken over de migranten en migratie): immigratie; inlichtingen loonregelingen; Internationale Arbeidsbureau's (algemeen en rapporten); Emigratiecommissie; Internationale Arbeidsorganisaties (industriële commissies); Commissie Internationale Arbeidsorganisaties (correspondentie, samenstelling, notulen, vergaderstukken); Internationale Arbeidsconferentie; Buitenlandse Arbeidskrachten; Vluchtelingenhulp e. d

-Stichting Lau Mazirel

Periode: (1963-) 1981-1997.

4.85 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

Begin jaren tachtig werd na opheffing van de Stichting ROM de Stichting Lau Mazirelfonds opgericht, genoemd naar de in 1974 overleden Amsterdamse advocaat Mr. Lau Mazirel. Deze stichting zette zich in voor mensen die reizend en nomadisch leven. Hierna(ast) ontstond de

Vereniging Lau Mazirel, die zich inzet voor rechten en belangen van Zigeuners (Roma en Sinti). Deze Vereniging geeft voorlichting en bestrijdt discriminatie via het tijdschrift 'o DROM'.

Inhoud: Notulen van bestuurs- en ledenvergaderingen, correspondentie 1994-1996; stukken betreffende het zigeuner- en minderhedenbeleid, opvang van vluchtelingen, jurisprudentie Woonwagewet, het tijdschrift 'o DROM', de reizende tentoonstelling.

-Suparna Sastra Diredja

Periode: (1930-) 1950-1996 (-1998).

Omvang: 7 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Suparna Sastra Diredja werd geboren op 2 februari 1915 in het dorp Tarogong te Garoet, West Java, Indonesië. Suparna Sastra Diredja was actief in verschillende sociale bewegingen sinds zijn middelbare schooltijd. Hij was lid van het hoofdbestuur van de Indonesia Moeda en tevens verantwoordelijk redacteur van het gelijknamige maandblad. In 1937 werd hij door de landraad in Batavia veroordeeld tot tien maanden gevangenisstraf wegens de publicatie van 'opruierende artikelen' in Indonesia Muda. Tijdens de Japanse bezetting nam Suparna Sastra Diredja deel aan de anti-Japanse ondergrondse beweging op West-Java. Na de Tweede Wereldoorlog, direct na de proclamatie van de republiek Indonesië, stichtte Suparna Sastra Diredja de 'Angkatan Pemuda Indonesia', een gewapende jeugdeenheid in Bandung. Na de onafhankelijkheid werd Suparna Sastra Diredja vice-voorzitter van de vakbond Sarbupri en lid van de Centrale leiding van de vakbond SOBSI. In Nederland was Suparna Sastra Diredja vanaf het begin actief in bewegingen voor democratie en mensenrechten in Indonesië.

Inhoud: In het archief bevindt zich uitgebreide documentatie voornamelijk over Indonesië, met name over de politieke situatie, politieke processen, politieke gevangenen, aantekeningen over Javaanse migranten naar Suriname, vluchtelingen en ballingen en overige onderwerpen.

- Sixma van Heemstra, F.S.

Periode: 1946-1993.

Omvang: 3,6 m.

Ontsluiting:

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

F.S. Sixma van Heemstra werd geboren in Den Haag 1916 en overleed te Heerenveen in 1999. Studeerde kunstgeschiedenis; actief in de Friese beweging; leraar, daarna vertaler bij de EEG.

Inhoud: Collectie betreffende 'Europese minderheden'; bevat documentatie over Westeuropese en enkele Oosteuropese minderheden 1946-1981; artikelen van en correspondentie met vertegenwoordigers van deze minderheden.

- Uitgeverij van Gennep

Periode: 1962-1997.

Omvang: 19 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

In september 1962 begonnen Rob van Gennep en Johan Polak gezamenlijk de uitgeverij Polak & Van Gennep aan het Spui in Amsterdam. In 1969 scheidten zich beider wegen. Johan Polak zette

de zaken voort onder de naam Athenaeum/Polak & Van Gennep. Medefirmant Rob van Gennep en vroegere onderdirecteur Jaap Jansen, die nu medefirmant werd, splitsten zich af als Van Gennep N.V.

Inhoud: Stukken betreffende migranten: Schumacher, Peter: 'De minderheden', 1979-1987; 'Nederlands racisme', 1984-1985.

-Vereniging Sociale Advokatuur Amsterdam (VSAA)

Periode: 1980-1997.

Omvang: 4 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

De Werkgroep Sociale Advokatuur is in 1980 opgericht en in 1981 voortgezet in de Vereniging Sociale Advokatuur Amsterdam (VSAA). Doelstellingen zijn het verdedigen en versterken van de positie van onder meer werknemers, uitkeringsgerechtigden, huurders, woningzoekenden, strafrechtelijk vervolgd, migranten en vluchtelingen. Advokatenkantoren die zich geheel of grotendeels bezighouden met gefinancierde rechtshulp en die de doelstellingen onderschrijven, kunnen lid worden.

Inhoud: Stukken betreffende diverse commissies en werkgroepen van de VSAA (o.a. Werkgroep Vreemdelingenrecht) 1981-1992; stukken betreffende de Vereniging Sociale Advokatuur Nederland, de Ordes van Advokaten, de Vereniging voor Rechtshulp en het zgn. Driehoeksoverleg. Stukken afkomstig van bestuursleden van de VSAA 1980-1997.

-Vereniging van Dienstplichtige Militairen

Periode: 1966-1996.

Omvang: 58.22 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

Vereniging van Dienstplichtige Militairen (VVDM) werd opgericht op 4 augustus 1966 als vakbond voor dienstplichtigen; werd in 1969 formeel gesprekspartner van de Minister van Defensie; organiseerde begin jaren zeventig spraakmakende acties over groetplicht en vrije haardracht en compensatieregelingen; leden in de jaren zeventig meer dan dertigduizend; had nauwe contacten met organisaties van dienstplichtigen in diverse Europese landen, aangesloten bij de FNV in 1990; opgeheven in september 1996 na het opschorten van de opkomstplicht.

Inhoud: Stukken betreffende minderheden en de krijgsmacht: Notulen van vergaderingen van de Discriminatie Commissie van de VVDM; cursussen van de Bijzondere Personeelszorg over het omgaan met minderheden; de integratie van etnische minderheden in de krijgsmacht; de geestelijke verzorging en voeding voor etnische minderheden; Pamfletten en berichten van de VVDM over racisme en discriminatie in de krijgsmacht; Rapporten van de Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht over de etnische en culturele minderheden in de krijgsmacht. Met reacties op de rapporten; de samenwerking met het Landelijk Bureau Racismebestrijding (LBR); de zaak rond moslimsoldaat Abdullah Haselhoef, die gedurende de vastenmaand Ramadan was ondergedoken; de zaak Mahesh, de Hindoe-soldaat die dienstbevelen weigerde omdat hij geen voedsel kreeg dat in overeenstemming was met zijn geloof; de dubbele dienstplicht van migranten, 1990-1993; demonstraties tegen racisme en discriminatie.

-Vrouwenbond NVV - Federatie Amsterdam

Periode: 1948-1960.

Omvang: 1.5 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

De Vrouwenbond in Amsterdam is opgericht in 1948 om de vrouwen van de leden van het NVV meer te betrekken bij de taak van de vakbeweging in de maatschappij. In 1973 werd landelijk besloten om de Federaties op te heffen en in Amsterdam vergaderde de Federatie voor de laatste keer in 1974. De afdelingen bleven bestaan in directe samenwerking met de Amsterdamse Bestuurdersbond vanaf 1974.

Inhoud: Het archief bevat correspondentie en stukken betreffende emigratie 1952-1953; correspondentie betreffende de opname van Berlijnse kinderen en correspondentie en overige stukken betreffende vluchtelingenhelp 1955-1960.

-Wiardi Beckman Stichting

Periode: 1946-1995.

Omvang: 72.84 m.

Ontsluiting: Voorlopige lijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

De Wiardi Beckman Stichting (WBS) is het wetenschappelijk bureau van de Partij van de Arbeid dat onder meer publicaties uitgeeft en een aantal secties en commissies heeft, zoals de sectie gemeente en provincie, die alle problemen die zich op het betreffende gebied voordoen, bestuderen en voorlichting geven.

Inhoud: Correspondentie, circulaire, verslagen en rapporten van de verschillende secties, werkgroepen en commissies (o.a. Financieel-Economische Sectie, Sectie Industrie Politiek en Wetenschappelijk beleid, Gezondheidszorg, Maatschappelijk Werk en Sociale Vragen); rapporten nota's en notities (o.a. Naar een Stadsvernieuwingsbeleid, Politiek en Planning, Socialisten en Verstedelijkingsbeleid, Decentralisatie van de Volkshuisvesting, Huisvesting van Minderheden); stukken betreffende Racisme-overleg en culturele minderheden.

- Wijk, J.H. (Hein) van

Periode: (1888) 1907-1981.

Omvang: 33 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

Wijk, Jan H. van (Hein) 1907-1981). Advocaat en procureur, behandelde veel zaken van dienstweigeraars; actief in de SDAP (ging in 1932 over naar de OSP), vanaf 1924 in talloze vredesorganisaties, onder meer Nederlandsche Christelijke Studenten Vredesbeweging, Jongeren Vredesactie, ANVA, WRI; redacteur van Vredesactie/t Kan anders, voor de PSP lid van de Eerste Kamer 1966-1974.

Inhoud: Het archief bevat stukken uit de periode (1888) ca 1920-1981: behandelde zaken voornamelijk van dienstweigeraars, woonwagenbewoners, vakbeweging; uitgebreide documentatie en andere stukken betreffende wetgeving dienstweigeraars in binnen- en buitenland, onder andere Comité tot Voorlichting van Gewetensbezwaarden inzake de Krijgsmilitaire Dienst en Contact Commissie Dienstweigerings Wet (CCDW), dossier Herman Groenendaal, woonwagenbewoners en zigeuners, etc., OVB, diverse landen onder meer Algerije, Vietnam, Amnesty International, etc.; stukken

betreffende vredesorganisaties met veel buitenlandse contacten, onder meer IAMV, Jongeren Vredesactie, ANVA, WRI, OCV, Vredesactie/ 't Kan Anders; stukken betreffende de PSP; brieven en manuscripten van Henriette Roland Holst; uitgebreide documentatie, boeken met aantekeningen, etc.

-Woon-Werkpand 'Tetterode'

Periode: 1981-1992.

Omvang 1.6 m.

Ontsluiting: Plaatsingslijst.

Toegankelijkheid: Vrij toegankelijk.

De geschiedenis van het woon-werkpand Tetterode begint op 17 oktober 1981 met de kraak van het leegstaande Tetterode-complex tussen de Bilderdijkstraat en de Da Costakade in Amsterdam.

Inhoud: Correspondentie met betrekking tot Mohammed Yaouah, die vanaf 1984 in Tetterode woonde en door het pand werd onderhouden, 1986-1989. Met een nota van de gemeenteraadsleden Van Hoeve, Koetje en Braak over illegale vreemdelingen, met o.a. M. Yaouah als voorbeeld, 18-6-1986.

-X min Y Beweging

Periode: 1967-2000.

Omvang: 23.84 m.

Ontsluiting: Voorlopige lijst.

Toegankelijkheid: Beperkt.

Stichting X min Y Beweging is opgericht in 1973 als onafhankelijke stichting. Voordien maakte de beweging deel uit van de NOVIB en bestond in feite al sinds 1953 als 'Daadwerkelijke gerechtigheid'. De inkomsten werden verkregen uit giften en bijdragen van leden. Steun werd en wordt verleend aan bevrijdingsbewegingen met als doel structuurveranderingen in de Derde Wereld en de 'Rijke Wereld'. Daarnaast wordt voorlichting gegeven door middel van publicaties en acties.

Inhoud: De stukken betreffende vluchtelingen en migranten van de verschillende landen dateren van 1978 tot 1993; stukken betreffende minderhedenorganisaties; dossier inzake toegekende subsidie aan het Aktie Komitee Wet Arbeid Buitenlanders (AKWAB) te Utrecht ten behoeve van demonstraties en manifestaties, 1976-1977; dossier inzake toegekende subsidie aan een groep vrijwilligers in een buurthuis in de Spaarndammerbuurt te Amsterdam ten behoeve van een brochure over hun ervaringen met het geven van lessen in de Nederlandse taal aan buitenlanders, 1982; vluchtelingen / illegalen / migranten, 1996-1997; vluchtelingen / illegalen / migranten, 1994-1996; dossier inzake toegekende subsidie aan het nationaal bureau van het Komitee van Marokkaanse Arbeiders in Nederland te Amsterdam ten behoeve van steun aan Marokkanen in Nederland, 1975-1976. 1981; stukken betreffende de oprichting van Vereniging Illegalen in Nederland (VIN) en Solidariteits Netwerk voor Illegalen in Nederland (SNIN), 1994; documentatie inzake de samenwerking tussen X min Y en Platform Illegale Vluchtelingen (PIV), o.a. illegalen campagne, algemeen en intern, o.a. conferentie 'Anders denken en over migratie' en presentatie van het boek Nederland, Open U, 1992-1994.

Beeld- en geluidsmateriaal

De webgids van het IISG biedt een overzicht van het beeld- en geluidsmateriaal dat door het IISG wordt beheerd (http://www.iisg.nl/image_sound/indexnl.html). De collectie omvat onder meer zo'n

250.000 foto's en 200.000 negatieven. Het IISG beheert een van de grootste collecties affiches (ca. 80.000) in Nederland en bewaart enkele honderden vaandels. Daarnaast omvat de collectie aanzienlijke hoeveelheden film (ca. 2500) en video's (ca. 4000) en duizenden geluidscassettes en grammofoonplaten.

Een groot deel van dit materiaal is toegankelijk via de Online Publiekscatalogus ([OPC](#)) en doorzoekbaar op onder andere organisatie, tijd, plaats en trefwoord. Een overzicht van de trefwoorden vindt u in de [thesauruslijst](#). Een ander deel is uitsluitend ontsloten via lijsten die op de webpagina's te raadplegen zijn.

Affiches

Affiches zijn geordend op formaat: formaat 'D' (tot 67x47 cm.) en formaat 'E' (67.5x47.5 cm. tot 105x73 cm.). In het onderstaande overzicht wordt per formaat aangegeven hoeveel affiches er zijn.

Affiches tegen racisme, fascisme en discriminatie

Totaal: 1980- [150 van D-formaat; 20 E-formaat]

AFA (Antifascistische Aktie) 1993- [6 D]

ARIC (Anti Racisme Informatie Centrum); 1988- [14 D]

Herdenking Kerwin Duinmeyer; 1983-1996 [9 D]

(Inter)nationale anti-racisme dag, (21) maart; 1989- [24 D; 1 E]

Jongerenorganisaties tegen fascisme; 1975- [34 D; 3 E]

Meldpunten racisme en discriminatie; 1985- [39 D]

Stemmen tegen racisme en discriminatie; 1983- [14 D]

Zigeuners; 1974-1989 [11 D; 2 E]

Buitenlandse arbeiders

1968- [65 D; 8 E]

Arbeids- en verblijfrecht; vluchtelingen; 1985- [37 D; 3 E]

DIDF; 1990- [14 D]

HTIB; 1979- [10 D]

Migrantenkultuur; 1981- [89 D; 7 E]

Onderwijs (VVCB / NCB); 1983- [15 D; 4 E]

Vrouwen; 1985- [19 D; 2 E]

De affiches zijn nog niet allemaal gedetailleerd beschreven. Om toch een indruk te geven van het materiaal volgt hier een beschrijving van een klein deel van de collectie. Onder het trefwoord migranten zijn ongeveer 150 affiches verzameld die te maken hebben met in Nederland georganiseerde activiteiten voor migranten. Het gaat om die merendeels werden gemaakt tussen 1981 en 2000. De hier beschreven affiches zijn afkomstig uit onder meer de Collectie van HTKB.

- Spreekuur voor Turkse vrouwen

Elke woensdag van 10 tot 12, Sociaal juridisch spreekuur

Er is een Turkse vrouw aanwezig

Tekst in Turks en Nederlands

KTKB Mauritskade 22 d, Amsterdam

(geen datum)

- Raise your voice!

Tekst in Turks en Engels

European conference of Turkish woman migrants

6-8 juni 1985 Amsterdam

- Inlooppreekuur van Turkse en Marokkaanse vrouwen

Project zwarte/migranten vrouwen en haar arbeidsomstandigheden. Stichting Ombudsvrouw Amsterdam.

Geen datum

- Strijd voor vrede en gelijke rechten

Tekst in Turks en Nederlands

8 maart internationale vrouwendag. org htkb

geen datum

- Alle vrouwen solidair tegen racisme

tekst in Turks en Nederlands

Vereniging van Vrouwen uit Turkije in Amsterdam

ATKB

Geen datum

- Leve de internationale vrouwendag

Tekst in Turks en Nederlands

Gelijke rechten op alle terreinen

Federatie van vrouwen uit Turkije in Nederland HTKF

Vereniging van vrouwen uit Turkije in Amsterdam ATKB

- Vrouwenrechten zijn mensenrechten

Tekst in Nederlands, Engels en Turks

HTKF en ATKB

Geen datum

- Zelfstandige verblijfsrecht voor vrouwen

Recht boven macht

Vrouwen ontdek onze kracht

Tekst in Arabisch, Turks, Nederlands

Uitgave: Komitee zelfstandig verblijfsrecht voor migrantenvrouwen

Amsterdam

Geen datum

- Buitenlandse vrouwen een zelfstandige verblijfsvergunning

Tekst in Arabisch, Turks, Nederlands, Engels

Stichting Blijf van mijn lijf

Zonder datum

- Programma van 8 maart viering in Rotterdam

Tekst in het Turks

- European conferenc of Turkish woman migrants

Tekst in het Turks en Engels

Zaandam

Zonder jaar

- European conferenc of Turkish woman migrants

Tekst in het Turks en Engels

Amsterdam-Oost

Zonder jaar

- Open grenzen voor vluchtende vrouwen

Vrouwendemo: erkenning sexueel geweld als grond voor politiek asiel

11 juli 11 uur Dokwerker

zonder jaar

- European conferenc of Turkish woman migrants

Tekst in het Turks en Engels

Amsterdam

1985

- Zanggroep voor buitenlandse vrouwen

tekst in het Turks en Nederlands

v.a. 30 januari vrijdag 13.30 - 15.30

Buitenlandse vrouwen centrum Alkmaar

Zonder jaar (1987)

- Turkse vrouwenavond

Tekst in Turks en Nederlands

Kulturele Centrum

Nijmegen

31-1-1981

TKD-Nijmegen

- 8-maart viering

Tekst in Turks

Den Haag

1990

- Nijmeegs politiek Kafee

Buitenlanders: de strijd om de identiteit

tekst in Nederlands

10-12-1984 Nijmegen

Buitenlandse vrouwen in Nederland (lezing)

13 december 1984 Nijmegen

- Vriendinnen!

Laten we samen strijden tegen sexuele discriminatie, uitbuiting, racisme en facisme!

tekst in Turks en Nederlands

Leve 8 maart

Organisaties: DID Dordrecht, OTID Oss, ZDHGD Zaandam

- Voor mijn kinderen zorg ik later part-time

Tekst in Nederlands

Zonder jaar

- Later ga ik door in techniek

Tekst in Nederlands

Zonder jaar

- Mederlanders Nederlanders

Tekst in Turks en Nederlands

Aankondiging van een radioprogramma

Federatie educatieve omroep

- Aankondiging van radio en tv programma's teleac

Tekst Nederlands en Turks

Zonder jaar

- Een baan bij de overheid.

Tekst in Nederlands, Turks en Arabisch

Het NCB/Emo-project

Zonder jaar

- Aankondiging van een belastingspreekuur

Tekst in het Grieks en Nederlands

Uitgave van de belastingdienst en het NCB

Zonder jaar

Zelfde poster ook in het Portugees, Marokkaans, Turks, Joegoslavisch, Spaans, Italiaans

Voor de posters in Spaans, Joeslavisch en Grieks is dezelfde man als model gebruikt.

- Nee tegen vermindering van onderwijs in eigen taal en cultuur met twee en een half uur.

Tekst in Turks, Arabisch en Nederlands

Informatie bij: Landelijk Turks/Marokkaanse Aktiekomitee (Nee tegen half OETC)

Amsterdam

Demonstratie in Den Haag 24-4-1985

- Uitnodiging aan o.a. Surinamers, Antillianen, Marokkanen en Turken.

Kom studeren bij de HKU afd. Thearter & drama

Tekst in Nederlands

Utrecht

Zonder jaar

- Stichting Al Dawa

Al Islamia international

Gebedstijden voor Utrecht en omgeving 1998-1419

Tekst in Arabisch en Nederlands

Afd. Nederland

Islamistisch cultureel centrum Utrecht

- Aankondiging muzikale Optredens

Tekst in Turks

DEV-Genc

Rotterdam

1984

- Kuzey Hollanda Utrecht

Karmalari

tekst in Turks

30 nisan 1991

- Aankondiging muzikale optredens

tekst in Turks

20-4-1996

Rotterdam

- Aankondiging filmweek

Tekst in Turks

12-18 november

Amsterdam

Org HTIB

- Aziz Nesin

20 ekim 1988

Kanaalstraat Utrecht

-Keramik en schilderkunst in de Marokkaanse cultuur

Tekst in Arabisch en Nederlands

23, 24, 25 februari 1997 Amsterdam

- 3 jaar migranten informatiecentrum Maastricht

tekst in Nederlands

Migrantenfeest Maastricht

12 november

Maastricht

Zonder jaar (1994)

- Migranten-week 1992

Zo kan het ook samen

Tekst in Nederlands

15-21 november

Stichting kerken en multiculturele samenleving

Den Bosch

- Migranten-week 1993

Kiezen en delen

Tekst in Nederlands

12-20 november

Stichting kerken en multiculturele samenleving

Den Bosch

- Migranten-week 1991

leven = delen

Tekst in Nederlands

17-23 november

Stichting kerken en multiculturele samenleving

Den Bosch

- Voor het eerst in Amsterdam

Migranten tv

Kijk naar uw eigen programma

Tekst in Turks, Arabisch en Nederlands

Zonder jaar (1989)

- Migranten-week 1993

“Reizen en verhuizen”

Tekst in Nederlands

Turkse schrijver Halil Gür vertelt over eigen werk

20 november

Maastricht

- Medelanders – Nederlanders

Tekst in Nederlands

FEDUCO

Surinaamse muziek in Nederland

Zonder jaar

- Aankondiging van zangoptredens

Tekst in Nederlands en Turks

Utrecht

19-1-1997

- Ganz Unten

Ik, Ali Günter Wallraff

Met Nederlandse en Turkse simultaanvertaling

Tekst in Nederlands

Na afloop discussie met de filmmaker Jörg Gfrörer

14 maart

Waalwijk

Geen jaar

- Internationaal feest

Tekt in Engels, Turks, Nederlands, Arabisch

1 april

dans muziek, theater uit Nederland, Turkije, Marokko en Joegoslavië

zonder plaats

zonder jaar

- Aankondiging van radio Fantasia

Marokkaanse station voor heel Amsterdam

tekst in Nederlands en Arabisch

zonder jaar

- KMAN organiseert

Kulturele Manifestatie

Tekst in Arabisch en Nederlands

21 oktober

Amsterdam

Zonder jaar (1989)

Aankondiging van vertoning Ik (Ali) Günter Wallraff

Tekst in Arabisch, Turks, Nederlands

Utrecht

Zonder jaar (1986)

- Kulturele familiebijeenkomst

Georganiseerd door KMAN in samenwerking met W.O.O. in Spandammerbuurt

Tekst in Arabisch en Nederlands

Zondag 11 maart 1984

Amsterdam

- Turkse avond

15 april

Tekst in Nederlands

Ekko en TDID (Turkse Democratische Arbeiders Vereniging)

Film, discussie en muziek

Utrecht

Zonder jaar (1987)

- Sportraad Overijssel

Zondag 5 juni

Ter gelegenheid van de provinciale sport-doe-dag voor etnische groepen uit Overijssel speelt Het kleurrijk Nederlands Elftal

Tekst in Nederlands

Zonder jaar 1988

- Aankondiging van een sportdag

Tekst in Turks

Amsterdam

Zonder jaar (1992)

- Grup Akdeniz

Aankondiging van een muzikaal optreden

Tekst in Turks

Zonder jaar (1985)

- Kulturele manifestatie

Feest van Ashoura

Tekst in Arabisch en Nederlands

30 september

Amsterdam

KMAN, h.k.v. OVB + Rode Nota

Zonder jaar (1987)

- Ontdek de Marokkaanse literatuur

Een benauwde Tijd

Verhalen en gedichten uit Marokko

Tekst in Nederlands

El Hizjira

Zonden jaar (1988)

Aankondiging van optreden

Marcel Khalife en Al Mayadine

Tekst in Arabisch

Amsterdam

8 november

zonder jaar (1987)

Foto's

Het IISG bezit 214.000 foto's, 364.000 negatieven, 8.945 dia's en 478 albums.

Ontsluiting: ca. 100.000 foto's zijn toegankelijk via de Catalogus ([OPC](#)). De andere foto's zijn globaal beschreven in lijsten die op de website toegankelijk zijn. ([fotolijsten](#) alfabetisch op naam collectie). Zoeken in de OPC kan via 'foto' of 'rasterfoto' plus organisatie, persoon of onderwerp. Met eerder genoemde archieven, zoals van bijvoorbeeld dat van de KMAN, de Poort of het persoonlijk archief van Dario Secchi, zijn omvangrijke fotocollecties meegekomen. Verder wordt er, zoals reeds genoemd, gewerkt aan een Historisch Beeldarchief Migranten.

Hieronder worden als voorbeeld enkele collecties genoemd.

-[Paul Babeliowsky](#) (fotograaf).

Foto's van manifestatie om de NSM open te houden met daarop Turken, 1981

-Ernesto Coral (privé collectie).

Periode: 1925-1983.

Foto's van Italianen.

- Seyfettin Dokumaci (privé collectie)

Periode: 1964-1979.

Groepsportretten van Turken.

-FNV (fotocollectie)

Foto's van buitenlandse arbeiders 1970, 1973, 1975 en ongedateerd.

-Forum

Foto's van Turken in Nederland, Italianen in Nederland, Marokkanen in Nederland, diverse buitenlanders in Nederland, NCB, politici, acties en demonstraties, stakingen, huisvesting, fascisme/racisme, buitenlandse jongeren. Marokkaanse hongerstakers, verblijfsvergunning/visum, Koerden, PCI Amsterdam, diverse acties buitenlanders, andere acties, Italianen in Nederland, Grieken in Nederland, gastarbeiders, vluchtelingen, remigratie, vrouwencentra, buitenlanderscentra, Italië (arbeid, remigratie), Spanje (arbeid), Zuid-Spanje, (remigratie "La Pequeña Holandesa"), Portugal, Kaapverdianen (politiek, arbeid), Griekenland (arbeid, remigratie), Turkije (arbeid, politiek, staatsgrepen), Tunesië (arbeid, onderwijs), Marokko (arbeid, onderwijs), België (migranten), Duitsland (Turken in Berlijn/Keulen, muziek/dans/toneel, Turkse muziek/dans/toneel, diverse feesten, Interkulturele 1986, ritueel slachten).

-Joh. de Haas (fotograaf).

Foto's van Spanjaarden in Nederland. Joegoslavische school in de Bijlmer 1975, Nederlandse cursus voor buitenlanders (Grieken), Vincentiushuis 1975, Turks meisje met huiswerk thuis 1974, Turkse les aan Turkse kinderen, Boumanschool 1976.

-Bert Hasper (privé collectie).

Periode: 1963-1970.

Turken en Joegoslaven.

-HTIB (Turkse Arbeiders Vereniging in Nederland)

Foto's van demonstratie op het Museumplein in Amsterdam ca. 1990, bijeenkomsten, vergaderingen, demonstraties, portretten, begrafenis.

-Hollanda Türkiyeli Kadınlar Birliği (HTKB)

1985-1987

Foto's van congres "Gelijke rechten" 1986, Congres "Wat betekent militarisme voor vrouwen", viering 8 maart, demonstratie tegen Turkije, optreden leger in Turkije 1980-1982, Mamak-gevangenis Ankara 1982, vrouwen.

-HTKB (Amsterdam).

Foto's van de Internationale vrouwendag (1985: Amsterdam en 1983 Brussel).

-Industriebond FNV

Foto's van buitenlandse arbeiders.

-Oen Kay Liat (fotograaf).

Foto's van Ambon en de Zuid-Molukken.

-Ben van Meerendonk (fotograaf).

Turks gezin in Amsterdam juni 1953.

-Michel Pellanders (fotograaf).

Foto's van personeelsvergadering 5 maart. 1981 Nederlandse Scheepsbouw Maatschappij (Amsterdam) met Turkse woordvoerder, Turkse werknemers beraden zich op de stemming over de mogelijke opheffing van de bezetting. Nederlandse Scheepsbouw Maatschappij (Amsterdam), Turkse werknemers discussiëren over het werknemersaandeel in de NSM.

-Han Singels (fotograaf).

Foto's van Turks feest, actie in De Duif om Turkije uit de Raad van Europa te zetten, actie voor Christen-Turken op Vrije Universiteit.

-Het Vrije Volk

Foto's van buitenlandse arbeiders, Molukkers, Chinezen in Nederland, 1935-1988, "Huis ter Schie" te Rotterdam, 1974, Italiaanse mijnwerkers Mauritsmijn, 1958, acties Marokkanen tegen Amicales,

1977-1980 en ongedateerd, diverse centra voor buitenlanders, 1973-1987 en ongedateerd, minderheden in Nederland, diverse foto's 1959-1989, Papoea's, 1977-1984, diverse acties voor en door minderheden, 1977-1988 en ongedateerd, Surinamers in Nederland diverse foto's, 1970-1985 en ongedateerd, acties door Surinamers, 1970-1986, Turken in Nederland 1968-1989 en ongedateerd, diverse acties voor gelijkberechtiging van buitenlandse werknemers, 1974-1986, diverse acties buitenlanders, 1961-1985, HTIB (Turkse Arbeiders Vereniging in Nederland) 1975-1980 en ongedateerd, sociale werkplaatsen 1950-1987.

-Wouter van der Vegt (fotograaf).

Actie Turkije (1979 Den Haag).

-De Waarheid

Foto's van buitenlandse arbeiders, Turken, Marokkanen, Surinamers, Christen-Turken; Vietnamese bootvluchtelingen, Zuid-Molukkers.

Video's en films

-Als je wat verder kijkt...: videopresentatie medelanders medewerkers.

-Boran'in cenaze töreni, Ankara. 1987. (HTIB collectie).

-Bostanci'nin Türkiye'ye dönüşü 1989. (HTIB collectie).

-Chili Komitee Nederland, Collectie Chili Komitee Nederland.

-Hier is mijn land, hier is mijn werkplaats. Amsterdam: 1982, april Dappervideo, 1982).

-HTIB (Amsterdam). Kongres (1986: Amsterdam).

-Hollandse aarde, Turkse bodem = Gurbette Türk Topragı (1983?). Film over een Turkse familie in Nederland.

-De hoofddoek: stof tot nadenken. Regie: Saadet Metin. Scenario: Zülfikar Özdoğan (Tilburg: 1998 ADA producties) 1998.

-Journaal voor geëmigreerde Nederlanders, uitgegeven door Ministerie van Buitenlandse Zaken.

-Onderschat is onbenut: zwarte, migranten- en vluchtelingenvrouwen in beeld. (Den Haag: E-quality).

-De PvdA, wat is dat voor een partij? Verkiezingsvoorlichting in het Turks, Arabisch en Nederlands.

-Rode Anjer Muziekfestival (1985: Den Haag).

-Wederzijds, voorlichtingsfilm emigratie uitgebracht door de Rijksvoorlichtingsdienst in jaren '50.

Geluidsbanden

Het IISG beschikt over 12.176 geluidsbanden.

Ontsluiting: alles is via de OPC ontsloten. Zoek op 'grammofoonplaat', 'geluidsband', 'geluidscassette' of 'CD' in combinatie met een organisatie, persoon of trefwoord. Inhoud collectie: Strijd- en protestliederen; historisch geluidsmateriaal, zowel documentair uitgegeven als originele opnames. Onder andere redevoeringen voorlieden, congressen en bijeenkomsten, programma's rond voorlieden en gebeurtenissen, interview- en *oral history*-projecten rond onderzoeken en publicaties. Als voorbeeld kunnen de volgende collecties worden genoemd:

-De uittocht uit Indië

Ongeveer driehonderd uur interview gemaakt door Wim Willems, onder meer voor zijn boek *De uittocht uit Indië 1945-1995* (Amsterdam 2001).

Beperkt toegankelijk.

-Gemengde huwelijken, gemengde gevoelens

Ongeveer driehonderd uur interview gemaakt door Dienne Hondius voor haar boek *Gemengde huwelijken, gemengde gevoelens. Aanvaarding en ontwijking van etnisch en religieus verschil sinds 1945* (Den Haag 1999).

Geprinte transcripties.

Beperkt toegankelijk.

- Heimat in Holland.

Ongeveer tweehonderd uur interview gemaakt door Barbara Henkes, die Duitse dienstbodes interviewde voor haar boek *Heimat in Holland. Duitse dienstmeisjes 1920-1950* (Amsterdam 1995).

Beperkt toegankelijk.

-Alloctone gemeenteraadsliden.

Ongeveer tweehonderd uur interview met allochtone gemeenteraadleden in Rotterdam afgenomen door Jan Rath.

Bij deze collectie hoort ook een verzameling verkiezingsaffiches.

Beperkt toegankelijk.

-Bijarteyen folkloro Kurdi G.

-Turkse en Koerdische strijdlieden (CD's en geluidsbanden)

Spandoeken

Het IISG heeft 2.723 spandoeken.

Ontsluting via de online catalogus (OPC), zoeken op 'vaandel, vlag, spandoek, textiel' met een organisatie, persoon of trefwoord. Voorbeelden:

- "Stop uitzetting buitenlandse jongeren". N.a.v. f1445,- maatregel. 1985.

- "Savassiz sömürsüz bir dünya istiyoruz". Kernwapens. 1981 - 1981.

NED HTIB (Amsterdam). HTKB (Amsterdam; Spandoeken van het KMAN.

Jaarverslagen

- Adviesraad Turken (Amsterdam) 1992-1993.
- Amsterdams Oecumenisch Centrum (AMOC), centrum voor hulpverlening aan buitenlanders, (1960); (1992) - (1993).
- Amsterdams Centrum Buitenlanders (ACB) 1991.
- Amsterdamsch Genootschap voor Werkverschaffing aan Onvolwaardigen, (Amsterdam) (1929); (1933) - (1935).
- Anne Frank Stichting (Amsterdam) 1966-.
- Arbeiter-Bildungsverein "Eintracht" (Zürich) (1896); (1910/11).
- Asyl Steenbeek (Zetten) (1914) - (1915); (1919); (1924); (1929) - (1933).
- Beth Palet (Amsterdam) (1948); (1953); (1955) - (1956).
- Buitenlands Vrouwenhuis (Roosendaal) 1987.
- Centrum Buitenlanders Oost-Nederland.
- Christelijke Volksbond (Den Haag) 1900/01 - (1901/02); (1905/06) - (1907/08); (1910/11).
- Gemeentelijke Sociale Dienst (Amsterdam). Afdeling Sociale Werkvoorziening, (1964).
- Komitee Marokkaanse Arbeiders in Nederland (Amsterdam) Afdeling Amsterdam.
- Landelijk Steunpunt Buitenlandse Vrouwencentra.
- Landelijke Stichting Bijstand Buitenlandse Werknemers (Utrecht) 1967-1969.
- Landelijk Steunpunt Buitenlandse Vrouwencentra (Utrecht) 1992, 1994.
- Landelijke Federatie van Welzijnsstichtingen voor Surinamers (Utrecht) (1973); (1975) - (1980); (1983); (1987).
- Makassar. Molukken Veem (Makassar).
- Nederlands Centrum Buitenlanders (Utrecht) (1976) - (1977); (1983); (1991).
- Rijksuniversiteit Groningen Andragogisch Instituut-Projectgroep Trekarbeid (1976/77).

- Sranan wrokoboekoe: werkverslag over het landelijk Surinaams opbouwwerk, ISS: (1973); (1975) - (1980); (1983); (1987).
- Stichting Bijstand Buitenlandse Werknemers (Regio Gelderland), Centrum Buitenlanders Gelderland; Stichting Bijstand Buitenlandse Werknemers "Rijn en Lek", Varianttitel Overzicht van activiteiten ten behoeve van buitenlandse werknemers en hun gezinnen, (1975) - (1978); (1981) - (1982).
- Stichting Welzijn Buitenlanders "Rijn en Lek" (Gouda) sinds (1981).
- Stichting Buitenlanders Peregrinus (Beverwijk) (1964) - (1981).
- Stichting Buitenlanders "West-Brabant" (Breda) 1979.
- Stichting Buitenlandse Werknemers Gooi en Eemland; 1976.
- Stichting Buitenlandse Werknemers "IJsselstreek"; Voortgezet als Centrum Buitenlanders Oost Nederland (Deventer) 1975-1976.
- Stichting Buitenlandse Werknemers 'Midden Nederland' (Utrecht) (1982); (1985); (1987) - (1988).
- Stichting Buitenlandse Werknemers Twente (Hengelo) (1982); (1985); (1987) - (1988).
- Stichting Hulp aan Buitenlandse Werknemers "Rijnmond" (Rotterdam) 1974.
- Stichting Sociale en Juridische Hulpverlening aan Buitenlanders (Amsterdam) 1983, 1987.
- Stichting Welzijn Buitenlandse Werknemers (Amsterdam) 1973-1977.
- Stichting Landelijke Federatie van Welzijnsorganisaties voor Surinamers.
- Stichting Vluchteling (s-Gravenhage) 1983.
- Steunfunctie-organisatie voor Surinamers in Amsterdam e.o, (1988) - (1989).
- Tulipa vermelha (Amsterdam) 1979.
- Zaanse Stichting "Begeleiding Buitenlandse Werknemers" (Zaandam) 1968.
- Zappini, Romedio; Relazione annuale sull'attivita' sociale e religiosa in favore degli emigrati italiani - nella regione Olanda del Nord (Beverwijk) (1962) - (1965); (1968).

Periodieken

Het IISG besteedt een bijzondere aandacht aan tijdschriften van- of voor de migranten groeperingen. Hier volgt een uitgebreide lijst, die een selectie bevat van het totaal.

Achter de schermen: nieuwsbrief Ondersteunings Komitee Illegale Arbeiders (OKIA) Den Haag 1995-1997.

Albanian magazine: een maandelijks onafhankelijk tijdschrift Albanese Vereniging in Nederland, Purmerend (1993): no.1; 2 (1994): no.6-10; 3 (1995): no.2-5,12; 4 (1996): no.1.

Allochtonenkrant: Voorburg 1993.

Al-mohit: nieuwsblad van de Stichting Samenwerkingsverband van Marokkanen en Tunesiërs. Stichting Samenwerkingsverband van Marokkanen en Tunesiërs. Utrecht.

Alternatif Duvar: Muurkrant voor Turks-Nederlandse jongeren. 1995-

ATID: Türkiyeli İşçiler Derneği. Amsterdam z.d.

ATTE: Avrupa Türk Toplumcular Federasyonu Haber Bülteni 1970.

Aktif: Avrupa'da Emek. Frankfurt 1991-1993.

Asian migrant: Quezon City 1987-

Asian migrant forum / Hong Kong: 1990-1992.

Asian migrant yearbook: migration facts, analysis and issues / Asian Migrant Centre. Hong Kong 1998-2000.

Bahro Suryoyo: a monthly cultural, social and informative magazine of the Syriac (Aramaic) Federation in Sweden 1998-

Bedel: FEBAG Bülteni. Düsseldorf 1984-1987.

Berbang: Kovara organa Federasyona Komelen Kurdistane Li Swede. Stockholm 1982-

Birlik: Duisburg.

Bînebûn: kovara hunerî, candî û lêkolînî ya Kurdên Anatoliya navîn. Spanga. Sweden.

Boskopu: kontakt- en informatieblad voor Surinamers in Utrecht.

ATKB: Türkiyeli Kadınlar Birliği yayın organı. Amsterdam.

İşçi Merkezi: İşçi Merkezinin aylık yayın organı. Den Haag.

Birlik: İsveç Türkiyeliler Birliği haber bülteni. 1975-1976.

Die Brücke: die Zeitschrift für Ausländerproblematik: Forum für antirassistische Politik und Kultur: Nachrichten, Meinungen, Kultur für Gleichberechtigung und Völkerverständigung. Saarbrücken 1982-1998.

Buitenlanders bulletin: Voortgezet als: Contrast. Utrecht 1978-1994.

Bülten: Amsterdams Centrum Buitenlanders. 1990.

Bülten: HTIB Leiden 1985-1989.

Bülten: HTIB Den Haag 1979-1986.

Bülten: HTIB Eindhoven 1984.

Bülten: HTIB Amsterdam 1980. 1999.

Bülten: IKD (Türkiye). Kopenhagen 1986.

Bülten: İngiltere Türk Öğrenci Federasyonu.

Varianttitel: ITÖF bülteni. Londen 1972-1974.

Buket: Bedrana foto film kulübü kültür yayını. Den Haag 1982.

Ciwan-kurd: ein Informationsheft des Verbandes für Kurdische Kultur Dresden.

Verband für Kurdische Kultur Dresden 1989.

Contrast: Voortzetting van Buitenlanders Bulletin. Weekblad over de multiculturele samenleving.

Nederlands Centrum Buitenlanders 1994-

Le courrier du Forum: bulletin de liaison du Forum des Migrants des Communautés Européennes.

Brussel 1993.

Dagblad van Celebes: Nieuws- en advertentieblad voor Celebes en de Molukken. Makassar 1913-1918.

Damla: DSDF Rotterdam 1988.

Damla: Aylık dergi. Keulen 1993.

Dayanisma: Duisburg 1981-1996.

Dayanisma: Kaiserslautern Türkiyeli İşçi ve Öğrenciler Derneği.

Dayanisma: Dayanisma Appeal Fund. Londen 1984.

Dayanisma: Solidarität / Türkei-Komitee. Zürich 1974.

Demokrasi için Birlik: Düsseldorf 1981-1984.

Demokrasi: Kıbrıs Türk Demokrasi Derneği. Londen 1975-1976.

Derleme: Türkiyeli İşçi Öğrenci Derneği. Münster 1975.

Deutsch-ausländische Metallerrinnen und Metaller: Zeitung für die Kolleginnen und Kollegen im Harburger Werk der Daimler-Benz AG = Yerli-Yabancı işçiler Elele. Hamburg 1989.

Dîdar: Organa yekitiya ciwanên Kurd li Swêdê. Stockholm 1992-1996.

Doetinchem Türk Kültür Merkezi Bülteni.

Dostluga Çağrı: Türk-Kurt Dostluk Girişimi Bülteni. Keulen 1994.

De eenheid = Birlik: SPIOR informatie bulletin / Stichting Platform Islamitische Organisaties
Rotterdam 1990-1995.

Emek: Frankfurt 1982-1989.

Emek: Avustralya Türk Kültür Derneği. Richmond 1984-1987.

Emek: CSC/ACV tarafından Türk işçileri için yayınlanan aylık gazete = organe mensuel des
travailleurs turcs en Belgique = maandelijks orgaan van de Turkse arbeiders in België
Algemeen Christelijk Vakverbond (België). Brussel 1985-1994.

Emekçi kadın: İngiltere Türkiyeli Kadınlar Birliği. Londen 1975.

Emekçi Kadın: Avrupa Türkiye Kadınlar Federasyonu. 1976.

Emekçilerin Sesi: Hollanda Atatürkçüleri Birleştirme Derneği. Amsterdam 1979.

Essen’li İşçilerin Sesi: Türkiyeli İşçiler Birliği. Essen 1975.

Etkileşim: Nieuwsbulletin. Stichting Steunpunt Thuiswerk Twente.

Etkileşim: Nieuwsbulletin / Turkse Studentenvereniging. Rotterdam 1991-1994.

Famiri: maandblad voor Surinamers in Nederland. Voortzetting van: De rode ster. Uitg. door de Surinaamse Studenten Unie en de Vereniging Ons Suriname. Amsterdam 1977-1980.

Federal Almanya Postasi: FIDEF yayin organi. Düsseldorf 1977-1978.

FIDEF Merkez ve Örgütlerinden Haberler. 1982.

FNV kleurrijk: etnische minderheden en de arbeidsmarkt /

Voortzetting van: Nieuwsbrief etnische minderheden. Amsterdam 1996-2000.

FTIB Haber Bülteni: Parijs 1986.

Forum: Zeitschrift für Ausländerfragen und -kultur. Frankfurt a. Main 1985-1988.

Forum. Migrants forum: Brussel 1993-1996.

Forum migration: Informationen zur migrations-, integrations- und antidiskriminierungspolitik ethnischer Minderheiten. 1997-2000.

Die Fremdenführerin: Forum für multikulturelle Gesellschaft/ Kontaktgruppe Arbeitskreis gegen Rassismus. Frankfurt a.M. 1987.

Furkono: Siyasal ve kültürel dergi. Norsborg 1997-

Genç İşçi: IG Metall Yabancı Gençler Çalışma Grubu yayini. Berlin 1985.

Genç Sesimiz: Enschede 1982-1986.

Gençlik: Tilburg 1985.

Gençlik: Hakikati konuşmaktan korkmayınız. Türk-İsveç Gençlik Derneği. Spanga 1985.

Gerçeğin Sesi: İngiltere'deki Türkiyeli işçilerin aylık gazetesi. 1983-1986.

Gerçek: Hollanda Türkiyeli İşçiler Birliği'nin (HTİB) yayın organı. Amsterdam 1974-1987.

Göçmen: Kopenhagen. Denmark 1985.

Göçmen: Türkiyeli göçmenlerin yayın organı. Hamburg 1987.

Gurbetçi: Hoogeveen 1979-1980.

Gurbette Sanat ve Kültür: Skoarholmen 1986.

Haber Bülteni: TDF. Essen 1976.

Haber Bülteni: İsviçre Türkiyeli İşçiler Birliği. Basel 1988.

Haber Bülteni: Türkiyeliler Merkezi Haber Bülteni. Berlijn 1987-1988.

Haber Bülteni: BTİB. Brussel 1972-1986.

Haber Bülteni: BTGB. Brussel 1988.

Haber: Onafhankelijke weekkrant. Haftalık bağımsız gazete. Amsterdam 1983-1984.

Haberler: Stichting Bijstand Buitenlandse Werknemers (Afdeling Arnhem). ve civarında oturan Türkler için haberler. Arnhem 1977-1978.

Halk: Stockholm 1985.

Halkçı: HDF Hamburg 1982.

Halkevi gazetesi: Londen 1986-1987.

Halkevi: Türk Halkevi yayın organı. Frankfurt 1980.

HDF-Haberler: Berlijn 1979.

HTIB Nieuwsbrief: 1981-1984.

HTÖB Ajansı: Hollanda Türkiyeli Öğretmenler Birliği. Rotterdam 1981-1985.

İkibinbir: Utrecht 1998-2000.

İkrar: FUAf. Parijs 1998.

İleri: İsveç Türkiyeli İlericiler Birliği. Stockholm 1978-1980.

İleri: Esit haklar için. Utrecht 1984-1986.

Ileri: Türkiye Öğrenciler Birliği Batı-Berlin Bülteni. 1976.

Iletisim: Kültür sanat dergisi. Den Haag 1985-1987.

Ilke: Stockholm 1979.

Ilke: Utrecht 1976-1987.

Informatie-bulletin: Aktiegroep buitenlandse werknemers. Tilburg 1970.

Informatie bulletin: Maandblad van de Stichting welzijnsbehartiging Surinamers Utrecht. (S.W.S.U.). Utrecht 1976-1977.

Informatiebulletin voor Turken, Joegoslaven, Nederlanders en Marokkanen in de Alphense samenleving: Alphen aan den Rijn, (1982): nov.; (1983): jan., maart.

Informatie bulletin LSOBA: Utrecht 1984-1990.

Informatie-Bulletin Landelijk Ethiopië Komitee: Utrecht z.j.

Informatie-bulletin voor werkgroepen buitenlandse arbeiders Uit: in opdracht van het Kongres voor werk/aktiegroepen buitenlandse arbeiders. Leiden 1972-1974.

Informatie-bulletin inte-gratie: FNV. Jongerenbeweging. Utrecht 1982.

Info-minderheden: Projectgroep educatie culturele minderheden. Zeist 1982-1985.

De Indische volksschool: Orgaan van de minderheid in het N.I.O.G. Makassar 1918-1919.

Die Initiative: Deutsch-ausländisches magazin. Hamburg 1985-1986.

İşçi Birliği: Keulen 1981.

İşçi Birliği: Türkiyeli İşçiler Birliği. Frankfurt 1974-1977.

İşçi Gazetesi: Avrupa Türkiyeli Demokratik İşçi Dernekleri Federasyonu yayın organı. Essen 1974-1975.

İşçi Yolu: Türk İşçi Derneği yayın organı. Gelsenkirchen 1974-1975.

İşçinin Dostu: Fransa'daki Türkiye işçilerinin gazetesi. Parijs 1974-1981.

İşçinin Gücü: CGT-FO. Frankrijk 1978-1979.

Isik: Türkiye'li İşçiler Birliği. Twente 1979-1981.

Info-Türk: Aylık bülten. Brussel 1976-

Iran info: het bulletin van de Iraanse Studenten Associatie – Nederland:

De eerste jaren genoemd: Iran informatie. Iraanse Studenten Associatie - Nederland

Varianttitel: Iran informatie. Amsterdam 1976, 1978, 1995.

Kababayan: Commission for Filipino Migrant Workers (CFMW). Amsterdam 1986-2001.

Kadınların Birliđi: Hollanda Türkiyeli Kadınlar Birliđi (HTKB) Amsterdam 1979-1988.

Kadınların Kurtuluşu: Oberhausen 1989.

Kankantrie: Orgaan van de Beheersraad. Afd. Voorlichting Beheersraad.

Vanaf (1978):no.8: Stichting Interim Beheer Welzijnswerk onder Surinamers en Antillianen in de Bijlmer. Amsterdam 1975-1980.

Kazanılabacak Dünya: Londen 1986-1989.

Kırmızı Gül: Kültür ve Sanat Dergisi. Amsterdam 1988.

Knipselkrant minderheden: Leeuwarden 1983-84.

Knipselkrant minderheden: discriminatie en racisme. Amsterdam 1982-1993.

Knipselkrant minderheden: Documentatiebureau RIAL Purmerend 1986.

Kompe: informatieblad voor Surinamers e.a. in en om Rotterdam / Centraal Opbouw Orgaan Surinamers. Rotterdam 1981.

Kon na wan!: progressief maandblad voor Surinamers en vrienden van Suriname SAWO (Utrecht) Varianttitel Koti a keti. Utrecht 1987-1991.

Sisa: Strijdschrift van de Bond van Surinaamse Vrouwen. Utrecht 1987-1991.

Köln İşçi Postası: Türkiyeli İşçiler Dayanisma Birliđi. 1974. 1975.

L.A.C. bulletin: Landelijk comité Zuid-Molukken. Komite gerakan umum maluku selatan.
Assen.

Landelijke allochtonenkrant: Rijswijk 1995-2001.

De leefsituatie van Turken en Marokkanen in Nederland: 1984. Staatsuitgeverij/CBS-publikaties,
Den Haag 1985-

Makassaarse Courant: Nieuwsblad voor Celebes, Molukken en de kleine Sundaeilanden.
Makassar 1952-1954.

Mamostayê Kurd: Stockholm 1985.

Maroc-info: 1982. Associatie Marokkaanse Migranten (Utrecht) Komitee Marokkaanse Arbeiders.
Rotterdam.

De Marokkaanse arbeider: krant van het Komitee Marokkaanse Arbeiders
Nederland (KMAN). 1976-1978.

M-bulletin: persdocumentatie beleid minderheden Ministerie van Binnenlandse Zaken.
Ministerie van Binnenlandse Zaken. Den Haag 1982-1987.

Meervoud. Blad over nationale minderheden. Werkgroep arbeid. Voortgezet als: De wesp.
Progressief ... Leuven 1976-1980.

Merhaba: Zeitschrift über die Emigration aus der Türkei. Basel 1988-1992.

Merhaba: ve çevresi için aylık Türkçe dergi. Den Haag 1986-1987.

Merhaba: Forum für Ausländerfragen / Zentrum für Migranten und interkulturelle Studien.
Türkisch-Deutscher Gesprächskreis. Bremen 1985-1990.

Merhaba für Freundschaft: Internationaler Jugendtreff: multikulturelle Jugendzeitschrift. Since (1990)
titled: Merhaba die neue Brücke 1985-1992.

Merhaba Medya: Brielle 2002-

Message: multi-etnisch samenleven: nieuwsbrief van het MES-project (Projekt multi-etnisch
samenleven). Utrecht 1985-1988.

Metall: Zeitung der IG Metall für die Türkischen arbeitnemer. Frankfurt a. Main 1966-1978.

De migrant: Informatieblad van de stichting Hulp aan buitenlandse werknemers te Rotterdam 1973.

Migranten Aktief: LSOBA. Utrecht 1994-1996.

Migranten Informatief: Rotterdam 1979-1996.

Migrantennieuws: Samenwerkingsverband van Marokkanen en Tunesiers. Tekst ook in Arabisch.
Utrecht 1989.

Migrantenpost: Uitgave van de Regionale Steunfunctie Allochtonen Zuid Holland- West. Den Haag
1996.

Migrantenstudies: Driemaandelijks tijdschrift voor onderzoek naar etnische minderheden en de Nederlandse samenleving. Utrecht 1985-.

Migrantie Nieuwsbrief: Haarlem 1997.

Migrant against AIDS HIV: Monthly newsletter about AIDS. Geneve 1995-1996.

Migrant focus: a quarterly publication of the Mission for Filipino Migrant Workers. Mission for Filipino Migrant Workers. Hong Kong 1994-1995.

Migrant Nouvelles: Parijs 1978.

Migratie Info: Internationale Organisatie voor Migratie Nederland. Den Haag 1994-1996.

Migration: An European journal of international migration and ethnic relations. Berlijn 1987-1990.

Migration: International Labour Office. Geneve 1952.

Migration News: Geneve 1968.

Migration News Sheet: European Information Network. Monthly information bulletin on immigrants, refugees and ethnic minorities. Brussel 1995.

Migration Today: Current problems and christian responsibility. World Council of Churches. Geneve 1967.

Migrations: Questions actuelles et responsabilites chretiennes. Geneve 1983.

De Minahasa courant: wekelijksch nieuws- en advertentieblad voor de residentie Manado, Celebes en de Molukken. Manado.

Mix: informatie voor en over multi-cultureel Limburg

Heerlen: Roermond (1996) T/m (1992) o.d.t.: Informatie bulletin / Limburgse Immigratie Stichting. - Vanaf (1996) uitg. van: Symbiose, Unit Minderheden.

Andere auteurs: Limburgse Immigratie Stichting (Heerlen), Symbiose (Roermond). Unit Minderheden.

Mizgîn: Zeitschrift für Kurden und Deutsche = Kovara agahdarî û peywendîyê ji bo Kurda û Alman. Bonn 1984.

Mücadele. Duisburg: Avrupa Türkiyeli İşçiler Konfederasyonu (ATIK). 1978-1999.

Münih İşçi Postası: Münih Türkiyeli Toplumcular Ocagi. 1974.

Münih Türkiyeli İşçiler Seçim Komitesi Bülteni: 1974.

Nieuwsbrief asiel- en vluchtelingenrecht: Amsterdam 1987-1995.

Nieuwsbrief / Geen mens is illegaal: Leiden 1999. 2000.

Nieuws in het kort over de Republiek Zuid-Molukken: Officiële publ. van de Voorlichtingsdienst der Republiek Zuid-Molukken. Rotterdam 1956-1970.

Nieuwsbrief / Komitee Marokaanse Arbeiders in Nederland (KMAN), Afd. Amsterdam: 1984-1987.

Nieuwsbrief Aktie 41+ = Haberler mektubu 41+: informatie over uit Turkije gevluchte christelijke minderheden / Amsterdam.

Andere auteurs: Stichting Aktie 41+ (Amsterdam)

Varianttitel: Haberler mektubu Aktie 41+. 1981-1983.

Nieuwsbrief etnische minderheden / Amsterdam:

Voortgezet als: FNV kleurrijk. FNV. Secretariaat Werknemersbelangen Etnische Minderheden. 1988-1995.

Nieuwsbrief integratie nieuwkomers / Meteren:

Andere auteurs: Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. Directie Vluchtelingen, Minderheden en Asielzoekers. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Directie Sociaal Beleid. Werkgroep Integratie Nieuwkomers, Den Haag 1994-1996.

Nieuwsbrief: Nederlands-Turkije Komitee voor de Verdediging van Mensenrechten en Democratie. (NTKVMD). 1982-1983.

Nieuwsbrief / Nederland bekend kleur: Amsterdam 1993-1995.

Nieuwsbrief Oudere migranten: Utrecht 1994-1996.

Nieuwsbrief / Steunpunt Vluchtelingen De Pijp: Amsterdam 1992.

Nieuwsbrief / Stichting Afghanistan Comité: Den Haag 1981.

Nieuwsbrief over Surinamers en Antillianen in en rond Rotterdam: 1978.

Nieuwsbrief vreemdelingen: informatiebulletin ten behoeve van vreemdelingen. Rechtswinkel Amsterdam. Buro voor Rechtshulp. Amsterdam 1996.

Nieuwsflits: Nederlandse Antillen, Aruba, Suriname, Politiek Amsterdam / . Minderheden Uitgeverij en Persdienst Amsterdam. Amsterdam 1989.

Ocak: Aylık dergi. Rotterdam 1988-1993.

Öğrenci Gençlik: İngiltere Türk Öğrenci Federasyonu. Londen 1975-1986.

Öğretmenin Birliği: Hollanda'daki öğretmenlerin dergisi. Rotterdam 1981.

Öncü: Türk İşçileri Kültür Derneği. Düsseldorf. Nordrhein-Westfalen 1975.

Onderweg: informatiebulletin voor vrouwen uit minderheden.. Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Den Haag 1984-1993.

Özgür bir dünya yaratma mücadelesinde yeni kadın.. ATIK. Duisburg 1991-1997.

Özgür Politika: Günlük gazete. Neu-Isenburg 1995-.

Özgürlük: Avrupa Baris ve Özgürlük Komitesi Haber Bülteni. Frankfurt 1975.

Pênûs: Zimanê rêxistina Ewropa ya Partiya Yekiti ya Demoqrata Kurd li Sûriyê. Salzbergen 1999-2001.

Prizma: Stockholm 1999-2000.

Piya: Skoarholmen 1988-1990.

Platform bulletin / Amsterdam:

Platform tegen Racisme en Fascisme. Amsterdam 1990.

Prozess-Info: hrsg. von Hamburger Solidaritäts-Komitee für die inhaftierten Kurden in der BRD. Hamburg 1989-1990.

Recht voor allen: nieuwsbrief over de hongerstaking van witte illegalen. 1998.

Renyo-Hiro: Plons/Mels. Beth-Nehrin gençliginin özgür sesi. 1996-2000.

De Rode Ster: orgaan van de Surinaamse Studenten Unie (SSU) en de Vereniging Ons Suriname. Voortgezet als: Famiri. Surinaamse Studenten Unie (Leiden). Vereniging "Ons Suriname" (Amsterdam). Leiden 1974-1977.

Roemeens informatie bulletin: Den Haag 1956.

Rojbas: Kovara kurdi-tirki, civaki, magazininedari, siyasi le serbixweye. Lulea 1996-1997.

Rojev: Uppsala 1991.

Ruhr Bölgesi Kadınlar. Bülteni: Gelsenkirchen 1979.

Ôafak: Amersfoort 1985-1990.

Samenwijs: Informatie over opleiding, onderwijs en vorming minderheden. Amsterdam 1980-1998.

Sanat'87: İki aylık dergi. Parijs 1987.

Seçenek: İşçiler derneği aylık yayın organı. Rotterdam 1987.

Sendika Sesi: Comité International de Soutien au Mouvement Syndical de Turquie. Brussel 1980-1981.

Sesimiz: Arnhem 1979-1992.

Sesimiz: Jugendzeitschrift. Multikulturelle Gesellschaft. Keulen 1994.

Seslenis: ve çevresindeki Türkler için iki ayda bir yayınlanır. Rotterdam 1982.

Sıla: Handen. İsveç-Türkiye İşçi Dernekleri Federasyonu. 1978.

Span'noe: informatieblad voor en over Surinamers in Nederland.

Landelijke Federatie van Welzijnsstichtingen voor Surinamers. Utrecht 1974-1996.

Sözhakki: Inspraak Orgaan voor Turken (IOT). Den Haag 1989-

Sranan akademia: periodiek voor wetenschap en cultuur voor Suriname en Surinamers in Nederland / Stichting Warray. Den Haag 1988-1990.

Sranang krioro Suriname: Maandblad voor Surinamers in Nederland. Amsterdam. 1960-1963.

Stimme des Tur Abdin: Linz 1996.

Suran-bulletin:. Stichting tot bevordering van het welzijn van Surinamers en Antillianen in Groningen e.o., Groningen 1974.

Suranta-bulletin: kontakt-orgaan voor Surinamers en Antillianen in Alkmaar e.o. / Heerhugowaard. Werkgroep "Suranta". Alkmaar 1971.

Surinamers in Nederland: Amsterdam 1935-1936.

Surinfo: knipselkrant van de Stichting Landelijke Federatie van Welzijnsstichtingen voor Surinamers. Ook met ondertitel: Informatie over de Surinamers in Nederland en over Suriname. Landelijke Federatie van Welzijnsstichtingen voor Surinamers. Utrecht 1976-1982.

Tamarinde: Landelijk Tijdschrift van Surinamers en Antillianen voor Iedereen. Amsterdam.

TDM bülden: Adviesraad Turken. Varianttitel: Türk Danisma Meclisi bülden. Amsterdam 1992.

Teknik Birlik: FATTEB yayin organi. Frankfurt a. Main 1973-1975.

Tezkere: Keulen 1994.

Toma: madjalah bulanan: untuk membantu persjuangan kemerdekaan Republik Maluku Selatan = Vooruit: maandelijks orgaan ter ondersteuning van de strijd voor een vrije en onafhankelijke Republiek der Zuid-Molukken. Groningen.

Varianttitel Vooruit: maandelijks orgaan ter ondersteuning van de strijd voor een vrije en onafhankelijke Republiek der Zuid-Molukken 1971-1988.

Türk Danis: Belçika Türk toplumunun yayın organi. Brussel 1988-1994.

Türk İşçileri: Türk işçileri için CGT'nin üç aylık gazetesidir. 1974.

Turkije krant: Nieuws over Koerden en Turken. Uitg.: Stichting Turkije Informatie. Nijmegen (1981) - (1984): no.1-12

Türkiye: Cep takvimi. Keulen 1983.

Türkiye Postası: Duisburg 1983-1989.

Türkiyeli Öğretmenler Haber Bülteni: Amsterdam 1986.

Türkiyeliler Merkezi Haber Bülteni: Berlijn 1987-1988.

Türkiyem: Aylık fikir yorum dergisi. Rotterdam 1986.

Türk'ün Sesi: Amsterdam 1979.

Tug: Magazine of the Turkish Students Federation of U. K. 1967.

Umut: Avrupa Türkiye Halk Birlikleri Federasyonu. Frankfurt 1980.

Unidad: kwartaaluitgave voor Spanjaarden in Utrecht e.o. /
Centro Socio-Cultural "Miguel Hernández". Utrecht 1987-1998.

Uyum: HTKB ve HTIB Nijmegen Ôubesi. 1989.

Vardiya: Türkiye Isçi Dernegi. Duisburg 1982.

Vatan: Dogruya dogru, egriye. egri. Botkyrka Türk Isviçre Kùltür Dernegi. 1985.

Vatandasın Sesi: Kreuzberg mahalle gazetesi. 1978-1979.

Vicdani Ret: Hakkini kullan. Keulen 1997.

Visa: Immigrantenpolitisches Forum (IPF). Berlijn 1991.

VMAgazine: informatie over vluchtelingen, minderheden en asielzoekers.

Andere auteurs: Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. Directie Vluchtelingen,
Minderheden en Asielzoekers. Rijswijk 1992-1994.

Vreemdelingen-nieuws: Epe 1984.

Vreemdelingen in Utrecht: Bureau voor Statistiek. Utrecht 1974-1979.

Yan-yana: Geleceğimiz için; für unsere zukunft. Herne 1990-1991.

Yasam: Varianttitel:Yeni yasam. Esslingen 2002-

Yasam: TIGD aylık yayın organı. Türkse Arbeiders en Jongeren Vereniging. Eindhoven 1984.

Yasam Kavgasi: Türkse Jongeren Organisatie. Den Haag 1984.

Yazin: Kültür ve Sanat dergisi. Frankfurt 1985-

Yeni Birlik: Stockholm 1978-

Yol: İsvec Türkiyeli İşçiler Birliği. Stockholm 1974.

Yolumuz: Demokratik sol işçi gazetesi. Türkiye İşçi Birliği Stockholm 1982-1983.

Zelfbeschikking: tijdschrift gewijd aan het vrijheidsstreven van onderdrukte etnische minderheden in het bijzonder die in Indonesië / Groningen.

Voortzetting van: De stem van Ambon. Stichting Door de Eeuwen Trouw, Eindhoven 1970-1991.